

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Kvalita žití dětí a mladistvých v dětském
domově**

**Quality of living of children and
adolescents in a children's home**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Monika Nová, Ph.D.

Autor:

Bc. Lucie Hájková

Praha 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce PhDr. Monice Nové, PhDr. za vedení mé diplomové práce, za její odborné rady, strávený čas při konzultacích, a především za celkový kvalitní profesionální a vstřícný přístup. Dále bych chtěla poděkovat paní ředitelce z dětského domova Pepa PhDr. Věře Splítkové, která mi poskytla všechny potřebné spisy, dokumenty i cenné informace a v neposlední řadě také paní hostitelce za možnost rozhovoru.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Kvalita žití dětí a mladistvých v dětském domově“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Bc. Lucie Hájková

(podpis autora)

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá kvalitou žití dětí a mladistvých v dětském domově. V jednotlivých kapitolách práce jsou uvedena témata zabývající se dětskými domovy, důvody umístění dětí do dětských domovů, potřebami dětí, stádií vývoje dětí či syndromem CAN. Tato témata se následně prolínají i v mém výzkumném šetření. Výzkumná část práce se snaží popsat život dětí ve sledovaném dětském domově a porovnat možné změny a vývoj od jejich umístění do současnosti. Výzkumné šetření je realizováno metodami kvalitativního výzkumu. Pro kvalitativní šetření sloužila analýza interních dokumentů a spisů a následné zpracování kazuistik. Pro doplnění informací byl proveden strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami.

Klíčová slova

Dětský domov, domácí násilí, hostitelství, ústavní péče, ústavní výchova, syndrom CAN.

Annotation

The presented thesis deals with the quality of life of children and adolescents in a children's home. The individual chapters of the thesis cover topics related to children's homes, reasons for placing children in children's homes, children's needs, stages of child development, and the CAN syndrome. These topics are then interwoven in my research investigation. The research section of the thesis aims to describe the lives of children in the observed children's home and compare possible changes and developments since their placement to the present day. The research investigation is conducted using qualitative research methods. The analysis of internal documents and files and subsequent case study processing were used for the qualitative investigation. A structured interview with open-ended questions was conducted to supplement the information.

Keywords

Children's home, domestic violence, hosting, institutional care, institutional education, CAN syndrome.

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	8
1. Dětské domovy	8
1.1. Druhy dětských domovů	12
1.2. Funkce dětských domovů.....	13
1.3. Důvody umístění dětí do dětského domova.....	14
2. Charakteristika dětí a mladistvých.....	16
2.1. Vývojová stádia.....	16
2.2. Potřeby dětí	28
3. Syndrom CAN.....	34
4. Empirická část	41
4.1. Charakteristika sledovaného dětského domova	41
4.2. Metodologie	48
4.3. Kazuistiky.....	50
5. Výsledky	84
5.1. Zhodnocení Kazuistik	84
5.2. Zhodnocení rozhovoru	86
5.3. Zhodnocení výzkumných otázek.....	87
6. Diskuse.....	89
Závěr	92
Seznam použité literatury.....	94
Abstrakt.....	97
Seznam obrázků	99
Přílohy	100

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

DD – dětský domov

OSPOD – Orgán sociálně-správní ochrany dětí

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

PROD – Plán rozvoje osobnosti dítěte

Úvod

Měla to být běžná povinná odborná praxe, kterou jsem se rozhodla absolvovat v Dětském domově Pepa na Příbramsku. Po sblížení a zkušenostech s dětmi umístěnými v zařízení jsem se o toto téma začala více zajímat. Je důležité si uvědomit, jak se děti v běžně fungujících rodinách mívají dobře. Co všechno mají a co všechno tím získávají. V dětských domovech není samozřejmostí zajištění adekvátní péče pro děti a mladistvé. Je smutné vidět, kolik z nich se v této ústavní výchově nachází. Začaly mě postupně zajímat jejich osudy a pozadí toho, proč jsou zde umístěny, a vznikla tak i inspirace pro téma mé diplomové práce. Úroveň podpory a opatření, která pomáhají dětem zůstat v rodinách, a zabránit tak jejich umístění do dětských domovů, není taková, jaká by mohla být.

Cílem diplomové práce je popsat život dětí ve sledovaném dětském domově a porovnat možné změny a vývoj od jejich umístění do současnosti. Tento popis a porovnání budou uskutečněny skrze kazuistiky dvou vybraných chlapců. Pro pouhé dva výzkumné vzorky jsem se rozhodla po zvážení náročnosti a obsáhlosti vypracování kazuistik. K doplnění informací a umocnění tohoto tématu bude proveden rozhovor s hostitelkou chlapců.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se skládá z několika kapitol zabývajících se historií dětských domovů v ČR a ústavní výchovou. Dále současností dětských domovů, ve které jsou popsány druhy dětských domovů. Také zmiňuji důvody umístění dětí do dětského domova, potřeby dětí a s tím spojené funkce rodiny. V poslední kapitole rozebírám syndrom CAN. Témata těchto kapitol jsou zvolena v souvislosti se zpracováním praktické části, která se zaměřuje na děti, které si nesou zkušenosti s domácím násilím.

Empirická část je zaměřena na metodu kvalitativního výzkumu. Výzkum je proveden pomocí vlastní analýzy interních dokumentů a spisů, pozorování, kazuistik. K většímu uchopení a prohloubení tématu byl zpracován rozhovor s hostitelkou. Také je čerpáno z vlastních zkušeností z odborné praxe v Dětském domově Pepa na Příbramsku.

Teoretická část

1. Dětské domovy

Dětské domovy zastřešuje Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Jsou jedním ze školských zařízení pro výkon ústavní výchovy.

Historie dětských domovů u nás

Historie dětských domovů u nás si prošla dlouholetým procesem, který byl provázán s celkovým vývojem ústavní a ochranné výchovy.

V českých zemích má ústavní výchova dětí a mladistvých silnou tradici, která může zasahovat hluboko do minulosti, a to především ve spojitosti s institucemi městských špitálů, nalezinců, sirotčinců atd. (Křístek, 20017, s. XIII) Tato takzvaná „chudinská péče“ se začala projevovat vlivem ideálů osvícenství a humanismu. Například na našem území byl v rámci josefínských reforem v roce 1784 založen vídeňský nalezinec pro děti osiřelé i nemanželské a v roce 1789 Josef II. založil též pražský nalezinec s porodnicí, který navázal na Vlašský špitál ze 16. století sloužící jako útulna pro sirotky a dítky opuštěné. (Trnková 2018, s. 2)

Základy dnešní sítě ústavů pro děti můžeme pozorovat až z doby 19. a především 20. století. V druhé polovině minulého století byl tento vývoj poznamenán totalitním režimem, kdy převažovala kolektivní výchova a byla potlačována práva jednotlivců, včetně práv dětí.

Rozvoj péče o ohrožené děti a osoby k podobě dnešní souvisí se vznikem moderní veřejné správy. Od poloviny 19. století odpovídaly za sociální péči o děti, sirotky, nalezence, děti s handicapem či mladistvé delikventy obecní, okresní a zemské samosprávy. Obecní zřízení z let 1849 a 1862 uložila obcím pečovat o chudé a zřizovat dobročinné ústavy.

Od počátku 20. století převzala soukromá neboli dobročinná sféra rozhodující část odpovědnosti za péči o mládež a v roce 1908 byla založena Česká zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež. Komise intenzivně zakládala spolky na okresní úrovni a stala se tak plošnou „sítí“ ochrany dětí. Do počátku 1. světové války bylo zřízeno 6 odborných ústavů.

V období první republiky byl přijat zákon o ochraně dětí v cizí péči a děti nemanželských a upravoval náhradní péči v rodinách i ústavech. V Čechách bylo provozováno přes 172 ústavů a ostatní soukromé instituce, kterým se říkalo Organizace „péče o mládež“ a byly základním pilířem ochrany dětí, které se vyskytovaly na Moravě, Slezsku a dalších částech Čech. Pokrývaly individuální péči o děti, dětské domovy, rodinné

kolonie, individuální pěstounskou péči atd.

Po druhé světové válce došlo ke spoustě rychlých změn, které určují podobu dnešní ústavní péče. Od 1. ledna roku 1948 byl systém ochrany dětí zestátněn, spolkové organizace likvidovány a agendu ochrany dětí převzaly národní výbory. Socialistické cíle zřízení se zaměřovaly na převýchovu člověka a jeho smýšlení se zaměřením na nejmladší generaci. Nejzranitelnější skupinou se pak staly děti, které z různých důvodů nemohly vyrůstat ve vlastní rodině, v častých případech z důvodů politické represe ze strany rodičů. A tak se například v plánech objevil závazek zvýšit o 3500 počet lůžek v dětských domovech a 1300 v ústavech pro „mládež tělesně vadnou“ či vybudovat 14 nových kojeneckých ústavů. Zařízení byla často umístována do státních vil, klášterů či zámků, a to bez ohledů na potřeby dětí nebo dostupnost zařízení pro rodinné příslušníky. Díky tomu vznikla soustava velkokapacitních zařízení, která se ve většině nacházela v malých obcích nebo příhraničních regionech. Byla zrušena pěstounská péče, a tak děti, které dříve vyrůstaly u pěstounů, se najednou ocitly v dětských domovech. Další velkou změnu a zásadní krok přineslo zrušení Ministerstva sociální péče. Zařízení se rozdělila mezi, Ministerstvo zdravotnictví ústavní zařízení pro děti do 3 let (kojenecké ústavy) a domovy pro děti s tělesným postižením, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo školství, věd a umění, kde byly převedeny dětské domovy pro děti od 3 do 15 let, ústavy pro „duševně a smyslově vadnou mládež“ a úkoly hromadného poručení, pěstounské péče a ostatní sociálně-právní ochrany mládeže. Po roce 1968 se obnovilo samostatné Ministerstvo práce a sociálních věcí, ale ani tak nedošlo k výraznějším posunům.

V roce 1978 byl přijat republikový zákon o školských zařízeních (178/1978 Sb.), který zařazoval školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy. Podle tohoto zákona byla „běžná“ ústavní výchova mládeže realizována v dětských domovech, péče o „obtížně vychovatelnou mládež“ a ochranná výchova ve zvláštních výchovných zařízeních. Dětský domov byl definován jako internátní výchovné zařízení pro výkon ústavní výchovy mládeže zajišťující výchovnou, hmotnou a sociální péči mládeži s normálním duševním vývojem, která ze závažných důvodů nemůže být vychovávána ve vlastní rodině a nemůže být osvojena nebo umístěna v jiné formě náhradní rodinné péče. V roce 1981 byla organizační směrnice (Ministerstva školství ČSR 30 374/71-20) z počátku 70. let přetransformována, avšak oba právní předpisy v mnohém inspirovaly zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy z roku 2002. (Křístek, 2017, s. XIII – XVII)

Za předchůdce dětských domovů jsou tedy považovány sirotčince a útulky, později byly zřízeny spolkové ústavy. Nejdříve se jednalo o zřizovatele z oblasti charity, později se

do zakládání pustily obce. Čili o dětských domovech můžeme začít hovořit kolem první světové války, kdy zařízení vstoupila do správy okresní péče o mládež. Tím se postupně začala budovat síť okresních dětských domovů. V roce 1949, kdy došlo k přelomu v ústavní výchově, došlo ke zlepšení materiálního vybavení i sociálních a personálních podmínek. (Sekera, 2009, s. 23)

Současnost dětských domovů

Dětské domovy Trnková (2008, s. 110) zařazuje do systému náhradní péče kolektivního typu, která je zajišťována v ústavních zařízeních.

Organizace ústavní výchovy si prošla dlouholetým vývojem. Již od 50. let 20. století byla rozdělena do několika resortů (zdravotnictví, školství, práce a sociálních věcí). Toto dělení zůstalo zachováno do současnosti. (Trnková, 2018, s. 110)

V současnosti existují dle Zákona 109/2002 Sb. čtyři typy zřízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, které do značné míry lze považovat za propojené a spolupracující. Jedná se o diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. (Sekera, 2009, s. 16)

Ústavní výchova

Jde o soukromoprávní, respektive soudní rodinně právní opatření a je součástí institutů jiných forem péče o dítě. (Křístek 2017, s. 12)

Jako nezbytné opatření může soud nařídit Ústavní výchovu. Nařídit ji lze, jestliže je u dítěte vážně ohrožena nebo narušena jeho výchova, tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj, a to do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte. Také tu mohou být vážné důvody, pro které rodiče nemohou výchovu dítěte zabezpečit. Avšak samotné nařízení ústavní výchovy proběhne až tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k žádné nápravě. Soud vždy nejdříve zvažuje, zda není možné dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby. (Zákon č. 89/2012 Sb.) Vedle ústavní výchovy jsou dalšími, a to primárními, jinými formami péče o dítě opatrovnictví, poručenství a pěstounství. (Křístek, 2017, s. 12)

Občanský zákoník také zmiňuje fakt, že nedostatečné bytové nebo majetkové poměry rodičů dítěte, kterým bylo dítě svěřeno do péče, nemohou být samy o sobě důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově. Soud, který rozhodne o nařízení ústavní výchovy, označí, do kterého zařízení bude dítě umístěno. Přitom přihlíží k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí a dbá na to, aby bylo dítě umístěno co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných osob, které jsou dítěti blízké. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Ústavní výchovu lze nařídit na tři roky, po uplynutí této doby je možné umístění prodloužit, a to i opakovaně, pokud důvody pro nařízení stále trvají. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Školská zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má v kompetenci zařízení, která jsou zřizována dle zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Zařízeními pro výkon ústavní či ochranné péče jsou:

- diagnostické ústavy,
- dětské domovy,
- dětské domovy se školou,
- výchovné ústavy.

Účelem těchto zařízení je zajišťovat dětem od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, a to na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné výchově či o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení zároveň spolupracují s rodinou dítěte a rovněž poskytují péči dětem, které nejsou občany České republiky a splňují podmínky stanovené zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. (Zákon 109/2002, Sb.) Dítě, které v zařízení dosáhlo zletilosti a ústavní či ochranná výchova u něj skončila, může i tak do 26 let jeho věku v zařízení zůstat. Hlavní podmínkou je, že si o to samo požádá a je nezaopatřeným dítětem. Děti tak mají možnost dále studovat a připravovat se na budoucí povolání, než si jsou schopni sehnat práci. Do zařízení mohou být také umísťovány děti s mentálním, tělesným či smyslovým postižením, s vadami řeči, popřípadě s kombinovanými vadami, kterým byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova, a pokud jejich zdravotní postižení nedosahuje takového stupně, pro který by bylo nutné umístění do sociálních služeb nebo do specializovaného zdravotnického zařízení. Do zařízení naopak nejsou přijímány děti pod vlivem návykových látek nebo s různým psychiatrickým onemocněním, které vyžaduje psychiatrickou léčbu. (Trnková 2018, s. 117)

Ochranná výchova

Ochranná výchova může být uložena dítěti, kterému v době spáchání činu bylo méně než 15 let, pokud to odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného a je to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy. Rovněž může soud ochrannou výchovu uložit dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a bylo mladší 15 let. (Zákon 218/2003, Sb.)

Mladistvému může soud pro mladistvé uložit ochrannou výchovu, pokud o jeho výchovu není náležitě postaráno a nedostatek výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v které žije. Jeho dosavadní výchova byla zanedbána nebo prostředí, v kterém

žije, neposkytuje záruku náležité výchovy a nepostačuje uložení výchovných opatření. (Zákon 218/2003, Sb.) Cílem či samotným účelem ochranné výchovy je to, aby se předcházelo dalšímu páchání provinění dotčeným dítětem nebo mladistvým a především, aby se ochránila společnost. (Křístek, 2017, s. 19)

Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení 18 let mladistvého. Pokud ale mladistvý projeví zájem, může soud ochrannou výchovu prodloužit do jeho 19 let. Soud výkon ochranné výchovy ukončí, pominou-li důvody, díky kterým byla uložena. (Zákon 218/2003, Sb.)

1.1. Druhy dětských domovů

Dětský domov

Do dětského domova jsou umístěovány zejména děti od 3 do 18 let. Mohou být umístěny i nezletilé matky spolu se svými dětmi. Účelem tohoto zařízení je zajistit péči o děti, jimž byla nařízena ústavní výchova a které nemají závažné poruchy chování. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí tohoto zařízení. (Zákon 109/2002, Sb.)

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je určen pro péči o děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Zařízení zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, jež mají závažné poruchy chování nebo pro svou trvalou či přechodnou duševní poruchu vyžadující léčebnou péči. Umístují se zde i děti nezletilé s uloženou ochrannou výchovou, popřípadě nezletilé matky, které splňují výše stanovené podmínky jako jsou: poruchy chování, duševní poruchy atd., a jejichž děti nemohou být vzdělávány ve škole mimo dětský domov se školou. (Zákon 109/2002, Sb.)

Dětský domov pro děti do 3 let

Do kompetence ministerstva spadají dětské domovy pro děti do 3 let (dále jen DD3). DD3 jsou poskytovatelem zdravotních služeb. Jsou zde poskytovány zdravotní služby a zaopatření pro děti, které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí, a to zejména děti týrané, zanedbávané, zneužívané a ohrožené ve vývoji v nevhodném sociálním prostředí nebo děti se zdravotním postižením. Je jim poskytnuto ošacení, stravování, ubytování a výchova. Děti jsou do DD3 umístěovány na základě žádosti rodičů, a to nejčastěji ze zdravotních důvodů, pokud nároky na péči o dítě se zdravotním postižením přesahují možnosti nebo schopnosti rodiny se o dítě postarat. Dále ze sociálních důvodů, díky kterým rodiče, nejčastěji osamělá matka, nejsou schopni péči o dítě zajistit. Umístění může nařídit i soud, který učiní rozhodnutí o předběžném opatření či ústavní výchově. Je zde i možnost ubytování ženy v těhotenství, jejíž zdravotní stav je v ohrožení z důvodu nepříznivé životní situace.

(Trnková 2018, s. 111)

V závěrečné zprávě ze zjišťování, realizované Ministerstvem práce a sociálních věcí 2022, byl zjišťován stav DD3, respektive počet zařízení v ČR a počet umístěných dětí. Z této zprávy viditelně vyplývá, že počet zařízení, a hlavně počet dětí v nich, rapidně ubývá. Ukazatelem pro ubývání je také fakt, že DD3 současně poskytují i jiné služby, jako jsou pobyty matek s dětmi, odlehčovací služby pro rodiny s dětmi se zdravotním postižením atd.

1.2. Funkce dětských domovů

Dle Matouška a Pazlarové, 2014, s. 61 název „dětský domov“ nevyjadřuje stejnou kvalitu výchovného prostředí jako výraz domov, kterým označujeme místo, kde dítě normálně vyrůstá v rodině. Dětský domov, v němž pod jednou střechou může žít například až 50 dětí, není domovem, ale ústavním zařízením a jeho zaměstnanci nejsou psychologickými rodiči, ale zaměstnanci, jejichž angažovanost, zájem o výchovu a osud dítěte je nevyhnutelně omezován institucionálními bariérami. Avšak nemůžeme svalovat vinu na zaměstnance, ti jednají a svou práci vykonávají s nejlepšími úmysly. Problém je však ve velkých počtech dětí v ústavní péči.

Jednou z hlavních funkcí dětských domovů obecně je zajistit péči dětem a mladistvým, kterým byla z různých důvodů nařízena ústavní výchova či uložena výchova ochranná. S péčí je provázáno samotné fungování a průběh zařízení. Dětské domovy mají za cíl zajistit a naplnit potřeby dětí. To znamená, že kromě poskytnutí jídla, přístřeší či prostoru pro hru a volný čas fungují také jako místo, kde mohou děti růst a rozvíjet se. (Birmingham children's trust, 2018)

Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v dětském domově i v dětském domově se školou zákon vymezuje jako rodinnou skupinu. Těchto skupin může být v jednom zařízení maximálně šest s maximálním počtem osmi dětí. Počty skupin se takto ohraničily od roku 2002, kdy proběhla transformace ústavní péče. (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 60) Děti v rodinných skupinách jsou často v různém věkovém rozmezí a ve smíšeném pohlaví. Sourozenci bývají v zařízeních zařazováni společně do jedné rodinné skupiny, pokud tomu nebrání nějaké výchovné problémy. Všichni bydlí v ložnicích po dvou až třech dětech a sourozenci zpravidla, pokud tomu není z různých důvodů jinak, společně. (Trnková, 2018, s. 115)

Pro provoz rodinné skupiny v dětském domově zřizovatel zajišťuje:

- řádné prostorové podmínky (obývací pokoj, společenská místnost, ložnice dětí, kuchyňka, sociální zařízení),
- vnitřní vybavení (nábytek pro uložení prádla, šatstva, obuvi, hraček, knih, dále psací

stoly, sedací soupravy, židle, jídelní stůl, vybavení kuchyně),

- materiální podmínky (prádlo, ošacení, domácí elektrické přístroje, audiovizuální a výpočetní technika, vybavení pro sport, cestování a rekreační činnosti)
- podmínky pro osvětlení, vytápění, zásobování vodou a úklid.

V rodinné skupině ředitel zařízení zajišťuje denní péči o děti způsobem obdobným jako je v běžné rodině, a to zpravidla třemi pedagogickými pracovníky. Noční služby jsou zajišťovány zpravidla pedagogickými pracovníky, kteří dbají na bezpečnost dětí v nočních hodinách. (Vašátková a Vyhnálková, 2008, s. 36)

Dětské domovy mají za úkol zajistit všestrannou výchovu, sociální a materiální zabezpečení. Také usilovat o odstranění nedostatků v sociálním a osobním vývoji a dítě socializovat. „*Dětské domovy nesou morálně před celou společností stejnou odpovědnost za výchovu nezletilých, jakou za jiných okolností mají rodiče.*“ (Sekera, 2009, s. 24)

„*Posláním dětských domovů je vytvořit v podmínkách kolektivního výchovného zařízení takové prostředí, které by co nejúčinněji přispívalo k harmonickému vývoji osobnosti mladého jedince, poskytovalo mu dostatek intimity, jistoty, pocit pevného zázemí a současně dostatek podnětů a možností k rozvíjení a uspokojování jeho citových potřeb.*“ (Švancar, Buriánová, 1988, s.160)

1.3. Důvody umístění dětí do dětského domova

Vašátková a Vyhnálková, 2008, s. 46 zmiňují, že důvodů, které předcházejí soudnímu rozhodnutí o umístění dítěte do ústavní výchovy, může být mnoho. Společným jmenovatelem důvodů jsou vždy rodiče dítěte. Autorky zmiňují tři základní důvody, proč rodiče své děti do dětských domovů umisťují, proč je dítě umístěno do dětského domova na základě soudního rozhodnutí. Jde o to, že se rodiče o dítě nechtějí, neumějí nebo nedokážou postarat.

Nejčastější příčinou umístění dětí do dětských domovů je selhání nebo neplnění základních funkcí rodiny. Jestliže je rodina neschopna zajistit potřeby a výchovu dítěte, které chrání jeho psychický vývoj, rozvoj osobnosti a plnohodnotné začlenění do společnosti, je potřeba, aby stát pomocí zákonných nařízení zakročil, dítě odebral a umístil do vybraného typu náhradní rodinné péče. Válková 2017, s. 24 ve své práci dle Vocilky (1999) uvádí šest základních příčin selhání rodiny, které vedou k umístění dítěte do dětského domova. Jsou jimi:

- alkoholismus a další návykové látky,
- prostituce,

- zneužívání a týraní dětí,
- nezvládnutá výchova,
- nízká sociální úroveň rodiny,
- trestná činnost. (Vocilka 1999 in Válková 2017, s. 24)

2. Charakteristika dětí a mladistvých

V dětském domově jsou pospolu děti různého věku. Od 3 let do 18 let, ale v dětském domově mohou být děti až do 26 let při splnění určitých podmínek, jako je například studium. Máme tu tedy velké rozhraní věku, při kterém se setkávají různá vývojová stádia, jež si každé nese svá vlastní specifika. Vývojovými stádii se dá přiblížit, jaké jsou potřeby dětí v určité fázi věku, proč se třeba chovají tak, jak se chovají, popřípadě nám dávají možnost porozumění určitým situacím a jejich pochopení.

2.1. Vývojová stádia

Vývojová psychologie se zabývá psychickým vývojem jedince, proměnou způsobu prožívání, uvažování i chování typického pro jeho jednotlivé vývojové fáze.

Psychický vývoj je analyzován z různých hledisek, biologického i sociálního, dle jednotlivých psychických funkcí, a i vzhledem k jeho postavení jedince v sociálních skupinách. Vývoj je chápán jako výsledek vzájemného působení biologických a psychosociálních vlivů uplatňujících se v různé míře, v závislosti na sledované funkci i vývojovém období.

Vývojová psychologie nepřináší jen informace o předpokladech a způsobilosti k nějaké činnosti, ale i o psychických potřebách, které v daném věkovém období převažují. Jejich znalosti nám dávají odpovědi na to, proč se děti či dospívající právě takto chovají a o co usilují. Příkladem mohou být vývojově podmíněné rozdíly ve způsobu uspokojování potřeb citové jistoty a bezpečí, tedy důsledky strádání v této oblasti. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 9)

Vágnerová a Lisá 2021, s. 11 psychický vývoj zahrnují do několika dílčích oblastí:

- biosociální vývoj – tělesný vývoj a veškeré proměny s ním spojené,
- vývoj kognitivních funkcí – zahrnuje psychické procesy, které mají podíl na poznávání a uschovávání získaných poznatků,
- vývoj motivačně emoční složky – proměny emočního prožívání, emoční regulace a významy jednotlivých potřeb,
- psychosociální vývoj – proměny osobnostních a sociálních charakteristik, rolí, mezilidských vztahů či převažujících způsobů chování.

U každého jedince je psychický vývoj závislý na působení mnoha faktorů (obecnější, specifitější), díky nim se každý jedinec liší od ostatních a zároveň se jim i podobá.

Mezi faktory ovlivňující psychický vývoj patří:

- dědičnost

- genetické dispozice jsou předpokladem pro rozvoj různých psychických vlastností,
- prostředí
  - prostředí, v jakém dítě vyrůstá, ovlivňuje jeho vývoj (materiální prostředí, sociokulturní faktory, rodina jako nejdůležitější sociální skupina, sourozenci, vrstevnická skupina, škola, běžné sociální vlivy).

Prenatální období

Toto období trvá 9 kalendářních dnů po 28 dnech. Je to doba, která uplyne od oplození vajíčka až po narození dítěte. Období se dělí na 3 fáze:

1. **Období od oplození do uhníždění blastocysty** (časná fáze vývoje embrya) a vytvoření tří zárodečných listů. Trvá necelé tři týdny a již ve třetím týdnu vzniká nervová trubice pro základ nervového systému.
2. **Embryonální období**, při kterém se vytvářejí všechny hlavní orgánové základy. Trvá do konce prvního trimestru (12. týden). Při tvoření této orgánové základny je embryo velice citlivé na působení různých faktorů.
3. **Fetální období**, ve kterém dochází k dokončování vývoje orgánových systémů, při čemž některé z nich už začínají fungovat. Období trvá od 12. týdne do narození. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 35)

Lidský plod se v průběhu vývoje projevuje různým způsobem. Má vrozenou schopnost reagovat na různé podněty, které na něj mohou v nitroděložním prostředí působit. Jde například o změnu polohy nebo o zvukové podněty. Plod je schopen se učit. Například ve fetálním období se naučí rozlišovat různé zvuky a odlišně na ně reaguje. I samotné chování je u jednotlivých plodů v tomto období rozdílné a přetrvává i po narození. Jde o nějaký projev temperamentu. Dále se v průběhu prenatálního období rozvíjejí především pohybové schopnosti či vývoj mozku. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 39)

Novorozenecké období

Novorozenecké období začíná porodem, který nastává cca od 38.-42. týdne těhotenství. Plod má v tomto období zhruba 3300–3400 g a měří v průměru 50 cm. Porod je velkým a významným mezníkem. Dítě přestává být součástí matky a stává se samostatnou bytostí. Toto období trvá přibližně jeden měsíc. Jde o dobu adaptace pro dítě i matku. Dítě se ocitá ve zcela jiném prostředí. Nyní se nachází mimo plodovou vodu matky, je vystaveno jiné teplotě, osvětlení, hluku, vnímá svou tělesnou hmotnost. Musí samo přijímat potravu, dýchat, vyměšovat a udržovat tělesnou teplotu.

Novorozenec reaguje pomocí reflexů a vrozených způsobů chování, které mu zajišťují

a usnadňují přežití. Reflexe také napomáhají k primární orientaci, adaptaci na prostředí a jsou základem do dalšího vývoje. Do novorozeneckých reflexů řadíme například:

- reflex hledací
- reflex sací
- Moroův reflex udržování rovnováhy
- uchopovací reflex
- reflexní vybavení plovacích pohybů, plazení, chůze.

Jeho projevy jsou závislé na jeho biorytmu, který je charakteristický krátkými úseky bdění. Ty jsou zpočátku vyplněny především aktivitami spojenými s uspokojováním základních potřeb. Postupně ho lze zaujmout i jinými podněty, avšak jen málo a na velice krátkou chvíli.

U novorozence se tedy vyskytují vrozené způsoby chování, jako je tendence vnímat svoje okolí, reagování křikem, využívání sacích pohybů atd. Samotný křik je pro něj velice důležitým ro ranou sociální komunikaci. Umožňuje mu vyjádřit svůj stav, svou potřebu a upoutání pozornosti.

Dále se u něj rozvíjí vnímání. Umí odlišit zvukové podněty, s kterými má určité zkušenosti z prenatálního období (např. hlas matky), čichem pozná svou matku (již 45 hodin po narození), dokáže vnímat a rozlišovat doteky, teplo či změny polohy. Co se týče zrakového vnímání, to je u novorozence omezené a začíná se teprve rozvíjet. Je schopen vnímat nanejvýš obrysy objektu či obličej matky vzdáleného 20-30 cm ve svém zorném poli. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 45-47)

Kojenecké období

V krátkém, avšak pro další vývoj v mnohém rozhodujícím novorozeneckém období se u dítěte ukazují vrozené dispozice, jeho předpoklady pro účinnou interakci s věcmi okolního světa a pro sociální interakci s lidmi. V kojeneckém období zbývajících měsíců prvního roku se tyto dispozice u dítěte rozvinou. Postupně ovládá své tělo tak, že je ke konci 1. nebo počátkem 2. roku schopno pohybu v prostoru z jednoho místa na jiné, a to i ve vzpřímeném postoji, dovede uchopovat a pouštět záměrně věci, rozvinout svou praktickou inteligenci a je připraveno pro zahájení řečové komunikace a navazování specifických vztahů k lidem, kteří o něj pečují. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 48)

Dochází k vývoji mozku a základních nervových sítí. Dále se rozvíjí psychický vývoj. Na začátku života jde především o uspokojování potřeb skrze ústa a sání. Ústa jsou nadále pro dítě důležitá, ale už v širší míře. Například pro kontakt s okolím. Dítě jimi zkoumá

objekty, které si do úst strká. S tímto se pojí i uchopování, které je spojeno s rozmanitějšími způsoby manipulace s předměty a které již orální aktivitu nezahrnují.

Vyvíjí se zde poznávací schopnosti a zrakové. Dítě začíná pociťovat barvocit, zlepšuje se ostrost vidění. Po 3 měsících vnímá objekt jako jeden celek a vnímá i pohybovost. Navazuje oční kontakt opětovným pohledem do očí. V motorickém vývoji je dítě postupně schopno úchopů, předměty je schopno hýbat, třepat, bouchat, dochází i k pohybu hlavičky. Postupně začíná lézt a objevuje se počátek samotné lokomoce. Zlepšuje se i paměť, která souvisí s uchopováním věcí a prohlížení si jich. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 51-93)

Dítě rozlišuje rytmus a melodii, uvědomuje si i rozdíly v intonaci. Náznaky jednoduchého verbálního porozumění bývají okolo 8.–10. měsíce věku. Co se týče řeči, nejdříve dítě projevuje svou potřebu křikem. Následuje pobrukování, kdy experimentují se svým hlasem, začínají žvatlat a v prvním roce se začínají projevovat jednotlivými slovy.

Batolecí věk

Batolecí věk začíná od jednoho roku do tří let dítěte. V tomto období dochází k výraznému rozvoji mnoha schopností dovedností a celé osobnosti dítěte. Dítě převážně na začátku druhého roku života získává druhově specifické charakteristiky, které člověka odlišují od ostatních druhů. Jde například o vzpřímenou chůzi či postupné mluvení. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 72) Batolecí období je také charakteristické v osamostatňování a uvolňování z různých vazeb, spojené s expanzí do širšího světa. Batole si začíná uvědomovat svou vlastní existenci a stává se samostatnějším aktivním subjektem. Erikson toto období nazval jako obdobím autonomie. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 107)

Od 15. měsíce některé děti teprve objevují kroky, ale většina z nich už docela dobře „řape“ a chůze již převládá nad lezením. Pokud někam pospíchají, chůzi střídají s lezením po kolenou a například schody jsou zatím náročné a prvotně je zdolávají pouze lezením. Chůze do schodů ze schodů nastupuje později v batolecím věku. (Matějček, 2005, s. 91) Děti svými pohyby experimentují. Schopnost ovládat své tělo je jednou z forem autoregulace, je to pro ně něco nového, a tak aktivity stále dokola opakují a tím dochází k procvičování a zdokonalování. Dalším velkým mezníkem pro dítě v tomto období je schopnost regulovat vyměšování.

Poznávací procesy se projevují změnou přístupu ke světu, která nyní vyplývá z lepší orientace a chápání reality. Je schopno vizuálně vnímat objekty a sluchově je propojovat (vlak má vagóny a lokomotivu, a když jede, tak houká). Toto je dobré i k propojení špatného nebo dobrého, co smí a nesmí (kamna jsou horká – nesmí sahat, kaluže je mokrá – nesmí do ní šlapat atd.). Také symboly nebo schopnost symbolického uvažování u batolete hrají

velkou roli, skrze kterou se mohou dále učit či něco pochopit (kamínek je jako bonbón, klacek je jako letadlo). Objevuje se u dítěte orientace v prostoru, základní orientace v čase, počáteční orientace v možnosti. Poznávání světa je doprovázeno s formulací mnoha otázek, na něž si dítě hledá odpověď („co?“ a „proč?“ „jak?“). Jazykové schopnosti se také postupně prohlubují. Nejčastěji svými slovy napodobují naše slova, která často zaměňují (kečup/čekup) nebo si s řečí hrají. Slova jsou prozatím jen jednoduchá (mami míč, není koko atd.) a až kolem třetího roku se u dětí začínají objevovat celé věty (Anička chce míč).

Rozvíjí se také pozornost, kdy se dítě dokáže zaměřit na nějaké podněty a jiné ignorovat. Rozvíjená je především v rámci sociální interakce a je těmito zkušenostmi ovlivněna. Například pochvala matky napomáhá k udržení pozornosti. Na konci druhého roku je dítě schopno sdílet pozornost s jiným člověkem a tím přispívá k rozvoji sociálního poznávání. Dále je rozvíjena i paměť, kdy dochází k rychlejším a účinnějším zpracováním informací a prodlužování délky jejich uschování.

Emoční rozvoj je spojen s rozvojem sebeuvědomování a souvisí například s poznáním se v zrcadle. S tím, že si dítě uvědomuje samu sebe, souvisí i s jeho pocity a umožňuje to tak vznik emocí, jako jsou rozpaky, stud, empatie, hrdost. K rozvoji těchto emocí napomáhá i změna chování matky v různých situacích (zákazy, větší požadavky). Starší batolata už si jsou schopna spojit, že určitá jejich chování mohou vést k různým důsledkům (rozbití něčeho), které navazují na projev jeho pocitů. U batolat se začínají projevovat počátky morálního uvažování a začínají si osvojovat normy chování.

Socializace se u dětí vyvíjí v rámci rodiny. Rozvíjejí se kontakty a vztahy s jejími členy. Pro dítě je důležité teritorium domova, které zná a kde se může cítit bezpečně. V rámci domova se rozvíjejí jeho vztahy s blízkými lidmi, které dosahují žádoucího stupně intimity. Batole rozeznává lidi dle stupně blízkosti (blízké, známe, neznámé), dle pohlaví i věku. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 107–156)

Předškolní období

Předškolní období trvá od 3 do 6 až 7 let. Konec tohoto období není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, a to nástupem do školy. (Vágnerová a Lisá, 2021, s.171) Toto období je jedno z nejzajímavějších. Je to doba neutuchající aktivity tělesné i duševní, velkého zájmu o okolí a jeho čas je někdy nazýván jako obdobím hry, protože právě v herní činnosti se aktivita dítěte projevuje především. Dítě v tomto věku vyrostne průměrně o 5–7 centimetrů, protáhnou se mu končetiny a jeho proporce mezi tělem a hlavou se vyvíjejí souměrněji. Průměrně ročně přibere 2–3 kila. (Šůlová, 2004, s. 66)

Dítě ukončilo svou tříletou a důležitou etapu, ve které se naučilo chodit a plně se

pohybovat. Chodí a běhá po rovině i nerovném terénu, zřídka padá, chodí do schodů i ze schodů. Nyní nastává období, ve kterém nejsou změny až tolik nápadné, ale přesto jsou to změny velmi významné. V motorickém vývoji se dítě stále zdokonaluje, zlepšuje pohybovou koordinaci a má větší hbitost a eleganci pohybů. Čtyřleté až pětileté dítě schody sbíhá i vybíhá, skáče, hopsá či leze po žebříku, seskočí i z nízké lavičky, udrží rovnováhu na jedné noze, umí házet míč. Jeho zručnost se projevuje s nárůstem jeho soběstačnosti. Samostatně jí, s menší dopomocí se samo obléká a svléká, obouvá si boty i zkouší zavazovat si tkaničku. Při toaletě mu také stačí malá dopomoc. Pod dohledem se zvládne vykoupat a umí si dobře umýt ruce. Zručnost se projevuje a cvičí ji i při mnohých hrách (s pískem, kostkami, s plastelínou) a zejména při kresbě.

Od tří let dítě pohyby rukou ovládá natolik, že dokáže napodobit různé směry čár (vertikální, horizontální, kruhovitě). Ve čtvrtém roce zvládne kresbu křížku a v pátém je schopno napodobit různé tvary, jako je například obdélník a asi v šestém roce například trojúhelník. Postupně se buduje jeho schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu (nejdříve čáry, poté obrysy, následně postavy – ze začátku „hlavonožci“)

Řeč se v předškolním období také mnohem zdokonalí. Ze začátku je výslovnost dítěte ještě nedokonalá. Během čtvrtého a pátého roku se řeč dětem zdokonalí natolik, že dětská „patlavost“ vymizí již před začátkem školní docházky či později, anebo se redukuje a upravuje malou logopedickou dopomocí. Můžeme tak vidět pokrok i co se vět týče. Zatímco batole zvládlo nanejvýš věty o třech slovech, v předškolním období se rozsah a složitost vět zvětšuje. Dítě je postupně schopno déle naslouchat povídkám, a to i v malých skupinách. Od tří let se dítě učí a už i umí nějaké dětské říkanky, přičemž se jejich počty navyšují. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 89)

Hra je pro děti neverbální symbolickou funkcí, která jim pomáhá vyjádřit realitu a vyrovnat se s ní. Hra i symbolická jim dovoluje chovat se dle svých představ a přizpůsobit si realitu. Tematická hra na něco dětem slouží k procvičování budoucích rolí a nabízí prožití různých rolí sociálních (maminka a tatínek, válečník, hra na školu, prodavač a kupující atd.). (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 195) Přestávají si hrát jen vedle sebe, ale už spolupracují s ostatními (staví tunel na pískovišti, staví kostky). Rády hrají i stolní hry s pravidly, ale pokud prohrají, odmítají pokračovat. (Čechová a spol., 2004, s. 23) I pohádky jsou důležitou součástí v tomto období. Děti v nich mohou vidět pravidla a také jim mohou pomoci pochopit fungování skutečného světa.

Děti předškolního věku ještě nerozumí mnohému dění, a tak pokud jim něco nedává smysl nebo něco nechápou, vysvětlí si to tak, jak umějí, respektive jak se jim to hodí. Ignorují

totiž informace, které by jim v jejich úvahách překážely, a komplikovaly jim tak pohled na svět. Myšlení u předškoláků je také často ovlivňováno emocionálně, jako například tím, co by si děti přály, nikoli reálně („Nechci chodit do kopce, ale jen z kopce.“). Myšlení je dále rozvíjené induktivním uvažováním, které vychází z uvědomění podobnosti mezi zkoumanými objekty či situacemi, čili dokážou říct nebo poznat to, že všichni ptáci mají křídla nebo to, že pták „žije“ v ptačí budce. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 176–195)

Emoční prožívání je u předškolních dětí stabilnější a vyrovnanější. Dovedou svou nespokojenost vyjádřit přijatelnějším způsobem a lépe se s ní dokážou vyrovnat. Vztek a zlost není již tak častá jako v batolecím věku, protože lépe chápou příčiny. Projevy strachu bývají spojené s jejich představivostí, kdy mohou vidět spoustu imaginárních bytostí. Míra strachu a tendence prožívání strachu může být někdy silná, pokud byla posílená negativními zkušenostmi. Děti bývají jinak dobře naladěné, mají lehký smysl pro humor, provozují i jednoduché žerty. Také začínají vnímat a chápat význam budoucnosti, to lze pozorovat v projevení toho, že se na něco dokážou těšit.

Socializace probíhá už i mimo rámec rodiny, neblížšího prostředí příbuzných a známých. Jedná se tedy o jakési přechodné období mezi rodinou a institucí, respektive dalšími sociálními skupinami. Jde o přípravu na život ve společnosti, a to i ze širšího hlediska, než je jen samotný nástup do školy. Socializací v tomto období dítě získává nové zkušenosti nezbytné pro další vývoj. Učí se novým sociálním dovednostem. Rozvíjí komunikaci a zralejší způsoby interakce, jako jsou: spolupráce, podpora druhých, sdílení atd., a to mimo jejich rodiče či sourozence. Máme zde 3 hlavní oblasti, s nimiž se dítě identifikuje:

- **rodina** – jeho základna, teritorium, zdroj jistoty a bezpečí, má v něm své místo (pokoj, hračky, lůžko),
- **vrstevníci** – skupina rovnocenných jedinců, ze kterých čerpá zkušenosti, podporují budování vztahů, umožňují osamostatnění,
- **mateřská škola** – první institucí, dítě je ve společnosti jako samostatný jedinec, nemá zde své teritorium (hračky všech).

Předškolní dítě získává role, jako je: role vrstevníka, role kamaráda, role žáka mateřské školy, s tím spojená i nová pravidla či normy chování, zvykání si na autority (učitelky v mateřské škole).

Rodiče jsou jinak pro děti předškolního věku emočně významnou autoritou. Rodiče jsou pro ně vzor, myslí, že zvládnou všechno a v dětských očích se jeví jako všemocní a vševědoucí, chtějí se jim podobat a identifikují se s nimi. Tato identifikace s autoritou dětem

zlepšuje jejich sebehodnocení a přivlastňují si tím kompetence dospělých. Mají u nich zdroj bezpečí a jistoty. Sourozenci bývají zdrojem zkušeností, citového významu, bývají spojenci i soupeři. Stabilita rodiny mívá pro dítě velice důležitý význam, a pokud se nějakým způsobem naruší, rozpadne či cokoli, pro dítě to představuje specifickou psychosociální zátěž. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 227–240)

Školní věk

Nástup do školy je pro děti důležitým sociálním mezníkem. Získává tím novou roli a stává se školákem. Dítě si projde „rituálem“ zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, kterým se vyznačuje jednoznačnost sociální proměny a počátek nové životní fáze. Školou se změní podstatná část dětství a jeho další vývoj. Školní věk lze chápat jako období oficiálního vstupu do společnosti. Dítě zde musí potvrdit své kompetence, pracovat a plnit dané povinnosti. Potvrdí si své kvality, a to nejenom ve škole, ale i mezi svými vrstevníky, s čímž souvisí i rozvoj mnoha kompetencí a celé jeho osobnosti. (Vágnerová a Lisá 2004, s. 267)

Toto období spousta autorů rozděluje do různých fází jako například: mladší školní věk, starší školní věk až dospívání. Vágnerová a Lisá 2004, s. 267 toto období dělí jako:

- **Raný školní věk**

- trvá od nástupu do školy, od 6–7 let do 9 let,
- charakteristická změna sociálního postavení,
- dítě zvládne novou sociální roli a základy vzdělanosti (číst, psát, počítat).

- **Střední školní věk**

- od 9 let do 11-12 respektive do doby, kdy dítě nastoupí na druhý stupeň, začne dospívat,
- dějí se u něj drobné změny (psychické),
- období relativního klidu a pohody (tlaky rodiny, školy, vrstevníků mohou narušit).

- **Starší školní věk**

- období druhého stupně základní školy trvající do ukončení povinné školní docházky (cca do 15 let),
- období pubescence (první fáze dospívání).

Školní zralost a připravenost je vyznačená dosažením určité úrovně schopností a dovedností, které jsou nezbytné pro školní práci. Školní připraveností se rozumí to, že je dítě v takové vývojové úrovni, kdy je schopno zvládnout požadavky výuky. Jde například o:

grafomotorické dovednosti, senzomotorické koordinace, schopnost grafického ztvárnění různých objektů (kresba lidské postavy – všechny podstatné části těla a jejich správné prostorové uspořádání), kognitivní připravenost (dostatek obecných znalostí – znalosti základu jazyka, numerická orientace – pochopení číselných pojmů, podstata číselné řady, početní vztahy, základní početní operace), schopnost uvažovat a řešit různé problémy, emoční zralost, znalost běžných norem chování a sociálních konvencí a schopnost je respektovat, schopnost rozlišování rolí a chování (kdo je učitel – jak se k němu chovat, jak se chovat ke spolužákům), pozornost a její vytrvalost (dokázat rozeznat důležité a nedůležité potlačit), jazyková kompetence a schopnost ji využívat v komunikaci. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 270–274)

Pro školní práci je důležitý vývojově podmíněný rozvoj vidění na blízko, který napomáhá k snadnějšímu rozlišení detailů. Mezi 5. a 7. rokem dítě rozlišuje části složitějšího obrazce či textu. Jsou schopné rozložit celek na části a identifikovat jednotlivé detaily (najít v obrázku různé geometrické tvary či písmena ve slově), také jsou schopné rozpoznat rozdíly vertikální a horizontální polohy (nahore-dole, vpravo-nalevo). Rozvíjí se i sluch, kdy je dítě schopné rozlišovat hranice slov, jejich pořadí ve větě, řazení hlásek ve slovech a dokáže vnímat i rytmus. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 275–279)

Způsob uvažování se u dětí nástupem do školy postupně mění a je pro další rozvoj poznávacích procesů důležitý. Poznávání se stává objektivnějším, přesnějším a flexibilnějším. Schopnost uvažovat konkrétně a logicky je důležité pro zvládnutí učiva. Myšlení pro mladšího školáka je vázáno na realitu, kdy nejraději vychází ze své vlastní zkušenosti. Postupně dochází k jeho rozvoji, kdy dokáže klasifikovat známé objekty a situace podle více hledisek, diferencuje významné a nevýznamné znaky a také chápe vztahy mezi obecnějšími kategoriemi, je schopné rozlišovat nadřazenou kategorii (kedlubna, okurka a mrkev jsou zelenina, jablko nebo banán ovoce) atd. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 280–285)

Děti postupně začínají chápat čas. Dovedou řadit různé události postupně podle toho, kdy k nim došlo, a chápou pojem dříve a později. Zahrnují různé události převážně z přítomnosti a blízké minulosti, ale i očekávání brzké budoucnosti. Znají rytmus (denní, týdenní, roční a znají také roční období, dny v týdnu atd. Učí se rozlišovat délku trvání (cesta do školy, doba vyučování, učí se hodiny). Rozumí tomu, že čas nelze vrátit zpátky a běží jedním směrem. Dále začínají rozumět číselnému pojmu a rozvíjí počtářské dovednosti (sčítání, odčítání, násobení, zaokrouhlování, dělení, úlohy atd.). (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 288–294)

S nástupem do školy má dítě obvykle dostatečnou slovní zásobu a potřebné jazykové

dovednosti. Ty se mezi 6. a 11. rokem dále rozvíjejí pod vlivem výuky. Více se dozvídají o struktuře jazyka, o způsobu jeho využívání a jejich slovník se obohacuje. S rozvojem jazyka se pojí i gramatická pravidla, a to jak pro mluvený, tištěný a psaný jazyk. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 308–311)

Paměť, učení a pozornost se také dále rozvíjí, rozšiřuje a s věkem narůstá.

Emoce a jejich prožívání už je u školáků stabilnější a odolnější vůči zátěži. Mladší školáci bývají optimističtí a pozitivní. Emoční ladění bývá vyrovnané, a pokud dojde k nějakému výkyvu, tak to má jasnou příčinu. Své pocity dokážou lépe rozlišovat, protože lépe chápou i jejich souvislosti a vztahy, a jsou schopni říct, co jim třeba vadí nebo proč mají z něčeho radost. Mladší školáci začínají chápat, že každý člověk může na stejnou situaci reagovat jinak, z důvodů jiné zkušenosti či jiného očekávání. Že každý může mít jiný názor, jinak mohou situace prožívat, že jejich uvažování může ovlivnit jejich náladu nebo že nálada jim může změnit uvažování. Také se u nich zlepšuje porozumění emocím jiných lidí. Rozvíjí se u nich sebehodnotící emoce (zahanbení, pocit hrdosti), ke kterým je vede vlastní výkon a chování ve škole či hodnocení dospělými a vrstevníky. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 319–323)

Nástup do školy je hlavním aspektem k rozvoji socializace. Nástupem do školy se dítě dostává do další fáze přípravy na život ve společnosti. Ve školním věku se dále rozvíjejí vztahy s různými lidmi mimo rodinu (učitelé, vrstevníci – především spolužáci). V sociálních skupinách získává dítě různé role a s nimi spojené postavení. Pro rozvoj dětské osobnosti jsou pro něj důležité tři oblasti:

- **Rodina** představuje sociální a emoční zázemí, ovlivňuje uplatnění dítěte mimo rodinu (zafixované normy a hodnoty, nároky na jeho školní výkon).
- **Škola** umožňuje rozvoj sociálně požadovaných a ceněných kompetencí a způsobů chování. Dítě získává základy k dalšímu společenskému uplatnění, ale může si zažít i neúspěchy, které se musí naučit zvládat.
- **Vrstevnická skupina** umožňuje rozvoj jiných dovedností a vlastností, než je tak s dospělými. Rozvíjejí se zde vztahy, dítě se jimi může inspirovat, srovnávat se, pokoušet se dosáhnout stejné úrovně. Pokud ve skupině vzniknou nějaké konflikty, může se díky nim jejich zvládnutí a řešení naučit.

Ve školním věku je dále rodina důležitou součástí identity. Rodina je pro dítě jakousi samozřejmostí, která zároveň funguje jako emoční zázemí a opora jeho prestiže. Uspokojuje mu většinu jeho potřeb. I v prepubertálním věku jsou vztahy k rodičům stále velmi silné. Ve funkčních rodinných vztazích je důležité sdílení života a trvalá přítomnost rodičů, rodinné

rituály či rodinné příběhy (cesty, zážitky,). Rodiče uspokojují celou řadu psychických potřeb školáka (emoční opora, smysluplné učení, uspokojení potřeby seberealizace, vzor dospělého chování atd.). Se sourozenci se děti postupně začínají stabilizovat, spolupracovat a vzájemně se podporují. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 327–336)

Dospívání

Jde o přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. Věkové ohraničení je zhruba od 10 do 20 let. Dochází k celkové proměně osobnosti v tělesné, psychické i sociální oblasti. Mnoho změn je podmíněno biologicky, ale významně je ovlivňují psychické a sociální faktory. Jde o období, ve kterém se odehrává mnoho změn, především těch ovlivňujících tělesné dospívání a rozvoj mozku. Narůstá zde potřeba nezávislosti a význam vrstevníků. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 373)

Dospívání dle Vágnerové a Lisé (2021, s. 374) můžeme rozdělit do dvou fází:

1. Raná adolescence

Jde o fázi, která je označována jako puberta či pubescence. Probíhá ve věku od jedenácti do patnácti let. Jedná se tedy o dobu probíhající při povinné školní docházce na druhém stupni základní školy. Je to období bouřlivé a plné nápadných změn v oblasti tělesného vzrůstu, pohlavního dozrání či psychických změn. Typický dětský vzhled se začíná měnit do vyspělejšího, dítě rychle roste (především chlapci). Dochází zejména k růstu končetin, ke změně tělesných proporcí (tzv. „samá noha, samá ruka“) (Čechová a spol. 2004, s. 29). Dívkám i chlapcům začínají růst pohlavní orgány. U dívek se začínají objevovat křivky, rostou jim prsa, rozšiřuje se pánev a začíná přicházet první menstruace, u chlapců první poluce. Dochází ke změně hlasů (výrazněji u chlapců, tzv. mutace) a zvyšuje se nárůst ochlupení (pubické oblasti, podpažní jamky, hrudník, končetiny atd.). U chlapců se začínají objevovat první náznaky vousů, takzvané „chmýří“.

Hormonální změny způsobují změnu emočního prožívání. Pubescent se začíná odpoutávat od rodičů a ve větší míře se váže se svými vrstevníky. Starší pubescenti se chtějí od dětí i dospělých odlišit a tuto potřebu projevují ve změně svého zevnějšku, životního stylu či zájmů. Mění se i jejich způsob myšlení, dokáže myslet hypoteticky. (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 373 a 374)

2. Pozdní adolescence

I když se po právní stránce člověk stává dospělým v 18 letech, tím i právně odpovědným, v oblasti psychické a sociálně ekonomické je tomu o něco později. Hlavním úkolem tohoto období je připravit se na budoucí povolání, dozrát v samostatnou a na rodičích nezávislou, vyspělou osobnost. (Čechová a spol. 2004. s. 29) Adolescence je většinou

datována od 15 do 20, někdy až do 22 let. Počátek je spojován s plnou reprodukční zralostí, v jejím průběhu se obvykle ukončuje tělesný růst. Pro ukončení adolescence biologická kritéria již takovou váhu nemají – důležitější jsou kritéria psychologická (dosažení osobní autonomie, sociologická (role dospělého) a pedagogická (ukončení vzdělávání a získání profesní kvalifikace). (Macek, 2003, s. 9)

Příslušnost k partě má v tomto období ještě větší význam. Často se mladiství ztotožňují s názory své party a někdy tuto partu nechťejí opustit ani tehdy, kdy s jejími názory a činnostmi, kterou provozuje, přestává nesouhlasit. Jedinec si svou identitu uvědomuje až ke konci adolescence a takovou partu ve většině nakonec opustí. V pozdní adolescenci dochází k prvním zamilováním, k navazování prvních milostných vztahů („první lásky“) a popřípadě k prvním pohlavním stykům.

Upouští od spousty zájmů oproti školnímu věku a spíše se soustředí na ty, které je skutečně baví či zajímají a více je prohlubují. Zájmy a činnosti mohou být například: cestování, které jim napomáhá k poznávání či učení jazyků, sportování nebo více trávení času se svými přáteli, a to někdy i na úkor školních povinností. Postupně odstupují od silného prosazování svých názorů a spíše se učí naslouchat druhým, přijímat jejich argumenty a utvářejí si svůj vlastní názor, který si jsou schopni obhájit.

Mladí hledají svůj smysl života a také jsou ještě dost ovlivnitelní. Je u nich velká pravděpodobnost, že mohou podlehnout k nějakým nekalým činům, přidat se do nějakých sekt či politických skupin.

Vztah k rodičům se postupně uklidňuje a zlepšuje. Rodiče si zvykají na jejich větší samostatnost, volnost a prosazení si některých jejich práv. Díky tomu ubývají či mizí konflikty mezi nimi. Stále ale své rodiče vnímají dost kriticky a hodnotí jejich chování mezi nimi navzájem, k prarodičům i k sourozencům. Kritizují pomluvy, zastaralé názory na život, nmodernost atd. Již neunesou tělesné tresty, ale jsou schopní nést zodpovědnost či trest za své chování, kterým způsobili nějakou škodu. V rodině mají potřebu se s rodiči radit, hovořit s nimi o svých problémech a názorech, podílet se se svými rozhodováními či vyslovovat své názory.

Rozumové schopnosti jsou již dobře rozvinuty a neliší se tolik od dospělého. Stále se zlepšuje a zdokonaluje paměť a převládá logické zmapování nad mechanickým, pozornost se také zlepšuje, ale bývá oslabená emoční vzrušivostí či silným citovým prožíváním. Adolescent umí reálně posuzovat své klady, nedostatky, dovednosti a schopnosti. Je schopen se rozhodovat více zodpovědně a méně ukvapeně. Stává se samostatným, nezávislým a

odpovědným za svá rozhodnutí. (Čechová a spol., 2004, s. 29–31)

2.2. Potřeby dětí

Složitě i jednoduše řečeno, dítě toho potřebuje mnoho, ale snad nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem. (Matějček 2003, s. 9) Matějček 2003 ve své knize poukazuje na několik „cest“, které nás mohou vést k poznání potřeb dítěte. Jednou z nich je zmíněný vztah. Vztah, jež dítě, i kterékoli jiné mládě v kategorii „nošenci“, má se svou matkou, a který mu spolu s nošením v náruči blízko bušícího srdce přináší ochranu, bezpečí a pocit jistoty do dalšího života. Jako další cestu popisuje lidskou komunikaci, komunikaci řečí a obličejem. Již od narození s dítětem komunikujeme, vyjadřujeme své pocity nad ním, a hlavně mluvíme k němu. Máme radost z jeho úsměvu a smíchu, protože víme, že je to jakýsi projev spokojenosti, že je mu dobře. Třetí cestou je soužití.

Čtvrtá cesta by dle jeho slov měla být více prošlapaná, jelikož se od 50. let publikovaly důkladné studie zabývající se dětmi vyrůstajícími v podmínkách dětských domovů a jiných zařízeních, kde byla vedena kolektivní výchova. Ve studiích byla objevena psychická deprivace, zkoumaly se její příčiny a hledaly se způsoby nápravy a prevence. Matějček v závěru kapitoly „Co malé dítě potřebuje“ vypichuje poznatek ze studií, kterých se účastnil. Šlo o sledování dětí z nechtěného těhotenství, dětí z rodin otců alkoholiků, dětí narozených nemanželsky a dětí z rozvedených rodin pět let po rozvodu. Všechny děti byly ve školním věku, byly stejně vyšetřeny. Všem dětem byl vypočítán skór nepřizpůsobenosti, který vypovídal o tom, jak a v čem se dítě vychyluje od běžné společenské normy. Tři z těchto skupin se chovaly stejně a měly podobné výsledky s jakousi mírnější deprivací, avšak skupina dětí z rozvedené rodiny na tom byla lépe a její skór tvořily jiné položky. Důvod, proč tomu tak bylo, jen ten, že děti frustraci, otřesy, traumata a konflikty z napjaté domácí situace zažívaly až později v životě. Jejich začátek života byl v pořádku. Rodiče měli rádi sebe, měli rádi je, a tudíž i jejich pocit jistoty a bezpečí jim nechyběl a vyrostly v ovzduší citového zájmu a vřelosti. U zbylých dětí již od samého začátku chyběla jistota vztahů a ono psychologické přijetí dítěte, ať už z dysfunkce matky, otce nebo obou.

Pro děti je tedy rozhodující psychologické rodičovství, založené na vnitřním, psychickém, citovém přijetí dítěte, a nikoliv jen biologické rodičovství. Biologické rodičovství má cestu v psychologickém rodičovství jaksí snazší, avšak není to nezbytnou podmínkou. Jsou případy, kdy biologické rodičovství v psychologické nevyústí a rodič/rodiče své děti opustí, nechtějí je nebo je nepřijmou. V této chvíli mohou nastoupit náhradní nebiologičtí rodiče, u kterých psychické rodičovství překypuje a stávají se pravými a plnohodnotnými rodiči. U dítěte je tedy již od začátku velice důležitý pocit jistoty a bezpečí

ke „svému“ člověku. (Matějček 2003, s. 9–16)

Otázkou však je, jak jsou na tom děti právě v ústavních zařízeních? Co oni a rodina? Vzniká u nich deprivace?

Pojem rodina

Rodina bývá prvním místem, se kterým se setkáváme hned po narození. Ve kterém nás vítají naši milující, ve kterém se cítíme dobře. Později z tohoto místa odcházíme, i se vracíme a vždy víme, kde to své místo máme.

Rodina je hlavní institucí, ve které děti vyrůstají, učí se novým věcem a dovednostem, jsou jim předávány sociální, morální hodnoty, pocit podpory, bezpečí, jistoty či sounáležitosti. Skládá se ze skupiny osob, které se navzájem znají, jsou spojeny vlastní krví manželským svazkem či svazkem jinak právním. Stejně jako pro děti, je rodina důležitá i pro dospělé. I oni mají rádi pocit lásky, podpory a jistoty. Spousta dospělých je například schopna poučit se z chyb minulosti své rodiny, a přenést tak lepší obraz do rodiny své budoucí. Anebo si naopak rovnou přenáší kus svého hezkého dětství, které pak opět zažívají a sdílí se svou budoucí rodinou a se svými dětmi.

Dle Matouška a Pazlarové 2014, s. 11 a 12 je rodina instituce, kterou formuje civilizace, kultura i společnost, a je hlavním základem společnosti. V naší společnosti či civilizaci totožnost člověka označuje jméno. Křestní jméno označuje, kterým členem osoba v rodině je a příjmení, do jaké rodiny osoba patří. Jde však o jakési konzervativní předávání osobní identity, které však v posledních letech slábne.

V současnosti je u nás rodina jakousi institucí rizikovou, nestabilní, křehkou, „skořápkovou“. Spousta lidí zastává život „single“, čili raději žít sám a užívat si. Nebo stále budují, potvrzují svoji totožnost a své plány, radosti, naděje sdílejí jen se svými blízkými. Popřípadě mají zatím na prvním místě svou kariéru s trhem práce a rodinu odložili na později či jí úplně zavrhlí. Všechno toto, a především práce se stala velkou konkurencí rodiny.

V této době se dá více než o rodině mluvit o rodinném soužití. Jádrem tohoto soužití jsou dva dospělí, kteří spolu žijí, a je mezi nimi citová vazba a mohou být stejného či jiného pohlaví. V rodinném soužití, v němž žije dospělý spolu s dítětem nebo více dětmi, je poutem jen rodičovství. Biologické rodičovství nelze zrušit. V některých situacích je možné předat rodičovská práva jiné osobě, a to se souhlasem s adopcí nebo i do jisté míry se souhlasem s osvojením dítěte jinou osobou. Tato práva jsou limitována i v případech, kdy se dítě dostane do péče ústavního zařízení. (Matoušek, 2014, s. 12 a 13)

Funkce rodiny

Mezi 4 nejzákladnější funkce označujeme:

- Biologicky-reprodukční funkce – principem této funkce je udržení života, rodu, celé společnosti. Sexuální aspekt je zde k vyjádření vztahu dvou lidí, který by neměl být brán jen k reprodukci, ale i k potěšení a radosti.
- Ekonomicko-zabezpečovací – dříve byla rodina jakousi „výrobní jednotkou“, při které byla odkázaná sama na sebe. Děti často pomáhaly rodičům a pracovaly s nimi, aby se zabezpečila a užívala celá rodina. Nyní jsme spíše konzumenty výrobní činnosti společnosti. Rodiny potřebují zdroj nějakých finančních prostředků, které jsou pro ně nezbytné k zajištění a pokrytí rodiny. Těmito prostředky si rodiny budují svoje místo k životu. Kupují domy, byty, pozemky, kde se odvíjí činnosti k zabezpečení rodiny jako například strava, úklid a další činnosti spojené s chodem domácnosti. Samozřejmě v tomto pojmu zabezpečení nejde jen o materiální služku, ale také o sociální, duchovní a duševní. Těmi se také podílí na životních jistotách všech členů rodiny.
- Emocionální – jde o poměrně až obzvláště důležitou složku v momentálně čím dál více zvýšené labilitě rodin. Je zde potřeba vyzrálých, zodpovědných, emočně stálých osob, pro které je vztah ve smyslu něčeho hlubšího a nejen chvilkového. Tím se totiž tvoří základ celé rodiny a všech jejích členů. Nemělo by se zapomínat ani na děti, jejich zájmy a prospěch, které jsou naplňovány především ve funkčních a harmonických rodinách.
- Socializačně-výchovná a vzdělávací – nastavení pozitivní emocionální atmosféry v rodině se stávají východiskem k zabezpečení společenské stálosti. Je důležité projevat a mít o dítě neustálý opravdový zájem, věnovat se mu, naslouchat mu, kvalitně o něj pečovat a vychovávat ho. Dítě se musí přijmout takové, jaké je. Musí se plnit jeho potřeby a požadavky včas a náležitým způsobem. Vždy musí být na mysli ten nejlepší zájem a prospěch dítěte, ochraňovat ho nepříznivými situacemi a učit ho zvládat a překonávat životní překážky.

Matoušek a Pazlarová 2014, s. 14 poukazují na tři současné funkce:

- podporování socializace – vychovávání dětí
- vztahovou podporu dospělých lidí,
- ekonomickou podporu.

Dle nich v obou prvních funkcích zřejmě nebude rodina zastupitelná nikdy. V knize také zmiňují, že již od starověku do současnosti bylo podniknuto několik pokusů vychovávat děti v jiném než rodinném prostředí, avšak tyto pokusy ukázaly nenahraditelnost rodiny. Vypichují i fakt, že nepříznivé účinky ústavní péče na děti popisuje literatura přes šedesát let, a to pod názvem psychická deprivace. V jednom z českých materiálů, který zde autoři zmiňují, více jak polovina dětí, které v České republice opustily dětské domovy a podobná ústavní zařízení, spáchá po různě dlouhé době (do roka po propuštění až déle) nějaký trestný čin. Zahraniční práce zase poukazují na fakt, že dětem, vyrůstajícím v deprivacím prostředí, funguje mozek jinak než dětem vyrůstajícím a vychovávaným v rodinách. Jejich mozek je údajně méně aktivní a v některých místech, opět v porovnání s dětmi vychovávanými v rodinách, doslova zakrňuje.

Děti vyrůstající v ústavech, které odmala nemají nastavené nějaké vzory, příklady, mantinely chování, mají například i špatnou nebo horší schopnost vcítění se do druhých, dobře se neorientují v mezilidských vztazích, často neumí řešit konflikty bez agresivity, mají nízké sebehodnocení, hůře se orientují v morálních normách a v hodnotových dilematech. Všechny tyto zmíněné možné dopady, které na dítě může mít vyrůstání v ústavní péči, mohou vést k vyšší náchylnosti ke kterémukoli sociálnímu selhání. Může se jednat o závislosti, prostituce, kriminalitu, neschopnost dosáhnouti vyšších úrovní vzdělání, špatné uplatnění se na trhu práce nebo založit vlastní funkční rodinu. Čím je dítě mladší, tím jsou pro něj tyto nepříznivé účinky dlouhodobého pobytu v ústavním prostředí silnější. (Matoušek a Pazlarová, 2014, s. 14 a 15)

Poruchy rodiny

Mezi poruchu rodiny můžeme zařadit situace, kdy rodina v různé míře neplní své funkce, ať už jednu či více. Dle Kukly 2018. s. 38 se nejčastěji jedná o funkci socializačně-výchovnou.

Zde můžeme zařadit i pojmy mnohoproblémová rodina či rodina se zvláštními potřebami. Do těchto pojmů se řadí rodiny, které mají vážné těžkosti ve více sférách fungování. Jedná se například o:

- bydlení, finance, výchova dětí, partnerské vztahy, vztahy k členům širší rodiny, vztahy k institucím, konflikty se zákonem, různé nemoci, závislosti atd.

Děti, které nemají příznivé podmínky pro svůj vývoj, lze považovat za ohrožené. Je tu pravděpodobnost, že bude ovlivněno jejich sociální fungování i v dospělosti, tudíž mohou u

nich být častější projevy sociálního selhání (Matoušek a Pazlarová, 2014, s. 17 a 18)

Poruchy dle Kukly 2018, s. 38 mohou být:

- objektivní – nezávislé na vůli rodičů,
- subjektivní – závislé na vůli rodičů,
- smíšené.

Druhy poruch rodiny

Poruchy rodiny mohou být velice rozsáhlé a obtížně posuzované či označované. Hlavními aspekty, při kterých poruchy rodin vznikají, začínají u rodičů. Kukla 2018, s. 38 tak rodiče rozděluje na:

1. Rodiče, kteří se nemohou postarat

- rodiče zemřeli, jsou ve výkonu trestu, jsou dlouhodobě mimo domov ze studijních či pracovních důvodů,
- rodiče s postižením, nemoc rodiče, nemoc dítěte, dítě s postižením,
- přírodní katastrofy a devastace prostředí: povodně, zemětřesení, tornádo atd.,
- válečné konflikty, nasazení do války, opuštění země z důvodů pronásledování,
- epidemie, hladomor,
- nezaměstnanost, chudoba, velký počet dětí,
- rozpad rodiny (rozvod, svěření dítěte do péče jednoho z rodičů), omezený styk dítěte s rodičem/rodiči, zbavení svéprávnosti, zbavení rodičovských práv, umístění dítěte do ústavní péče,
- zatajení rodičovství.

2. Rodiče se nechtějí postarat

- rodič je disharmonická osobnost s rysy psychopatie, maladaptace, drogově závislý, alkoholik, gambler atd.,
- dítě nechtěné,
- děti jsou ohrožené vlastním rodinným prostředím.

3. Rodiče se neumí postarat

- nezralost rodiče (např. adolescentní rodič) nebo naopak již staří rodiče,
- neschopnost se vyrovnat se zvláštními situacemi (dítě narozené mimo manželství, dítě s postižením, dítě v náhradní péči)
- neschopnost přijmout určité společenské normy

- rodič s postižením.

Mohou zde být i rodiče, kteří naopak svou péči berou až příliš vážně či přehnaně. Nadměrně se o své dítě starají. V této době, kdy se lidé více upínají na svou kariéru, své sny atd., vznikají děti až v pozdějších letech jejich života. Tím vznikají i situace, kdy si partneři založí rodinu jen s jedním dítětem, na které se upírají jejich snahy. Toto vede k větším nárokům na dítě, k většímu rozmazlování, nerespektování druhých či k nesamostatnosti dětí do jejich budoucna. (Kukla, 2018. s. 39)

Jednou velice špatnou, ošklivou a zlou kategorií poruchy rodiny je i ubližování, týraní a zneužívání dětí, ale i dospělých.

3. Syndrom CAN

Máme dva základní druhy nepříznivého vlivu na děti v rodině, kdy se s nimi špatně zachází. Jde o zanedbávání významných potřeb dítěte a ubližování dítěti. U dětí, které si nějakou formou tohoto zanedbání či ubližování prošly a jsou jimi traumatizovány, se rozvíjí syndrom týraného či zanedbávaného dítěte čili syndrom CAN. Obecněji jde o tzv. deprivací syndrom, který popisuje důsledky nenaplňování některých základních potřeb dítěti. (Matoušek a Pazlarová 2014, s. 18)

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Child Abuse and Neglect – CAN) je soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, na kterém se podílel nejčastěji jeho nejbližší vychovatel, hlavně rodič.

Jde o syndrom se značně různorodými jevy, jak co do příčin, mechanismů, tak co do charakteru, závažnosti i dopadu na život dítěte a jeho nejbližšího i vzdálenějšího prostředí. (Dunovský a spol, 1995, s. 7)

Definice syndromu CAN je skutečně mnoho. Jako nejčastěji zmíněné se dá považovat fakt, že jde o jakékoliv vědomé a nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk na dítěti a díky kterým u dítěte dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte. Dochází k poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu dítěte, která vzniká v důsledku jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a je v dané společnosti či kultuře hodnoceno jako nepřijatelné. Tato jednání k dítěti mohou mít za následek i ohrožení na jeho životě. Jde o jeden z nejzávažnějších problémů v péči o dítě, pokud však není tento problém nejzávažnější vůbec. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 11 a 12)

Následky syndromu CAN

Internetový portál Šance dětem, syndrom CAN, 2023 uvádí tyto možné následky syndromu CAN:

- Selhávání ve škole, útoky z domova, agrese, odmítání komunikace
- Neurotické poruchy, tenze, poruchy spánku, úzkost, pocity viny, sebeobviňování, fobie, depresivní stavy, sklony k sebevraždě
- Psychosomatické reakce
- Poruchy sexuálního chování
- Poruchy v sociálních vztazích: nízké sebehodnocení, poruchy komunikace, poruchy interpersonálních vztahů, neschopnost empatie
- Zneužívání návykových látek, závislost

- Poruchy individuálního vývoje dítěte

Formy syndromu CAN

Z hlediska charakteru dle Kalibové a Kaliby 2014, s. 14 rozlišujeme čtyři základní varianty syndromu CAN.

Fyzické týrání

V historii se tělesné trestání dětí objevovalo samozřejmě a poměrně pravidelně. V dnešní době máme již spoustu nástrojů a systémů na ochranu dětských práv, ale i přesto vystavujeme děti různým formám nebezpečí, jako je například tolerance společnosti vůči násilí. Jedním z mírnějších typů násilí, se kterým se dítě setkává, je právě fyzický trest.

Fyzický trest je zaměřený atak na tělo jako reakce na kázeňský přestupek dítěte, při kterém dochází k narušení tělesné integrity dítěte a je provázen stresem. Tělesným trestem se považuje například facka, pohlavek, bití rukou či předměty, odhození dítěte, štípání, tahání za vlasy a mnohé další. Za jiné kategorie tělesných trestů můžeme považovat kliky, dřepy, klečení i na různých předmětech, stoj na hanbě v klečení či předpažení atd. (je zde riziko určitého ponížení dítěte, např. před ostatními dětmi či spolužáky).

Tyto tělesné tresty se často ubírají více směry a dostávají se do vztahu s definicí tělesného týrání dítěte. Tělesná trestání jako například zmíněný pohlavek ve výsledku nemusí způsobit závažná tělesná zranění či poranění. Ovšem akty, kde se vyskytuje velké riziko vzniku tělesných zranění, se považují za fyzické týrání (kopání, popálení, pořezání atd.). Týrání může být v mnohých případech výsledkem tělesného trestání. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 16 a 17)

Psychické týrání

Při pojmech fyzického či sexuálního týrání si dokážeme představit konkrétní události či činy. U psychického nebo emocionálního týrání jsou tyto pojmy obecně nejasné a zdaleka se o nich ani tak často nemluví. Můžeme si to vysvětlit tak, že fyzické nebo sexuální týrání je více a lépe vymezené a následky takového jednání jsou na první pohled zřetelné a dobře dokazatelné při dalších jednáních. Dají se také dobře doložit například fotografiemi. Psychické týrání je však velmi špatně zdokumentovatelné. (Dunovský a spol, 1995, s. 45)

Jedná se tu o takové chování vůči dítěti, které má negativní dopad na jeho citový vývoj, vývoj chování, osobnosti, sebehodnocení a rozvoj mezilidských vztahů. Toto týrání je často doprovázeno ostatními kategoriemi syndromu CAN. Tento typ týrání lze rozdělit do dvou forem. V aktivní formě jde o verbální útoky, zesměšňování nebo ponižování. V pasivní formě jde převážně o nezáměr o dítě. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 18)

Kalibová a Kaliba 2014, s. 19 uvádějí formy a kategorie psychického týrání:

1. charakteristické formy

- verbální útoky, ponižování, zesměšňování, výhružky, cílené vyvolávání strachu u dítěte, odmítání dítěte, citové vydírání, nepřiměřené zatěžování (domácí povinnosti, péče o sourozence, požadavek na nereálné výkony (ve škole, zájmy), opovrhování, nedostatek citů,

2. rozvod rodičů – předrozvodová, rozvodová a porozvodová situace

- partner trestá druhého prostřednictvím dítěte, zatahování dítěte do konfliktů, zneužívání dítěte jako svědka, negativní ovlivňování dítěte, bránění ve styku s druhým rodičem.

Vše může mít za následek, že dítě bude mít opožděný vývoj, bude si málo věřit a bude se podceňovat, bude mít strach, úzkosti, obavy či deprese. Může se vyskytovat agrese a vztek u dítěte.

S psychickým týráním souvisí i pojem šikana nebo v moderní době kyberšikana či kyberstalking. Šikana může mít mnoho podob a významů. Klasifikuje se jako akt, kdy je jedinec psychicky i fyzicky tlačěn do situací či činů, které by nikdy neudělal. Jedinec je z těchto jednání jednak deprivován a v pozdějším věku se mohou vyskytovat různé depresivní stavy vedoucí až k různým pokusům o sebepoškození či k sebevraždám. Jedná se o psychické omezování vědomí jedince určitým agresorem. (Janda, 2021, 31)

Kyberšikana neboli „počítačová šikana“ je spojována s šikanou skrze různorodé elektronické prostředky (počítač, telefon, tablet). Nejvíce se můžeme s kyberšikanou setkat na sociálních sítích, jako je Facebook, Instagram, Skype atd. nebo přes emaily a sms zprávy. (Janda, 2021, s. 33)

Kyberstalking se považuje za psychické týrání skrze sociální sítě a mobilní telefony. Jde tedy o jakési týrání na dálku. Agresor se snaží získat důvěru k oběti, nejdříve nabízí fyzickou pomoc a psychickou podporu, poté to vyústí k různým nadávkám, urážkám, útokům, vyhrožování atd. (Janda, 2021. s 36)

Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání a týrání lze definovat jako různé formy sexuálního násilí na dítěti, které většinou vedou k sexuálnímu uspokojení pachatele. Definice Rady Evropy sexuální zneužití považuje za nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotyky, styk atd. Pojem zneužití může označovat různé formy koitálního styku i aktivní a pasivní aktivity (masturbace, osahávání částí oběti) a to vše za účelem dosažení sexuálního vzrušení a eventuálně i uspokojení pachatele. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 20)

Sexuální zneužívání zahrnuje všechny formy chování, které nese sexuální podtext, a tím i ty, kdy dítě na první pohled nestrádá (může je brát jako tělesně příjemné), ale i tak jde o závažný negativní dopad na další psychický vývoj dítěte. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 21) Tento typ násilí se dá klasifikovat do několika typů:

- **Kontaktní (dotykové)**

- osahávání, líbání na intimních místech dítěte,
- laskání prsou či genitálií,
- nucení dítěte k osahávání či manipulování s pohlavními orgány svými či zneuživatele,
- orální, anální sex,
- sexuální styk, incest, znásilnění.

- **Bezkontaktní (bezdotykové)**

- obnažování se před dítětem, masturbace před dítětem,
- pozorování nahého dítěte za účelem vlastního vzrušení či uspokojení,
- vystavení dítěte k pozorování porno časopisů, pornofilmů,
- přinucení dítěte pozorovat soulož,
- verbální komentář se sexuálním obsahem.

- **Komerční**

Dítě je použito pro sexuální účely výměnou za peníze nebo odměnu v naturálních mezi dítětem a zákazníkem, dítětem a prostředníkem, dítětem a agentem nebo jinými osobami, kteří na tomto obchodu s dětmi vydělávají. Převážně jde o dětskou prostituci a dětskou pornografii. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 21 a 22)

Zanedbávání

V zanedbávání se jedná o nedostatečnou péči rodičů o dítě, která vedou k závažným újmám ve vývoji dítěte nebo k jeho ohrožení. Jde o nedostatek podnětů, které dítě potřebuje pro svůj vývoj. Může se projevat nedostatečnou až žádnou starostlivostí, absencí přiměřeného zabezpečení aktuálních a perspektivních potřeb dítěte v tělesné, emocionální a výchovné oblasti. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 24)

Zanedbávání tak lze rozdělit dle charakteru neuspokojovaných potřeb:

- **Tělesné**

- neuspokojování tělesných potřeb dítěte (neposkytování přiměřené výživy, ošacení, přístřeší, zdravotní péče atd.).

- Citové
  - Neuspokojování citových potřeb dítěte (pocit náklonnosti, jistoty a bezpečí)
- Zanedbávání výchovy a vzdělání
  - Neposkytnutí dítěti možnosti, aby mohlo plně rozvinout schopnosti k dosažení naplnění svého vzdělanostního potenciálu (absence ve škole, práce v domácnosti)
  - Narušování vývoje dětského intelektu – nedostatek podnětů důležitých pro vývoj (rozdíl mezi jeho možnostmi a úrovní jeho vývoje) (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 25)

Existují i další méně známé specifické formy syndromu CAN, kterými jsou:

Müchhausenův syndrom v zastoupení (by proxy). Jde o jakýsi „podvod“, kdy jsou rodiče schopni si vymýšlet či zveličovat nějaké příznaky onemocnění nebo choroby, nebo jsou schopni je uměle „vytvořit“ (úmyslné otravy léky), aby pro ně bylo dítě vyšetřováno a také léčeno. (Dunovský a spol, 1995, s. 35) To vše pro prospěch rodičů, kteří se okolí jeví jako starostliví a pečující, avšak zároveň vážně poškozují dítě, a to jen pro to, aby získali zájem a pozornost od okolí. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 26)

Systémové týrání (druhotné ponižování)

Jde o týrání systémem, který měl původně sloužit k jejich ochraně a měl být k jejich prospěchu. Systémovým týráním může být například řešení problémů v rodině tím, že dojde k odebrání dítěte, aniž by se jim nejdříve poskytla nějaká podpora nebo pomoc. Děti odebrané z rodin nebo děti opuštěné mohou tímto týráním procházet převážně, a to při náhradní péči ať v rodinné, kdy je dítě opakovaně přemísťováno, nebo v dětských domovech. (Dunovský a spol, 1995, s. 66) Dalšími případy mohou být například: opakovaná a nadbytečná lékařská vyšetření, nadměrné přetěžování a následná traumata dítěte z kontaktů s policií, soudy (opakované výslechy), zanedbaná či špatná péče v kolektivních zařízeních (jesle, základní škola, denní stacionáře). (Kalibová a Kaliba, 2013, s. 26 a 27)

Organizované týrání a zneužívání

Podstatou je nějaké organizované násilí, při kterém je dítě zbožím a zároveň výnosným obchodem. Může se jednat o sexuální turismus, dětskou prostituci, dětskou pornografii atd. Zapojuje se do ní celá organizovaná skupina či gangy. (Kalibová a Kaliba, 2013, s. 26 a 27)

Rituální zneužívání a týrání

Jde o takové jednání s dětmi, jež má co do činění se symbolikou či smýšlením různých náboženství, sekt apod. Členství v sektách je s tímto hodně spjato, a to díky provádění

různých rituálů a obřadů. Dalšími příklady mohou být například mužské i ženské obřízky či znetvoření těl. (Kalibová a Kaliba, 2014, s. 27)

Obrázek 1 Formy a projevy syndromu CAN

	Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	Sexuální zneužívání
aktivní	tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt	nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest
pasivní	neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči	nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová	exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých
Zvláštní formy			
Münchhausenův syndrom v zastoupení systémové týrání a zneužívání organizované týrání a zneužívání rituální týrání a zneužívání			

Zdroj: 1 (Dunovský a spol., 1995, s. 10)

Příčiny syndromu CAN

Můžeme si pokládat otázku, jak je možné, že lidé a v převážných většinách rodiče svých dětí, jim jsou schopni ubližovat a škodit jim. Odpovědí lze obecně spatřovat ve snaze uspokojit nejrůznější nutkání, frustrace, tenze až výslovně psychopatické sklony pachatelů. Je spousta studií, které vykazují přenos takového špatného zacházení s dítětem z jedné generace na druhou. Dají se až téměř vyjádřit sloganem „týrané dítě je týrající rodič“. (Dunovský a spol. 1995, s. 11)

Metodický portál RVP.cz, 2022 uvádí tři rizikové faktory syndromu CAN:

1. Riziková dospělí

- lidé s poruchami osobnosti, s mentální retardací, jedinci s neurotickými obtížemi, matky s poporodní depresí,
- alkoholici, drogově závislí,
- mladí, nezralí a nevyspělí rodiče,
- sexuální devianti, pedofilové, muži sexuálně hyperaktivní,
- nároční a ambiciózní rodiče, workoholici,

- lidé v hmotné bídě.

2. Rizikové děti

- odlišnost dítěte (nízká porodní váha, lehká mozková dysfunkce, smyslové vady, mentální retardace,
- děti dráždivé, neklidné, zlostné či apatické, úzkostné, plačtivé,
- děti nesplňující očekávání rodičů (neprospívající ve škole, snížená intelektová schopnost)
- dívky ženských tvarů, koketní, mazlivé

3. Rizikové situace

- náhradní rodinná péče,
- rozvod, manželské neshody, neplánované těhotenství, nechtěné dítě, bída, stres
- brutalita v médiích
- styk rizikového dítěte s rizikovým dospělým

4. Empirická část

4.1. Charakteristika sledovaného dětského domova

Historie dětského domova

Jedná se o poměrně nový dětský domov, který vznikl v roce 2002 a nese název Dětský domov „Pepa“ Příbram - Lazec, o.p.s. Jde o malý dětský domov na kraji vesnice, který je určený především pro týrané a zneužívané děti. Inspirací zakladatelům byla zařízení německé nadace Tabaluga v Mnichově, která kladou zásadní důraz na terapeutickou práci s dětmi.

Společnost v roce 2001 našla vhodný objekt. Jednalo se o bývalé hospodářské stavení s velkou zahradou, a ještě téhož roku společnost dokončila jeho rekonstrukci. Slavnostní otevření se uskutečnilo 28. 10. 2002 a mezi zúčastněnými byly i první čtyři umístěné děti. Většinu financí na rekonstrukci poskytla nadace A. Brochier Kidnerfonds Stiftung, která zčásti financuje provoz domova dodnes.

Současnost dětského domova

Jde o nestátní dětský domov rodinného typu, který je zařazen do sítě školských zařízení. Činnosti se řídí Zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Je pravidelně kontrolován Státním zastupitelstvím a pracovníky Oddělení sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Příbrami. Většina dětí pochází z Příbrami, popřípadě z blízkého okolí.

Posláním tohoto dětského domova je utvářet dětem svěřeným do ústavní péče od 3 do 18 let co nejvíce optimální a všestranné podmínky. Pokud ovšem chtějí děti po dovršení zletilosti v domově zůstat a dokončit své vzdělání, je možné uzavřít smlouvu o prodlouženém pobytu. Pokud studují vysokou školu, mohou zůstat do 26 let. V dětském domově se snaží přiblížit opravdovému domovu. (dětský domov PEPA, 2023) Dětský domov plní úkoly dle potřeb dítěte (terapeutické, vzdělávací, výchovné, sociální). Konečným cílem výchovy v dětském domově Pepa je plnohodnotné zapojení dětí do života po dosažení zletilosti, a to jak praktické zvládání domácnosti (úklid, vaření) a úspěšné pracovní zařazení, tak ale i uspokojivé fungování v mezilidských či intimních vztazích. K tomu, aby byly tyto cíle naplněny, je potřeba děti vybavit mnohými praktickými dovednostmi a zároveň korigovat jejich maladaptivní vzorce chování, které si již dříve osvojily. Důraz je kladen na individuální přístup, důslednost a laskavost. Každé dítě by mělo mít pocit, že je přijímáno do prostředí se všemi jeho vlastnostmi a problémy. (Vnitřní řád, 2017, s 5)

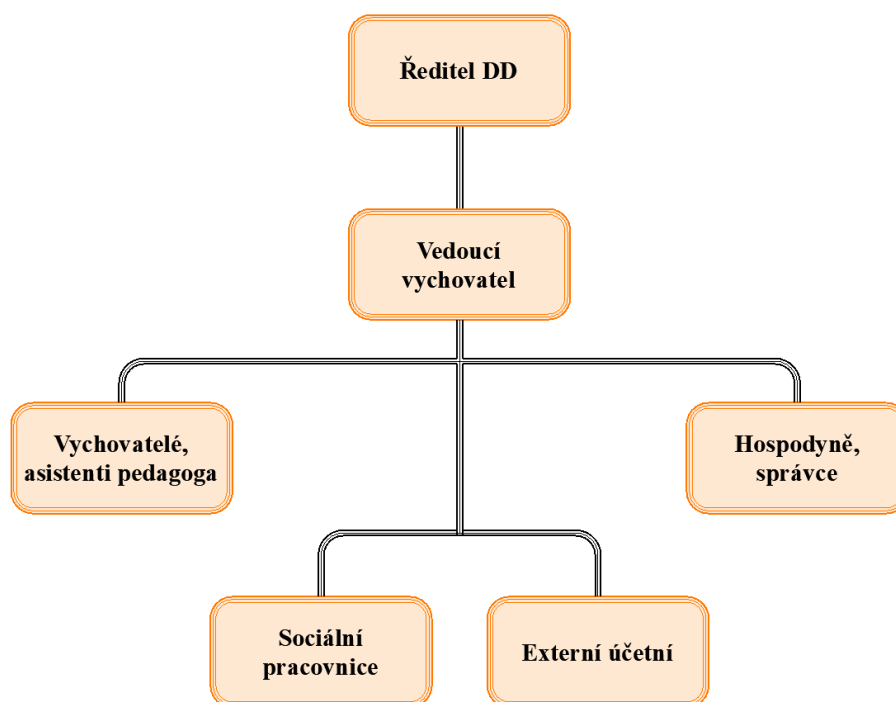
Organizační členění

Kapacita dětského domova je 14 lůžek, avšak je plánovaná až na 16. Děti jsou rozděleny do dvou rodinných skupin, které sídlí v jednom objektu s velkou zahradou. Dětský domov (dále jen DD) nedisponuje bezbariérovým přístupem. Na chodu zařízení se podílí ředitel a tým 7 pedagogických pracovníků. Technicko hospodářský provoz je zajištěn dvěma pracovníky (hospodyně a správce objektu). Ekonomickou agendu vede externí účetní.

Intervize je zajištěna pravidelným setkáváním odborných pracovníků (porada, komunita, individuální konzultace atd.). Současný tým budovala paní ředitelka 5 let. Každý týden probíhá hromadná porada se zaměstnanci a poté i s dětmi. Každý měsíc se uskuteční supervize, ale pokud je nějaký problém, který je potřeba vyřešit, supervize se uskuteční hned, popřípadě co nejdříve. Ze všech jednání se pořizuje zápis, s jehož zněním se neprodleně seznámí a stvrdí podpisem všichni pracovníci. Příležitostně bývají i schůzky a přednášky s kouči od firmy Aumakua. Dle slov paní ředitelky, mezi pracovníky a dětmi vládne přátelská až rodinná atmosféra, kdy se nikdo nebojí cokoli mezi sebou říct, vyřešit nebo si pomoci, a dle ní je právě personál ten nejdůležitější základ.

Pedagogičtí pracovníci pracují v nepravidelném režimu, dle měsíčního rozpisu služeb. Ve všední den je v DD přítomen jeden asistent pedagoga nebo jeden pedagog od 8 do 14:00 hod. a dva pedagogové od 14:00 do 21:00. Noční službu vykonává asistent pedagoga od 20:00 do 8:00 hodin ráno. O víkendu mají službu dva pedagogičtí pracovníci od 8:00 do 20:00. (Vnitřní řád DD Pepa, 2017, s. 4 a 5)

Obrázek 2 Organizační struktura DD

Zdroj: Vnitřní řád DD Pepa, 2017, s. 4

Pracovníci mají k dispozici: Etický kodex, Vnitřní řád, své pracovní náplně, zápisy z porad, aktuální směrnice, předpisy a pokyny k BOZP, komplexní dokumentaci dětí, Standardy kvality, pokyny a příkazy ředitele, jednací protokol, denní evidenci, knihu návštěv a úředních návštěv, týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti rodinných skupin. DD navíc vede dokumenty, jako jsou osobní spisy zaměstnanců DD, hospodářskou dokumentaci.

Kontakt a spolupráci s rodiči či jinými osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami dítěte zajišťuje zpravidla ředitel, vedoucí vychovatel, popřípadě vychovatelé. Každé dítě má svého „klíčového“ vychovatele, který pravidelně komunikuje s jeho blízkými osobami 1x za měsíc. Do DD jsou povoleny návštěvy v určitých hodinách a po předchozí domluvě. Pobyť dítěte mimo DD vydává ředitel na základě souhlasu příslušného OSPOD. Děti mladší 15 let odcházejí na povolený pobyt a vracejí se z něj zpravidla s doprovodem rodičů. (Vnitřní řád, 2017, s 6)

Organizace výchovně vzdělávacích činností

Výchovná práce je v DD realizována pedagogickými pracovníky. Denní zaměstnání dětí se řídí dle jejich rozvrhu školy či týdenními plány výchovně vzdělávací činnosti.

Základními dokumenty výchovné práce je Školský vzdělávací program a Roční plán výchovně vzdělávací činnosti na školní rok, který je sestaven vedoucím vychovatelem a ředitelem.

Vychovatelé vypracovávají tzv. **PROD** (program rozvoje osobnosti dítěte), který s dítětem vyhodnocují na konci školního 1. a 2. pololetí. Tento program je napsán v počítači a na konci školního roku je vytištěn, podepsán a uložen do složky dítěte.

Individuální plán ochrany dítěte je sestavován OSPODEM a v DD mají k dispozici jen své již zmíněné PRODY, které si sami vypracovávají.

Na každý týden vypracovávají vychovatelé **týdenní plán výchovně vzdělávací činnosti**, na kterém se podílejí i děti. Volnočasové aktivity se volí dle zájmů dětí. Vychovatelé pravidelně docházejí do škol dětí na konzultace a provádí následnou evidenci v dokumentu „skupinové dění a pozorování“.

Průběh dne i noční směny zaznamenávají pracovníci do **knihy denní evidence** a do počítače do složky „skupinové dění“. Zde uvedou všechny důležité informace včetně naplně výchovné činnosti, vycházek, vzkazů směřované kolegům o dětech atd.

V době prázdnin je v DD specifický provoz. Počet dětí se ve většině snižuje. Prázdninové činnosti dětí jsou zaměřeny zejména na rekreační a zájmové činnosti či sportovní atd. Děti se účastní akcí pořádaných DD (sjíždění vody, moře, výlety), tábory pořádané jinými organizacemi. Děti od 16 let jsou vedeny, aby si samy hledaly prázdninovou brigádu. Dětem, které v DD přes prázdniny zůstávají a zrovna se nekoná žádná akce, jsou sestaveny každodenní úkoly, které musejí do oběda splnit (něco uklidit, něco nakrát, přečíst si pár stránek knihy atd.), poté následují další běžné činnosti, které si samy stanovují nebo které jsou na pořadu dne.

Individuální zájmové a jiné aktivity dětí jsou organizovány s ohledem na denní program, složení celé skupiny atd. DD nabízí dostatek prostoru pro volnočasové aktivity, a to jak pro individuální, tak i pro skupinové. V prostoru zařízení je dětské venkovní hřiště, uvnitř stolní tenis, místnost s hudebními nástroji a domácím kinem, herna či malá dílna. O prázdninách či víkendech je navštěvován plavecký bazén, posilovna, zimní stadion a dle počasí a ročního období se pořádá turistika, cykloturistika, ježdění na běžkách, lyžařské zájezdy, jsou navštěvované kulturní akce a památky. Dětem jsou umožněny i zájmové kroužky, do kterých se je snaží zapojit co nejvíce. Při výběru kroužků se podílí klíčový vychovatel.

Děti se vzdělávají ve školách v okolí Příbrami (základní školy, speciální školy, střední školy, učiliště atd.). Před nástupem do DD zjišťuje sociální pracovnice informace o dítěti, které jsou důležité pro správný výběr školy (jazyk, typ školy, poruchy učení, smyslové postižení atd.). (Vnitřní řád, 2017, s 9–11)

Organizace péče o děti v DD

Při zařazení dětí do skupin se přihlíží k tomu, zda mají sourozence, jaké jsou velikosti skupin, jak si jsou děti věkově či zájmově podobné, popřípadě dle vhodnosti pedagogů ve skupině pro daný typ dítěte.

Děti jsou ubytovávány v pokojích s vlastním sociálním zařízením. Sourozencům je umožněno bydlet spolu, pokud tomu nepřekážejí nějaké výchovné problémy. Děti jsou ubytovávány dle podobnosti věku. Pokoje mají kapacitu 2–3 lůžka s přiměřeným vybavením nábytku (psací stůl, šatní skříň, poličky na knihy a učební pomůcky, noční stolky, uzamykatelnou skříň na vlastní věci atd.).

Dětem je poskytováno plné zaopatření:

- stravování, ubytování, ošacení,
- učební potřeby a pomůcky,
- úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání,
- úhrada nákladů na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky
- kapesné, osobní dary, věcná a finanční pomoc při odchodu zletilých
- úhrada nákladů na dopravu do školy

Na základě povolení ředitele mohou být hrazeny:

- potřeby pro využití volného času a rekreaci,
- náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost,
- náklady na soutěžní akce, rekreace,
- náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu, osobám blízkým (1x za měsíc, cesta tam a zpět).

Při stravování se přihlíží ke zvláštním potřebám a stravovacím zvyklostem dětí. V období prázdnin a o víkendech je zajištěno veškeré stravování 5x denně v DD. Ve dnech, kdy děti docházejí do školy, se v DD připravují jen snídaně, svačiny a večere. Na obědy chodí děti do svých školních jídelen. Obědy v DD se během školních dní dělají jen ve výjimekách, jako je například nemoc dítěte. V dětském domově je vlastní kuchyně a jídelna. Jídla připravují pracovníci ve spolupráci s dětmi. Mladiství v určené dny připravují jídlo zcela sami (včetně přípravy jídelníčku či nákupu potravin). Tím se i děti připravují na samostatný život. Jídelníček je sestavován hospodářkou, která dbá na příslušné normy ve spolupráci s pedagogy a mladistvými. DD je zařazen do tzv. potravinové banky, kdy v určitém období obchody naplní krabice trvanlivými i jinými potravinami (pečivo, ovoce, sušenky, těstoviny, pití atd.), které jsou určené právě pro DD. Jinak nákupy provádí

hospodyně či někdo z pracovníků.

Kapesné je dětem poskytováno ve výši, která splňuje podmínky garantované zákonem. Vyplácí se pátý den v následujícím měsíci. Tyto peníze či peníze od rodinných příslušníků a z brigád si mohou uschovávat v pokladně svého klíčového vychovatele. Vychovatel sleduje hospodaření s finančními prostředky u svých dětí, konzultuje s nimi vhodnost investic. Po dosažení zletilosti je dětem nabídnuta možnost vlastního studentského účtu a pomoc při jeho založení. Poté jej vychovatel učí používat platební kartu.

V případě sirotčího důchodu jsou peníze dítěte ukládány na jeho peněžní účet.

Výše kapesného:

1. 40 až 60 Kč u dítěte do 6 let věku
2. 120–180 Kč u dítěte od 6 do 10 let věku
3. 200–300 Kč u dítěte od 10 do 15 let věku
4. 300–450 Kč u dítěte od 15 let

Kritéria pro výši kapesného mohou být: respektování řádu, pořádek v osobních věcech, docházka do školy, prospěch, míra snahy a zlepšení prospěchu, návraty z vycházek, plnění povinností, chování v DD a na veřejnosti. Kritéria pro snížení kapesného mohou být: porušování vnitřního řádu, lhaní a podvody, úmyslné nedodržování pravidel, častá fyzická a slovní agresivita, nedodržování pokynů pedagogických pracovníků atd.

Dětem, které jsou v přímém zaopatření DD, náleží osobní dary k narozeninám, k úspěšnému ukončení studia atd. Hodnota za kalendářní rok činí nejvýše:

1. u dětí do 6 let věku 1740 Kč
2. u dětí od 6 do 15 let věku 2140 Kč
3. u dětí nad 15 let věku 2450 Kč

Poskytování věcné pomoci upravuje dle Zákona 109/2002 Sb. a nařízení vlády od 1. 1. 2014. Hodnota věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku dítěti, jemuž byl ukončen pobyt ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy z důvodů uvedených v § 24 ods. 5 písm.b) a c) zákona č.109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, činí nejvýše 25 000 Kč. Kritérii pro přiznání věcné pomoci mohou být:

- pokud má dítě někoho blízkého, který mu je schopen pomoci,
- pracovní příjmy dítěte,
- finanční hotovost na účtu dítěte (sirotčí důchod, dary)
- dokončení studia na střední škole.
- prostředí, do kterého svěřenec odchází z hlediska materiálního zabezpečení
- délka pobytu v DD. (Vnitřní řád, 2017, s 12–19)

4.2. Metodologie

Vzhledem k cíli mé diplomové práce, počtu a charakteristice zkoumaného jsem zvolila kvalitativní výzkum. Jako hlavní výzkumnou metodu jsem použila kazuistiku. Chrastina (2019, s. 14) uvedl: „Kvalitativní výzkum je jako puzzle. Jen nikdy nevíte, z kolika dílků jej vlastně máte skládat a co vlastně složit máte...“ Při kvalitativním výzkumu jde o proces hledání a porozumění, který je založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří souhrnný, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. Hendl (2008, s. 50) V kvalitativním výzkumu se využívá podrobný popis situací, jde o porozumění akcím a významům v jejich sociálním kontextu. Jsou upřednostňovány otevřené, nestrukturované výzkumné plány a analýza vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců. Převažuje zájem o reálné celky, interakce mezi aktéry a individuální osudy. (Čapek, 2010, s. 99) V tomto kvalitativním výzkumu bylo využito techniky pozorování a analýzy dokumentů.

V rámci výzkumného šetření byl stanoven hlavní cíl a 3 výzkumné otázky:

1. Jaké způsoby výchovy či podpory jsou využívány v dětském domově?
2. Jaké změny nastaly u chlapců od jejich umístění do dětského domova?
3. Jak motivuje či podporuje dětský domov možnost hostitelství?

Při vypracování teoretické části jsem čerpala z volně dostupných bibliografických, legislativních a internetových zdrojů. Zabývala jsem se především tématy týkajícími se ústavní výchovy, druhy dětských domovů, potřeb dětí, vývojové psychologie a syndromu CAN. Tato témata následně souvisela s vypracováním praktické části, ve které jsem se setkala s dětmi po zkušenosti s domácím násilím umístěnými v dětském domově.

Pro empirickou část jsem čerpala z vlastních zkušeností z praxe, kterou jsem absolvovala ve sledovaném Dětském domově Pepa. Při této praxi jsem měla možnost poznání a pozorování chodu domova, jeho harmonogramu, pracovníků a samotných dětí. Po domluvě s paní ředitelkou jsem získala přístup k interním dokumentům DD a ke spisům dětí. Sledovanými byli dva chlapci, kteří byli do ústavní výchovy umístěni z důvodu ohrožujícího výchovného prostředí matky. Případy byly vypracované dle interních PRODŮ, které nám přibližují postupný život, vývoj a změny sledovaných v DD.

Pro doplnění informací byl proveden strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, který proběhl v přirozeném prostředí hostitelky paní J. Hostitelce bylo položeno celkem 10 otázek, které nám měly nastínit život chlapců i mimo DD. Otázky byly zaměřené na samotné

hostitelství, na první dojmy hostitelky z chlapců, možné změny od prvních zkušeností z hostitelství, úskalí, dobré vzpomínky a zážitky, vztahy s rodinou atd. Rozhovor byl po domluvě s hostitelkou nahráván a následně přepsán do nynější podoby.

4.3. Kazuistiky

Na případech dvou chlapců, sourozenců je možné pozorovat jejich život v Dětském domově Pepa od roku 2017/2018, kdy byli do DD umístěni až do současnosti. Pozorujeme, jak se jejich život v DD vyvíjí, jak je jejich život ovlivněn. Můžeme vidět psychologický i fyzický vývoj chlapců a péči, která jim je v tomto zařízení ústavní péče poskytována. Skrze PRODY, které jsou vypracované pomocí klíčového pracovníka a dítěte, jsou vidět postupné změny v každém roce, který je rozdělen ještě do dvou školních pololetí a následného shrnutí roku. Více nám tak přiblíží život chlapců v DD Pepa.

Všechny údaje o dětech a rodičích budou změněny, aby byla plně zachována jejich anonymita. Všechny zmíněné údaje a informace jsou vzaty z interních dokumentů Dětského domova Pepa.

KAZUISTIKA 1

Údaje o dítěti

Chlapec: Patrik, narozen dne 16. 4. 2010 v Příbrami

Nyní bytem t.č. Dětský domov Pepa, Příbram – Lazec

Přijetí do DD: 28. 4. 2017, po nařízení ústavní výchovy, neboť matčino výchovné prostředí bylo shledáno ohrožujícím pro řádný psychický, fyzický a emocionální vývoj

Rodinná anamnéza

Matka: Hana, narozena dne 6. 8. 1988 (zbavena rodičovské odpovědnosti)

Otec: neuveden

Mladší bratr: David, narozen 23. 7. 2013

Přítel matky: Matěj nar. 30. 11. 1978 – stíhán pro přečin ohrožování výchovy dítěte, zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí a zločin týrání svěřené osoby

Osobní anamnéza

Znalecký psychologický posudek o duševním stavu svědka:

Ze zdravotní zprávy z DD Charloty Masarykové, kde byl nejdříve Patrik se svým sourozencem umístěn, byla uvedena operace rozštěpu patra, medikace, neposlušnost, výchovné problémy, opakované útoky z domova a ze školky, 1x s mladším bratrem, 9. 11. 2016–9. 12. 2016 hospitalizace na psychiatrii (podnětové zanedbání v rodině, v chování projevy emoční deprivace – sociální hyperaktivita, vymyšlení si, deprivace krádeže atd.)

Při přijetí do DD: komunikativní, silně zapáchá, eutrofický, po těle četné hematomy, hematom na vnitřní straně stehna, bledý, sdílný, silná dyslálie, oděv celkem čistý, 2 větší hematomy na obou tvářích, hematom a bolestivost za levým uchem.

Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví a odvětví soudního lékařství jsou popsána

všechna poranění na dítěti, jako jsou oděrky, podlitiny, podkožní krevní výron, podlitiny na obou tvářích atd., způsobené pády či bitím.

Ze znaleckého posudku z oboru psychologie a psychiatrie vycházejí následující poznatky z rozhovoru s dítětem a z pozorování. V rozhovoru Patrik uvádí, že „Nevlastní otec je zlobivej, vyhazuje kočky z okna a taky vyhazuje kameny po lidech. Dává rány pěstí, kopal nohama do dveří, pak tam byly čtyři díry, matka pila alkohol, co není pro lidi, ona je pak ožralá, mlátí děti i mě, kopla mě do břicha, tak jsem se bránil. Já hodil flašku s červeným alkoholem z okna.“ Utíkal od maminky za babičkou a od babičky k mámě. Z mateřské školy lezl přes plot, protože se mu tam nelíbilo, děti i teta ho mlátily a svedly na něj, že ty hračky rozbil on. Babička je dle jeho slov hodná a má bílé vlasy, pije červené a pak si jde lehnout. Jeho mladší bratr si prý bere boxovací rukavici a velkou silou boxuje do bratra. Při dotazu na popáleninu na břicho říká: „Já jsem to neudělal, to udělal táta.“ Psychiatrička dále poukazuje, že Patrik rychle navazuje kontakt, ale není ho schopen dlouhodobě udržet, třepe očima při kontaktu se znalkyněmi i při hře. Hračkami spíše hází nebo je rychle opouští anebo jimi atakuje mladšího bratra. Má agresivní projevy řeči i při manipulaci s předměty a hračkami. Řeč je překotná a dyslalická. Výrazný posttraumatický neklid, stále pobíhání po místnosti. Prokazuje výrazné známky emoční deprivace a zanedbávání. Místy přehnaná samostatnost a v řeči slova, která nepřísluší takto nízkému věku. Negativní vztah k partnerovi matky, vnímán jako agresivní, vztah k matce ambivalentní „když je ožralá, je zlá“ (v opilosti ho bije a nadává mu).

Závěr: Patrik má disharmonický vývoj osobnosti, zjistila se porucha chování, pozornosti, výrazný psychomotorický neklid, impulzivita a příznaky citové a sociální deprivace. Fyzický vývoj je přiměřený. Psychický vývoj je opožděn v emoční i sociální oblasti. Vzhledem k deprivaci vyplňuje chybějící podněty fantazií. Jeho projevy svědčí o vážných traumatických zážitcích. Byla u něj zjištěna porucha ADHD a nesocializovaná porucha chování s agresivitou. Zjištěny těžší příznaky syndromu CAN. Dle znaleckého vyšetření lze usuzovat, že docházelo k fyzickému i psychickému týrání nezletilého.

První rok v DD Pepa 2017/2018

Paní ředitelka uvedla, že adaptace sourozenců byla velmi dlouhá a náročná. Oba byli první půlrok často nemocní, zvláště mladší chlapec David (opakované záněty středního ucha, operace mandlí). Tendence k útekům, a to ani v náznavu, se u žádného z chlapců neobjevily. Patrik nastoupil na jednu ze základních škol v Příbrami a byl dobře přijat vrstevníky i pedagogy. V ZŠ má od 1. 1. 2018 asistenta pedagoga. Je mu zajištěna pravidelná psychoterapeutická péče a byl zařazen do péče psychiatra. Velmi výrazně se zlepšila úroveň

řeči, má upevněné hygienické návyky a nemocnost je nyní minimální. Po nástupu matka s dětmi ani s pracovníky DD nekomunikovala. Matka po odstěhování od pana Matěje navštívila DD spolu s babičkou a dědou chlapců 4x (ani jeden matku nejdříve nepoznal a na návštěvu ani nijak nereagovali – trvala cca 1,5 hodiny).

PROD 2017/2018

1. Osobnostní charakteristika

Patrik se jeví jako citlivý chlapec, ale dokáže být i velmi zlý, pomstychtivý a zákeřný. Rád by měl to, co má ten druhý. Zatím má problém dělit se o hračky.

Cílem je trpělivým přístupem připravit Patrika na soužití s ostatními dětmi DD a vést ho k tomu, že se o některé věci musí dělit s ostatními.

V prvním pololetí je hodně vnitřně neklidný, nerad se dělí o věci a hračky, když nedostane, co chce, tak je zlý, pláče vzteky a dokáže ublížit druhému. Sklony k drobným krádežím vymizely, avšak občas se objeví náznak si vzít něco, co mu nepatří. Ke konci tohoto pololetí se velice zlepšilo jeho chování, i přestože má občas výbuch vzteku.

Ve druhém pololetí je znát zlepšení stavu ve všech výše zmíněných oblastech prvního pololetí. Lépe se ovládá. Zlepšila se jeho řeč a komunikace s dospělými.

2. Vztah k lidem

V prvním pololetí se zlepšil jeho vztah k ostatním. Stále se nerad dělí o některé věci (agresivita, kopání, vzteklost, nucený pláč). Používání slov: „nechte mě být“ – i při vysvětlování jeho nesprávného chování. Ke konci pololetí značné zlepšení. Nechá si spoustu věcí vysvětlit a rychle se uklidní.

V druhém pololetí došlo opět ke zlepšení vztahu k ostatním. Stále se o některé věci nerad dělí. Dokáže být hodně milý, ale pokud není po jeho, tak je hodně vzteklý a nadává lidem okolo, že jsou zlí. Poté si věci nechá vysvětlit a někdy přijde i s omluvou.

3. Kontakt a vztahy s rodiči nebo jinými blízkými osobami

V současné době se s rodiči nestýká. Pouze babička přijela na návštěvu asi 4x a projevila zájem brát si sourozence na nějaký ten víkend (nebylo tomu učiněno). Ve druhém pololetí stále probíhá vyšetřování a matka by se s ním neměla stýkat. Patrik po návštěvách, hlavně babičky, touží.

4. Sebeobslužné dovednosti

V prvním i druhém pololetí má Patrik nedostatky v úklidu osobních věcí. Rád svádí nepořádek na mladšího bratra. Hygiena je na dobré cestě, zvládne ji sám, ale je potřeba na něj dohlédnout.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Patrik je plně zapojen do povinností, avšak s menšími nároky. Přesto je zapotřebí dohled.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

V prvním pololetí je Patrik dle slov učitelky chytrý, ale i svůj a dokáže se „zabejčit“. Na konci prvního pololetí lze hovořit o velkém zlepšení. Jeho soustředěnost ve škole je lepší, ale krátkodobá. Vypracovat domácí úkoly není už pro něj tak obtížné.

V druhém pololetí je soustředěnost stále stejná. Je chytrý a velice šikovný, hlavně v matematice. První třídu absolvoval se samými jedničkami.

7. Zájmy a kroužky, profesní orientace

Nejdříve má své zájmy všestranné, nemá ucelený zájem o jednu věc. V druhém pololetí se zúčastňuje tréninků fotbalu, ale nemá o něj vyhraněný zájem.

8. Jiné významné oblasti

U Patrika se stále objevuje pomočování v nočních hodinách, ale už není tak časté. Na letním táboře se údajně za celý týden nepomočil.

Shrnutí roku

V květnu 2017 se při nástupu Patrik jevil jako bystrý a dostatečně samostatný chlapec, avšak měl značné problémy s nepořádností. Byl seznamován s vnitřním chodem a řádem. Projevoval známky krádeží. Musel být hlídán. Projevoval zlé chování ke svému bratrovi (dokázal ho udeřit). Při každém domlouvání byly jeho reflexy podmíněné strachem a schoužil se do klubíčka, jako by čekal nějaký úder. Vypozorovalo se u něj noční pomočování, přičemž se mu nějakou dobu dávala plína na noc. Později se začal budit na záchod.

Zmíněné pokusy o krádeže značně vymizely. Patrik dostatečně neplnil povinnosti přiměřené k jeho věku. Nerad po sobě uklízel. Rád provokoval ostatní, a když mu někdo něco řekl (napomenutí), hned se začal vztekat a plakat. Na svůj věk byl hodně vulgární. K bratrovi přestal být postupně agresivní a zlý, protože se mu to vytykalo a hovořilo se s ním o tom. Noční pomočování se u něj stále projevovalo a stále se musel budit na záchod.

V září 2017 nastoupil na ZŠ v Příbrami, kde navštěvoval i družinu. Ve škole byl hodně nesoustředěný a nepozorný (hodně hravý). U Patrika se čím dál více projevovala vzteklost, zákeřnost, živost a vulgárnost. Pokaždé si musel do někoho kopnout nebo alespoň bouchnout, a pokud nebylo po jeho, byl okamžitě v afektu a vzteklý.

Škola a domácí úkoly byly pro něj stále těžké (nesoustředil se, pletla se mu písmenka, nespolupracuje, nepamatuje si, co řekl před 5 minutami atd.). Kolem listopadu 2017 byl na vyšetření v PPP, kde byla potvrzena porucha soustředění. Byla navržena podpůrná opatření

stupně 4, tzv. Individuální vzdělávací plán a asistentka na celou dobu výuky. Byla doporučena i medikace na koncentraci. Dále se Patrikovi začíná ve škole lépe dařit a má dobré chování. Jen se prokázalo, že odcizil album s pokemony, které bylo později vráceno. Na Vánoce byl i se svým bratrem u babičky na 3 dny.

PROD 2018/2019

1. Osobnostní charakteristika

Patrik se již zlepšil v dělení se o věci s ostatními dětmi v DD. Patrik se stále zlepšuje a v druhém pololetí si už nic cizího nepřivlastnil.

2. Vztah k lidem

Vztah k ostatním dětem se lepší. Výbuchy vzteku se také hodně zmírnily. Největší pokrok ve druhém pololetí je ten, že se Patrik již většinou docela rád s ostatními dělí.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Babička s přítelem přijela na návštěvu asi 4x, a to vždy maximálně na 2 hodiny. Patrikův vztah k babičce se malinko zlepšil – občas se ptá po telefonu babičky, jestli přijede, a když mu slíbí, že ano, docela se těší. Ve druhém pololetí stále probíhá policejní vyšetřování, matka by se **neměla s dětmi stýkat**.

4. Sebeobslužné dovednosti

Patrik je do určité míry soběstačný, avšak stále se na něj musí dohlédnout a stále je nepořádný v úklidu svých věcí a hraček.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Plně je zapojen do povinností DD s menšími nároky, je zapotřebí dohled. Vztah k těmto povinnostem je o něco lepší, nicméně nic výrazného.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Nastoupil do druhé třídy. První pololetí bylo pro Patrika velice úspěšné. Ve druhém pololetí bylo také úspěšné, a to i přes menší komplikace v prvouce a českém jazyce, avšak v matematice je skvělý.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Patrik je hravý, rád jezdí na kole a kope si s míčem. Je podporován v míčových hrách, kde vyniká. Má dva kroužky míčových her ve škole a tréninky fotbalu v Obecnici.

8. Jiná významná oblast

Pomočování není tak časté. Ve druhém pololetí cca 2 měsíce se začal pokálet, a to ve dne i v noci. Je třeba Patrika hlídat a zapisovat, kdy byl na WC.

Shrnutí roku 2018/2019

V začátku roku 2018 se Patrikovi velice dařilo ve škole. Vysvědčení bylo s výborným prospěchem. Chování se u něj také výrazně zlepšilo. Jeho vztek byl docela potlačen a se spoustou věcí se byl schopen vyrovnat. V pořádnosti ještě stále „pokulhával“, je stále nezodpovědný v úklidu. Pomočování se umírnilo na cca 1–2x za měsíc. Byla mu předepsána medikace (Concerta).

Při jarních prázdninách se zúčastnil s DD pobytu na horách, kde se choval na požadované úrovni. Nechtěl se akorát učit lyžovat tolik jako ostatní děti, spíše preferoval bobování a sánky.

Během února měli chlapci jednu návštěvu babičky, jejího přítele i biologické matky. Matka se nejdříve chovala jako tichý pozorovatel, dokonce Patrik nejdříve ani nevěděl, o koho jde, ale nakonec si vzpomněl. V dalších měsících začal Patrik lehce „hřešit“ ve škole, ale bylo mu domluveno. Nakonec dostal i pochvalu od paní učitelky. Stále přetrvával jeho nepořádek v osobních věcech a občas se objevily i výbuchy vzteku vůči ostatním dětem. Několikrát byl navštíven svou babičkou.

V druhém pololetí se Patrik ve škole tolik snažil, že měl na vysvědčení samé jedničky, i když poslední dva týdny onemocněl s neštovicemi. Ve škole si svou reputaci pokazil dvěma krádežemi (60 Kč spolužačce a následně zlatý řetízek a náušnice).

Psychoterapie u Patrika nadále pokračovaly, stejně tak medikace. O prázdninách se zúčastnil dětského tábora a cyklistické akce, kde se choval přijatelně a moc nezlobil. Bohužel přetrvávaly drobné krádeže i občasné noční pomočování. Asi 2x byli s bratrem navštíveni babičkou.

Při nástupu do školy se Patrikovi dařilo skvěle, a to hlavně v matematice. Jen jeho nepořádnost je stále stejná. Pozornost se také hodně zlepšila a domácí úkoly plnil svědomitěji, nevztekal se u nich, a dokonce si i jejich psaní několikrát vynutil, např. když nebyl čas před odjezdem na trénink. Docházel na 2 kroužky a na 2 fotbalové tréninky. Matka několikrát volala. Slibovala, že mu pošle 5 tisíc a že oba chlapce bude často navštěvovat (ani jednou se tak nestalo). Pomočování ustávala, stejně jako jeho pokusy o krádeže.

PROD 2019/2020

1. Osobnostní charakteristika

Patrik začíná být na dobré vlně. Pomalu se z něj stává milý chlapec. Zloba a pomstychtivost se už u něj téměř nevyskytuje. O věci např. o sladkosti a jeho vlastní dobroty se rád podělí s ostatními a je na něm vidět, že mu to činí upřímnou radost. Přivlastňování si cizích věcí se u něj v podstatě už nevyskytlo.

2. Vztah k lidem

Vztah k dětem je stále lepší. Výbuchy vzteku se zmírnily, a dokonce se rád s ostatními o něco podělí. Je k ostatním milý a pokud nastane nějaká „šarvátka“, nedá se říct, že by byl na děti zlý.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Občas se za chlapci staví babička se svým přítelem. Zájem o to si kluky vzít na pár dní není. Při návštěvách si je nevezme ani na procházku a jsou jen v areálu DD. Kluci se spíše těší na to, co jim babička doveze. V druhém pololetí při vyhlášení nouzového stavu vládou ČR se za kluky nikdo nezastavil. Volala pouze matka, která Patrikovi neustále opakovala a slibovala, že už za měsíc si ho vezme k sobě a budou stále spolu. Pěstovala tak u něj neustálou planou naději.

4. Sebeobslužné dovednosti

Stále se nedaří dovést Patrika k úklidu. Objevuje se u něj problém s hygienou, kdy si není schopen bez dozoru vyčistit zuby. Noční pomočování stále pokračuje.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Patrik je plně zapojen do povinností. Je však stále potřeba dohledu, protože u činností nevydrží a často je nedotáhne do konce.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Úspěšně absolvoval 1. pololetí, kde se mu výborně dařilo v matematice, ale v českém jazyce a prvouce se mu dařilo méně. Sám ale chce a snaží se si tyto dva předměty vylepšit. Patrik potřebuje menší „tlak“, co se týče přehnaných nároků v rámci „trestů“ za nesplněné nebo za neúplně zvládnuté aktivity a úkoly ve výuce (zaslán dopis paní ředitelkou do školy). Ve druhém pololetí díky nouzovému stavu měl převážně domácí výuku a své úkoly plnil.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Patrikův zájem o míčové hry, a to hlavně o fotbal je stále veliký. Těší se na zahájení fotbalové a tím i tréninkové sezóny. Přes zimu byly tréninky omezené. Projevuje i zájem o počítače, a tudíž navštěvuje i příslušný kroužek. V nouzovém stavu byly tréninky i kroužek zrušené.

8. Významná oblast

Předešlé pokálení a opakující se pomočování bylo řešeno s pediatrem. Je to důsledkem situace v raném dětství. Patrik dochází do Střediska výchovné péče (SVP). Vzhledem k pokračujícímu vyšetřování nelze Patrika dát do péče psychiatra. Pomočování se v nouzovém stavu zhoršilo, a to i po každém telefonátu s matkou.

Shrnutí roku 2019/2020

Patrik je šikovný kluk. Ve škole se mu velice dařilo, měl samé jedničky. Chování se zlepšilo, výlevy vzteku se objevovaly jen sporadicky a velmi mírně. Přibývalo „suchých“ nocí. Přivlastňování cizích věcí, se zdá, úplně vymizelo. Babička kluky občas navštívila, avšak Patrik se nejvíc těší z věcí a sladkostí, co jim přivezla. Ve škole se mu stále daří, i když trošku přibýlo nepozornosti a zlobení, ale bylo mu domluveno a slíbil nápravu. Nedařilo se mu moc v českém jazyce, kde hodně chybí v diktátech a nelepší se ve čtení. Na všem se ale pracovalo a později bylo znát zlepšení. Patrik začal sdílet pokoj se starším dítětem v DD, který mu s učením pomáhal a celkově mu to hodně prospělo. S tímto chlapcem začal jezdit autobusem do školy a moc mu to šlo. Postupně začal jezdit sám. Ač se účastní pravidelného doučování, nakonec z českého jazyka asi jednička nebude, ale to vůbec nevadilo, protože hlavní bylo to, že se Patrik naučil pravidelné přípravě a doučování. Dokonce se již plně zapojoval do společného úklidu v DD, pokud mu tato činnost byla určena, ale bylo stále třeba drobný dohled. V létě si Patrik užil společnou dovolenou v Řecku, kde byl hodný. Na vysvědčení měl pouze dvě dvojky, a to z českého jazyka a prvouky. Přetrvávalo pokálení, a to i přes den, a tak se musel Patrik sledovat (kdy, jak často chodí na WC, hustota stolice atd.). Prázdniny si dále hodně užíval. Navštívil i dětský tábor, kde byl velice spokojený a líbilo se mu tam. Byl i na akci „kola“ a zbytek prázdnin trávil v DD. V září nastoupil do třetího ročníku, kde se mu stále velice dařilo v matematice, v jiných předmětech byl nejhůře chvalitebný. Jeho chování se také zlepšilo, jen si občas zazlobil jako každý kluk v jeho věku. Soustředění bylo stále malinko snižené. Patrik začal trochu rychleji „startovat“, když ho někdo zlobil nebo pošťuchoval. Šlo ale o takové menší vztekání se, které záhy pominulo. Závěr roku strávil Patrik v DD, pouze jednou byl u paní třídní asistentky.

PROD 2020/2021

1. Osobnostní charakteristika

Je to velice milý chlapec, poslední dobou se rád dělí s ostatními. Drobné krádeže v poslední době zaznamenány nebyly. Díky jeho netrpělivosti se občas projeví drobné vztekání.

2. Vztah k lidem

Patrik je milý a mazlivý, vztah k ostatním dětem se velice lepší. Občas je trochu odměřený, ale nikoli zlý na ostatní děti.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Patrik po návštěvách blízkých touží, avšak babička ani nikdo jiný se za chlapci už delší dobu nezastavil. V prvním pololetí byla matka zbavena rodičovské odpovědnosti. Patrik

občas volá babičce. Kromě občasných telefonátů nemá Patrik s rodinou žádný kontakt. Občas ho přijde navštívit paní psychoterapeutka H., se kterou, zdá se, že Patrik navázal hezký a milý vztah.

4. Sebeobslužné dovednosti

Na hygienické dovednosti je potřeba u Patrika stále dohlížet a kontrolovat ho v jejich dodržování, aby se tak staly automatickými.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Do povinností je zapojen, ale je třeba na něj stále dohlížet.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Patrik nastoupil do 4. třídy. Stále vyniká v matematice. Jeho prospěch, asi i v souvislosti s pandemií COVID-19, je v lepším průměru. Podařilo se zmírnit nároky paní učitelky a třídní asistentky a Patrikův vztah k výuce se zlepšil.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

V souvislosti s pandemií COVID-19 se všechny kroužky a sportovní akce zrušily. Patrik tak svou hravost soustřeďuje hlavně na hry v DD, na zahradě a na společných vycházkových akcích. S touto skutečností Patrik lehce zlenivěl. Stále ale má zájem o míčové hry a o jízdu na kole, proto se i letos zúčastní letní akce našeho domova „Kola“.

8. Jiná významná oblast

U Patrika se začaly projevovat znaky puberty a fyzického dospívání, kdy hodně sleduje změny na svém těle a změny ve vnímání svého těla a pocitů, kdy následují projevy (onanování, nesoustředěnost na jednu činnost, někdy i vzteklost, chvíle „duševní nepřítomnosti“). Stále nelze dát Patrika do péče psychiatra. Zatím domluvena docházka do SVP, avšak ta je později díky COVID-19 zrušena, zde bylo dohodnuto situaci nechat dále vyvíjet, nicméně neustále pozorovat. Patrika stále navštěvuje psychoterapeutka H. a pracuje s ním. V poslední době se u něj objevily pokusy o rozdělávání ohně, především v jeho pokoji. Byl mu tam tak nainstalován hlásič dýmu a požáru. Také mu bylo vysvětleno, jak se věci mají.

Shrnutí roku 2020/2021

Patrik měl v pololetí dvojky pouze z českého jazyka a prvouky. Ve škole přestal být přetěžován zbytečnými tresty a ihned se jeho soustředění a pozornost zlepšily. Jarní prázdniny prožil spolu s ostatními z DD na horách na Šumavě.

V březnu 2020 díky nouzovému stavu absolvoval domácí výuku, a to i se všemi dětmi v DD. V pohodě zvládal plnění všech domácích úkolů zasílaných učiteli online. Hůře zvládal situaci podněcovanou jeho matkou, která Patrikovi poslední dobou častěji telefonovala a

hovořila s ním jako s dospělým člověkem, a ne jako s dítětem. Ani se ho nezeptala, jak se má, a jen mu říkala, že si ho za pár dní vezme k sobě a už budou navždy spolu. Také se ho ptá, co by chtěl pořídit a vše, na co si Patrik vzpomene, mu slíbí. Nic však nesplní a Patrik byl ze všeho tohoto jednání celý „vykolejený“ a zklamáný. Byl z toho nervózní, občas měl nesmyslné výlevy vzteku a bohužel se opět v noci častěji pomočoval.

Ke konci května 2020 začal opět chodit do školy, tuto změnu zvládl v pořádku a spíše mu tato situace prospěla. Matka ho stále svými telefonáty ovlivňovala a zřejmě díky tomu se noci, kdy se nepomočil, staly výjimkou. Až po skončení telefonátu na začátku prázdnin se pomočování zlepšilo. V létě se účastnil letního tábora, kde se mu moc líbilo, a vrátil se s nadšením. Jinak většinu času trávil v DD, kde si užíval hezkého počasí, koupání v bazénu a společných akcí jako třeba „Kola“.

V září 2020 nastoupil do čtvrté třídy, ale bylo vidět, že u něj nastala puberta, kdy si všímal více svého těla, a byl i více rozpustilý, a to i ve škole. Pomočování se opět velice často objevovalo. Díky nouzovému stavu se psychologické pomoci v SVP nedalo využít. V prosinci opět nastala distanční výuka, kterou Patrik zvládl. Docházela za ním paní psychoterapeutka a Vánoce strávil v DD.

PROD 2021/2022

1. Osobnostní charakteristika

Patrik je stále milejší a milejší. Delší dobu si nic nepřivlastnil a umí se k ostatním dětem chovat hezky po všech stránkách. Jeho občasné „výstřelky“ se nechají přisuzovat ke „klukovinám“, přiměřeným k jeho věku. Začal hodně mužnět. Roztržek mezi dětmi si už moc nevšímá, je spíše zaměřený na kamarády svého věku ze školy. Nějaká netrpělivost u něj stále přetrvává, nicméně se snaží být milý ke všem a snaží se uvědomovat si své prohřešky a také svou odpovědnost za ně. Ovšem ve druhém pololetí začal Patrik především ve škole zlobit. Vždy po promluvě se zdá, že si Patrik své prohřešky uvědomuje, nicméně po nějaké době vyplynou na povrch jeho další přestupky.

Plán a postupy: Podporovat Patrika v kladném přístupu k ostatním, chválit ho za vykonané záležitosti, pracovat na jeho trpělivosti, mluvit s ním o všem (škola, děti, lidé, kteří mu přicházejí do života), co nejvíc s ním promlouvat o jeho pocitech, zážitcích, vyjadřovat mu tím zájem o něj samotného, vyjadřovat mu, že není sám a jsou lidé, kterým není lhostejný. Jednou týdně telefonický kontakt vychovatele DD s paní třídní učitelkou.

2. Vztah k lidem

Patrik je milý a přátelský, kamarádský a rád pomůže. Již je hodně zaměřený na kamarády svého věku a tam i soustřeďuje svou pozornost a plánování volného času. Zjišťuje,

že i on je pro někoho důležitým. Rád oplácí vstřícný přístup kohokoli k němu, a to něčím příjemným či hezkým, např. dárkem. Bohužel ve druhém pololetí začal Patrik více zlobit ve škole. Jeho lumpárny se projevovaly sprejováním po zdech, popelnicích, sprostými nadávkami a urážkami cizích lidí, hrubostí a zlostí na své spolužáky nebo i třeba svlékání si kalhot před ostatními. Údajně vše se dvěma stálými kamarády.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Patrik touží po návštěvě blízkých, ale už delší dobu se nic nedělo. Naposled si chlapce vzala babička, a to na Vánoce. Patrikovi se však u ní moc nelíbilo. Prý se všude hodně kouřilo, babička si jich moc nevšímala, nebo je spíše jen napomínala a křičela na ně. Patrik se vyjádřil, že už k babičce nechce. Stále za ním chodí terapeutka H., s kterou se cítí dobře a na každou další návštěvu se těší. I v druhém pololetí za Patrikem dochází terapeutka H. a nyní i paní J., která si jeho i bratra „půjčuje“. Často bývají u ní na pozemku, kde oba vede k práci na zahradě a pomáhají. Obzvlášť Patrika to moc baví.

4. Sebeobslužné dovednosti

Patrik je do značné míry soběstačný. Je však stále potřeba na něj dohlížet, protože je schopný osobní hygienu či nějaké uklízení rychle odbýt, aby se mohl věnovat svým oblíbeným činnostem.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Stále je třeba dohledu. Ke splnění určitého úkonu se musí často a mnohokrát upomínat, aby danou záležitost dotáhl do konce, anebo ji vůbec začal. Jeho soustředěnost je těkavá a roztržena na mnoho směrů.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

První pololetí absolvoval Patrik s jednou trojkou z přírodopisu a je jasné, že tomuto předmětu nevěnoval dostatek přípravy. V tomto pololetí byl velmi roztržitý, projevuje se u něj nástup puberty, hodně přemýšlí, je často zamyšlený a duchem nepřítomný. Často ztrácí věci, např. několikrát kartičku na MHD či školní pomůcky. Ani ve druhém pololetí se to u Patrika moc nezlepšilo. Stále je myšlenkami mimo nebo vyrušuje a celkově v rámci školy dost zlobí.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Začátkem školního roku se Patrik zúčastnil tréninků amerického fotbalu, ale na podzim ho kvůli počasí a i covid. opatřením přerušili a ani ve druhém pololetí ho neobnovili. Hodně se věnoval jízdě a trikům na freestyle koloběžce, a to v podstatě vždy po celý čas své vycházky. Do 6. ročníku ZŠ se nechal zapsat do sportovní třídy, zaměřené na fotbal.

8. Jiná významná oblast

Puberta u Patrika nabrala na obrátkách a hodně zmužněl. Dle paní doktorky ze SVP tomu necháváme volný průběh, nicméně vše je důsledně sledováno. Problém s nočním pomočováním stále přetrvává. V druhém pololetí se uskutečnila schůzka se sexuologem. Nebyla předepsána žádná medikace, ale je důležité situaci stále sledovat, a pokud by nastalo větší zhoršení, návštěvu a vyšetření sexuologa znovu iniciovat. Dále přibýlo zlobení ve škole, což je snad jen doprovodný průběh puberty.

Shrnutí roku 2021/2022

Začátkem roku 2021 navštívil Patrik novou psychiatrickou, která jen předepsala medikaci, žádný velký zájem neprojevila. Velkým negativem bylo to, že chtěla slyšet vše o Patrikovi v jeho přítomnosti. Jinak stále za Patrikem dochází psychoterapeutka H. a její práce s ním mu velice prospívá. Pomočování stále přetrvávalo.

Ze začátku roku 2021 se zjistilo, že má v poslední době zájem zapalovat věci a vyrábět si ohníčky, a to hlavně ve svém pokoji. Několikrát se s ním o tom promlouvalo a následně mu byl do pokoje nainstalován požární hlásič.

Později bylo s paní ředitelkou DD dohodnuto, že se návštěvy s paní psychiatrickou ukončí, protože nemají žádný posun. Návštěvy s paní psychoterapeutkou nadále pokračují. Postupně u Patrika vymizely pokusy o zapalování věcí a zlepšil se u něj i celkový přístup a chování k dívkám (v rámci puberty a záležitostmi s tím spojené).

Koncem školního roku, kdy byla již prezenční výuka, se u Patrika začalo objevovat zlobivé chování. Byl neklidný, neustále vyrušoval a při komunikaci s ostatními velice často používal vulgární slova a výrazy a děti pošťuchoval a provokoval. Jinak puberta Patrikovi přináší i pozorování sama sebe a vyrovnávání se se svou sexualitou. Vychovateli bylo zjištěno, že se uchyloval ke sledování porna na internetu (většinou na mobilním telefonu) a vyhledával možnosti: „Hrát si s o dva roky starší dívkou (také klientka DD) a ukazovat si své intimní partie.“ Vše bylo řešeno domluvou a vysvětlováním a nebyla vyloučená možnost požádat o spolupráci sexuologa.

Občas ještě přetrvávalo noční pomočování. O letních prázdninách si to Patrik velice užil. Účastnil se pobytu na letním táboře, s DD letního táboření, cestování na kolech, hřebenového přechodu Krkonoš a následně pobytu v Harrachově v chatě Tesla. Patrik má z těchto akcí spoustu hezkých zážitků, ke kterým se rád vrací. „Neduhy“ z minulých měsíců byly velice zmírněny nebo v podstatě vymizely.

V září 2021 nastoupil do páté třídy a bez problému začátek školního roku zvládl. V poslední době byl velice citlivý a velice často se vychovatelů ptal, zda ho mají rádi a jestli

to tak bude stále. Často tak s Patrikem promlouvali, ujišťovali ho, že je milován, že jim na něm záleží, jakožto i na ostatních dětech.

Ke konci října s ním byl veden pohovor, při kterém se nakonec přiznal, že když přišel z vycházky, rozbil okno od skladu a vloupal se dovnitř. Následně mu byla vystavena nová průkazka na MHD, kterou měl zničenou a nefungovala.

Ke konci roku zdárně zvládal výuku, ale je dost nepořádný. Neustále mu chybělo celkové vybavení penálu i jiné pomůcky k vyučování (vše mu bylo neustále doplňováno). Také již po několikáté ztratil průkazku na MHD a musela mu být opět vystavena nová. Vše se s ním řešilo a promlouvalo se mu, aby si vše uvědomoval a mohl se v těchto záležitostech zlepšit. Vánoce strávil se všemi z DD na Šumavě, kde si celý čas velice užil. Jinak zbytek zimních prázdnin byl i se svým bratrem u babičky. Vracel se spokojený.

PROD 2022/2023

1. Osobnostní charakteristika

U Patrika bylo zjištěno užívání nikotinových sáčků, díky němuž několikrát vykazoval znaky závislosti (nepřekonatelná únava, pospávání přes den např. u stolu, a naopak večer obrovská energie a nespavost). Byl upozorněn třídní učitel, který byl požádán i o spolupráci a určitou obezřetnost při prevenci odstranění tohoto problému.

2. Vztah k lidem

Chování v tomto odvětví je u Patrika stále stejné. Občas přidává na účelovosti svého milého a vstřícného chování. Pokud ale za svým milým a vstřícným jednáním nevidí okamžitý přínos, stáhne se a nejeví zájem o nic.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Babička začátkem roku nejeví žádný zájem ani o jednoho z bratrů. Patrik strávil několik vycházek s paní psychoterapeutkou H., kdy je velice rád. Avšak tuto dobrotu dokázal také účelově zneužít. Paní H. si vyhranila celý den na to, aby ho spolu strávili v Praze na různých sportovištích. Patrik v půlce dne tento plán zhatil tím, že začal být velice nepříjemný, protivný a chtěl za každou cenu zpátky do Příbrami do skateparku, kde má svého kamaráda. Když ho tedy paní H. dovezla zpátky do Příbrami, přestal o ni jevit jakýkoli zájem.

Mimo jiné si několikrát oba bratry vzala na víkend paní J. Jezdí k ní velice rádi.

4. Sebeobslužné dovednosti v zařízení

Na Patrika je třeba neustále dohlížet jak při osobní hygieně, tak i při udržování pořádku na pokoji a v osobních věcech.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Stejně jako v předešlém bodě. Při všem je potřeba na Patrika dohlížet a jakoukoli práci či úkol kontrolovat.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

U Patrika zatím nedošlo k žádnému zlepšení. Sám o sobě se k přípravě do školy nepřiměje. Pokud je potřeba, aby se v rámci nějaké záležitosti do školy připravil, musí se na něj dohlížet a kontrolovat, zda daný úkol splnil. Ve školních znalostech, především v českém jazyce a zeměpisu, má značné mezery. Pololetní vysvědčení měl prozatím na stejné úrovni, ale dle třídního učitele, pokud bude pokračovat ve stejném stylu v přístupu k vyučování, prospěch by se mu mohl zhoršovat.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Trénování a zájem o jízdou a trénink na freestyle koloběžce se změnil spíše na „poflakování“ se s kamarády ve skateparku. Fotbal si měl Patrik po domluvě s vychovatelem domluvit sám, avšak se tak nestalo a volný čas na toto vymezený opět využil na setkání se svými kamarády.

8. Jiná významná oblast

Jak již bylo zmíněno, Patrik si navykl užívání nikotinových sáček. Pokud je delší dobu neužívá, začnou se u něj projevovat abstinenci příznaky. Prozatím je dohodnutý terapeutický pobyt 1x za měsíc na víkend, a to do konce školního roku. Vše bylo ukončeno závěrečným pobytem na 10 dní v měsíci červnu.

Shrnutí roku 2022/2023

Začátkem roku 2022 se Patrik trochu zlepšil v udržování si pomůcek a celkového pořádku v aktovce a vybavení. Prospěchově se zatím drží v lepším průměru, což se potvrdilo i při pololetním vysvědčení. Nicméně chování ve škole se u Patrika začalo velice zhoršovat. S jeho kamarády hodně zlobil, a to jak při výuce, tak i mimo ni. Nejdříve se to řešilo pouhým promlouváním si o těchto záležitostech. Dlouho už nebyl nikdo z rodiny na návštěvě, pouze paní H. za Patrikem docházela a vždy spolu vyrazili někam na vycházku. O jarních prázdninách se s celým DD zúčastnil lyžařského výcviku na Šumavě, který si aktivně užil.

Během března a dubna 2022 se opět zhoršil v chování ve škole. S kamarády údajně poškozovali školní majetek, bez dovolení o přestávkách opouštěli třídu a chodili dělat neplech do tělocvičny, kam je mimo hodiny tělocviku zákaz vstupu, dále ucpávali záchody vhozením role toaletního papíru atd. Patrik si navíc nebyl schopný udržet pořádek ve svých věcech, a to zejména v penálu a v pomůčkách, které neustále ztrácel nebo je nenosil. Z těchto důvodů byla svolána schůzka s paní učitelkou, výchovnou poradkyní a s vychovatelem DD, při které se tyto záležitosti řešily. Po této schůzce si vychovatel s Patrikem sedli a vše

probrali. Závěrem spolu „uzavřeli“ dohodu, při které budou na vše dávat pozor a budou kontrolovat pomůcky pokaždé, co se vrátí ze školy. Patrik také slíbil, že se s kamarády ve škole, kromě společných prací při vyučování, nebude družít a vysvětlí jim, že se s nimi bude rád vídat mimo školu. Zdálo se, že vše Patrik plní a dodržuje, i paní učitelka potvrdila zlepšení. Také byl dohodnut častější kontakt (telefonický) s paní učitelkou a vychovatelem DD, při kterém proběhne informování o současném stavu celé záležitosti. V tomto období u Patrika plně propukla puberta a celkové dospívání, což se projevuje v oblasti sexuality. Už dříve byl Patrik několikrát přistižen při neustálém sledování erotických i přímo porno videí na internetu. Toto se „ošetřilo“ důslednější kontrolou Patrika a jeho aktivity na PC a telefonu.

V květnu až červnu 2022 bohužel dál pokračovalo zlobení ve škole. Patrik nedodržel slib a dál se družil s problémovými kamarády, a tak neplechty přibývaly i mimo školu, např. sprejování po zdech domů, kostela, popelnic, nedorazil ani do školního klubu, kam v určitých časech docházel, měl problémy při školním výletě (sprosté výkřiky a urážky cizích kolemjdoucích, byl hrubý a zlý na spolužáky). Vše bylo v řešení s paní učitelkou, vychovatelem DD, výchovnou poradkyní a rodiči kamarádů. Chlapcům hrozila třídní nebo ředitelská důtka. Ke konci června 2022 s Patrik zúčastnil společné akce DD Pálava.

Začátkem letních prázdnin se Patrik zúčastnil dětského tábora v Nadějkově, na kterém byl se svým kamarádem a „spolubydlícím“ z DD. Tento pobyt si moc chválil i s vyjádřením, že příští rok by tam chtěl znovu. V průběhu prázdnin se účastnil ještě dalších dvou společných akcí pořádaných DD, a to pobyt u moře v Chorvatsku a akce „KOLA“. Vše se mu moc líbilo, a především na kole, na kterém Patrik exceluje a je opravdu šikovný. Bohužel má stále obtíž s občasným nočním pomočováním a samozřejmě s občasnými „lumpárnami“. Poslední dobou si Patrik moc neváží věcí, co pro něj udělají druzí, a to například psychologička H., se kterou občas tráví volný čas, ona si pro něj připraví nějaký program na celý den, jsou na tom oba domluveni, ale Patrik je schopný tento program klidně v půlce rozbourat, a to třeba tím, že chce dělat něco jiného nebo být s někým jiným. Je tak nekompromisní, umíněný a vzteklý, že ho paní H. raději doveze zpět do DD. Podobná záležitost se stala i s paní J., která si jeho i s bratrem bere na povolenky i na celé víkendy.

Začátkem školního roku 2022 Patrik zdárně pokračoval v rozkvětu své puberty, která se více stupňovala, s ní narůstaly i neplechty. Proběhlo několik přestupků v chování a nedodržování pravidel v DD (samovolný odchod na vycházku, při vycházkách se poflakoval s kamarády na autobusové zastávce, na parkovištích, odpaloval dělbuchy na pokoji v pokročilých nočních hodinách, nespolehlivost v zadaných úkonech v rámci DD, jako je úklid atd.). Ve škole je dle učitele zatím vše v pořádku a žádné neplechty zatím neprovedl. U

Patrika se ale prokázalo užívání nikotinových sáčků, na kterých byl již závislý a projevoval značné znaky závislosti (nespavost, nadměrná únava, velké změny nálad). Na tento problém byl upozorněn i třídní učitel a byl požádán o spolupráci a určitou obezřetnost při prevenci. Patrikův zájem o sport i celkové jednání se jeví jen jako účelové (místo zařízení si fotbalového kroužku – sraz s kamarády, nějaká činnost či úklid v DD – jen za nějakým účelem).

V listopadu a prosinci 2022 proběhla třídní schůzka s třídním učitelem a vychovatelem DD, při které se potvrdilo, že Patrik ve škole působí ve stejném duchu jako v DD. Od přelomu září a října je prý ve škole při vyučování nepozorný, někdy vyrušuje, nenosí pomůcky atd. Nadále se stýká se svými problémovými kamarády a společně užívají nikotinové sáčky a dělají neplechty. Co se týče prospěchu, Patrik je chytrý, a pokud není líný, tak výuku zvládá dobře v lepším průměru, nicméně pokud v budoucnu nepřidá, mohl by se mu prospěch zhoršit. Mimo jiné, dále pokračuje v různém lhaní, není na něj spolehnutí v dodržování slibů atd. (např. dostal peníze na koupi dvou nových pravítek, nedonesl zpět peníze ani účtenku s výmluvami, že mu to někdo ukradl).

O Vánocích byli oba chlapci na dva dny u babičky a pak na pár dní u hostitelky J. v Praze. Po návratu Patrik nechtěl o pobytu u babičky vůbec mluvit. Naopak o pobytu u paní J. mluvil moc rád a byl nadšený. Bylo vidět, že si to u ní užili.

KAZUISTIKA 2

Údaje o dítěti

Chlapec: David, narozen 23. 7. 2013 v Příbrami

Nyní bytem t.č. Dětský domov Pepa, Příbram – Lazec

Přijetí do DD: 28. 4. 2017, po nařízení ústavní výchovy, neboť matčino výchovné prostředí bylo shledáno ohrožujícím pro řádný psychický, fyzický a emocionální vývoj

Rodinná anamnéza

Matka: Hana, narozena dne 6. 8. 1988 (zbavena rodičovské odpovědnosti)

Otec: neuveden

Starší bratr: Patrik, narozen dne 16. 4. 2010 v Příbrami

Přítel matky: Matěj nar. 30. 11. 1978 – stíhán pro přečin ohrožování výchovy dítěte, zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí a zločin týrání svěřené osoby

Osobní anamnéza

Znalecký psychologický posudek o duševním stavu svědka:

Ve zdravotních zprávách DD Charloty Masarykové, kde byli oba chlapci nejdříve umístěni, je uvedeno, že při přijetí do DD byl David eutrofický, měl čerstvý hematoma a oděrku na čele, jizvu z kousnutí na pravé paži a hojící se jizvu na hrudi (popálení). David zapáchá, je bez akutního infektu, klidný, nemluví, oděv poměrně čistý, na pravém předloktí drobné exkoriace, na zádech drobné oděrky.

Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví a odvětví soudního lékařství byla u Davida zjištěna krevní podlitina s kožní oděrkou na čele vpravo (čerstvého data), kožní oděrky a drobné krevní podlitiny na zádech. Dále byla zjištěna jizva cca 4x4 cm na hrudníku vpředu po popálení. Dle slov Patrika, jedna od žárovky a druhá od cigarety. Také krevní podlitina staršího data, upomínající nejspíše otisk čelistí. Zjištěny tři drobné růžové defekty pod kůží. Bylo zjištěno poranění na různých částech těla (čelo, záda, pravá paže), z toho lze soudit, že násilí působilo opakovaně.

Ze znaleckého posudku z oboru psychologie a psychiatrie:

Uhýbá pohledem, schovává se, vykazuje hyperaktivní chování, pozornost osciluje, sebeobsluha odpovídá věku. Chování vůči bratrovi je agresivní a rivalitní. Fyzický konflikt je mezi bratry každých 5 minut.

Oba mají nízkou frustrační toleranci, impulzivitu a agresivní chování. U Davida jsou rozumové schopnosti v podprůměru, nerovnoměrně rozloženy, mnohočetná dyslálie, řeč často obtížně srozumitelná, emoční, podnětová a sociální deprivace těžkého stupně, porucha

pozornosti, hyperaktivita, nesocializovaná agresivita, impulzivita. Byl zjištěny těžké příznaky syndromu CAN ve smyslu zanedbávání. Chlapec byl opakovaně konfrontován s hrubou a destruktivní agresivitou nevlastního otce vůči živým tvorům i neživým předmětům, agresivita a nezáměr matky při těžkém abusu alkoholu. V rodině bylo přítomno i fyzické násilí, kterému odpovídají jizvy na břicho staršího data po zhojených spáleninách. Bratři se mezi sebou chovají nesocializovaně, bez zábrán se fyzicky napadají, bijí se pěstí plnou silou do břicha, berou si hračky, házejí jimi po sobě. V přítomnosti je vysoká míra rivality a žárlivosti. V emoční stránce se David projevoval v důsledku citové a sociální deprivace opožděně až apaticky a starší bratr Patrik projevoval příznaky emoční deprivace tím, že vyžadoval po psychologovi mazlení a ihned se k ní tulil.

PROD 2017/2018

1. Osobnostní charakteristika

Nástup Davídka 28. 4. 2017. Jeví se u něj známky zanedbání v oblasti hygieny, řeč je takřka nesrozumitelná, značí známky deprivace. Dokáže jíst sám. Je velmi uplakaný, brekotem a ječením si vynucuje svoji vůli. Nechce reagovat na požadavky a dělá, že neslyší, nebo se schovává. V noci se pomočuje, a pokud usne přes den, tak se pomočí také. Hygiena, péče o osobní věci a ošacení probíhá pod přímým dohledem vychovatelů. Pokud je Davídek sám, dokáže si pěkně a dlouho hrát. Jazykové dovednosti se sice rozvíjí pomalu, ale pokrok je zjevný. Ve druhém pololetí je Davídek chválen ve školce. Jeho vyjadřování se stále rozvíjí a rozšiřuje se oblast jeho otázek a sdělení (neobratně sděluje své myšlenky).

2. Vztah k lidem

V dětském kolektivu se chová dost asertivně, a to bez ohledu na starší děti. Pokud při tom narazí, hned běží žalovat. K dospělým osobám má pozitivní vztah a důvěru. Nechce se mu moc poslouchat. Rád se vždy někam schová a neozývá se, pokud je volán, nevyleze. Z této činnosti má náramnou legraci.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Matka nejeví žádný zájem. Pokud je babička vyzvána, tak občas za chlapci přijede na návštěvu. Na vánoční svátky byli kluci právě u babičky, ale po příjezdu říkali, že už tam nechtějí. Pro Davídka se dosud nepodařilo najít hostitelskou rodinu. Od druhého pololetí se „zájem“ matky změnil a začala za chlapci se svou matkou dojíždět. Kontakt s dětmi je však chladný. Má tendence s chlapci manipulovat a slibovat jim nesplnitelné. Davídek o matce více hovoří a je vždy rád, když s babičkou přijedou.

4. Sebeobslužné dovednosti

Jí sám, při oblékání a hygieně je potřeba na Davídka dohlížet a občas dopomoci.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Davídek začíná být velice umíněný, nechce se mu poslouchat, prosazuje si svoji vůli v rámci hysterických záchvatů vzteku „Toto oblečení chci, toto si nevezmu.“ Tyto problémy jsou především při ranních činnostech. Někdy se mu nechce večer usínat, a tak zlobí spolubydlící.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Davídek začal chodit do školky, kde k němu mají tolerantní přístup. Chodí tam celkem rád, nedělá mu to potíže a je ve školce dokonce oblíbený.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Davídek si umí poměrně dobře hrát. Hry v kolektivu mu příliš nesvědčí, nechce půjčovat hračky, s dětmi se hádá, vyvolává konflikty. Pohybově je nadaný, naučil se jezdit na kole. Během druhého pololetí začíná Davídek zpívat, rozeznává barvy, ukáže, kolik mu je let, objevují se první početní představy, rozšiřuje se slovní zásoba, jednoduchým způsobem sděluje své myšlenky. V kolektivu dětí si již začíná hrát

8. Jiná významná oblast

Hledají se vhodné lidi pro hostování či pravidelné návštěvy.

9. Přání/vyjádření dítěte

Mít prostředí, kde mi je dobře, kde jsem v bezpečí a rád.

Shrnutí roku 2017/2018

Při nástupu Davídka do DD byla vyzorována špatná mluva, hygienické návyky, které neodpovídají věku, oblékání bylo v normě (obul se, ale prohodil boty, oblékl si kalhoty, ale zadní stranou dopředu). Byl velmi fixovaný na svého staršího bratra Patrika, se kterým ale i současně soupeřil. Nebyly u něj zatím vyzorované obranné nebo úlekové reakce, pouze často ubezpečoval slovy „Já jsem hodnej“.

Chvillemi Davídek začal velmi zlobit, respektive velkým vztekem a vzpíráním si odmítal jít po obědě lehnout, ač mu to jinak nikdy nedělalo problém. Toto vzpírání dokázal držet až 40 minut, pak většinou hned usnul. Je schopen si velmi dlouho hrát s legem či puzzlem, respektive s hrami, u kterých zapojuje fantazii a představivost.

Davídek se stále hodně vzpíral a odmítal i v běžných situacích, avšak postupně se to zlepšilo. Každé ráno se budil pomočený, a tak bylo potřeba Davídka budit anebo dát na noc plenu. V září nastoupil do mateřské školy. Tento nástup neměl vůbec jednoduchý. Měl opakované záněty nosních dutin a záněty uší. Až od října mohl znovu nastoupit. Každé ráno se do ní velice těšil. Bohužel se i ve školce občas stalo, že se při spaní pomočil, ale ve školce

z toho nedělají žádný problém. Ke konci listopadu začal být Davídek i ve školce dost ubrečený, odmlouval, vynucoval si požadavky a dost často se dostával do konfliktu s dětmi.

PROD 2018/2019

1. Osobnostní charakteristika

Davídek je v DD ještě stále dost ubrečený a ukřičený, kdy si tím mnohdy vynucuje svoje požadavky. Někdy verbálně sděluje, že mu nějakým dítětem nebylo vyhověno a dožaduje se zjednání nápravy od vychovatele. Pěkně se mu rozvíjí řeč a lépe komunikuje. Naopak méně si hraje se stavebnicemi a nevyhledává již tak často skládání puzzlů. Více a kvalitněji si hraje s jednou dívkou v DD, často si společně hrají s modelínou. Již se tolik nepřetahují o hračky. Naučil se jezdit na kole s podporou koleček. Kope do míče. Je šikovný na sport. Umí rychle a pěkně běhat. Nebojí se vody, koupání má rád, plave s rukávky. Zná barvy, začíná se orientovat v počtu předmětů, na prstech ukáže, kolik mu je let a slovně sděluje, že je mu pět let. Přes noc se stále ještě pomočuje. Ve školce se při spaní také ještě občas pomočí, avšak v druhém pololetí se to velmi zlepšilo. Chování ve školce má dobré, nejsou na něho žádné stížnosti. Davídek pravidelně navštěvuje logopedii a grafomotoriku. Dělá pokroky, pohybové dovednosti se slibně rozvíjí. Do školky chodí rád a přináší domů básničky a písničky.

2. Vztah k lidem

Začátkem prvního pololetí si stále vymezuje místo v kolektivu dětí a dospělých. Až arogantně se prosazuje, vynucuje si realizaci svých přání a velmi málo se podřídí. Svaluje vinu na druhé a lživě obviňuje jiné děti v době, kdy jde žalovat. Začátkem druhého pololetí se jeho negativní projevy zklidňovaly a ke konci roku je moc hodný, slušný, komunikuje, chce řešit problémy s dospělými a čím dál méně se dostává do konfliktu s ostatními dětmi.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Kluky navštěvuje babička. Matka spíše píše nebo volá, jen zřídka kluky navštíví.

4. Sebeobslužné dovednosti

Sebeobslužné dovednosti již odpovídají věku a možnostem dítěte. Při druhém pololetí je vyzpozorováno, že tyto dovednosti se spíše vytrácejí, avšak problém není v tom, že by se nedovedl obsloužit, ale spíše v tom, že se rád nechá obsluhovat a dělá mu dobře, když je opečováván. Od nového roku chodí Davídek spát bez plen.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Davídek je svéhlavý a umíněný. Pokud se mu něco nelíbí a nechce to dělat, začne vyvádět. Postupně se však jeho vztekání začalo mírnit a spíše se snaží problém vykomunikovat. Dokáže dojít za dospělým a požádat ho o pomoc.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Navštěvuje druhým rokem mateřskou školu. Je ale předpokladem, že bude jeho školní docházka odložena. Předpoklady pro vstup do školy dohání Davídek poměrně rychle, avšak potřebuje ještě dozrát, protože je stále dost hravý a je potřeba dohnat slovní zásobu. Od září navštěvuje klinického logopeda a byla mu doporučena i grafomotorika a neurologické vyšetření. V druhém pololetí tedy Davídek dostal odklad školní docházky s tím, že v únoru bude provedeno nové posouzení školní zralosti.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Zájmy se u Davídka různě střídají a prolínají. Přibyl zájem o bruslení. Začátkem teplého počasí přibylo běhaní venku, hraní si v písku, koupání, ježdění na kole. V tomto směru je velice šikovný.

8. Jiná významná vlastnost

Byl zaznamenán zvýšený zájem rodiny (matky a babičky) o chlapce. Matka projevila zájem získat chlapce do své péče. V druhé půlce roku přijede občas babička, matka jen občas zavolá nebo pošle dopis. Lze vyzdvihnout postupně se zlepšující vztah mezi Davídkem a bratrem Patrikem.

Shrnutí roku 2018/2019

Začátkem roku 2018 byl Davídek několikrát nemocný. Do kolektivu ve školce se ale vždy vracel bez problémů. Často se u něj měnila nálada, kdy byl vzteklý, odmlouval, nechtěl chodit za ruku, neposlouchal atd., a naopak, kdy byl hodný a poslušný. Stále více a lépe se mu začala zlepšovat řeč. Užíval si zimy, sněhu, i hory si velice užil na bobech. Méně si již hraje například s puzzlem, a naopak si žádá hraní na PC. Občas si vzpomene na „člověče, nezlob se,“ což mu jde dobře. Od ledna do dubna se na návštěvě objevila babička s matkou 3x, na to Davídek reagoval pozitivně.

Docházka do školky byla u Davídka bezproblémová. Velice pěkně se rozvíjí řeč a celkově poznávací procesy. Napočítá do deseti, odpočítá předměty do deseti. Pojmenuje téměř všechny barvy. Tvoří souvislé věty. Dokáže formulovat otázku. Zvládá oblékání se i svlékání. Přesto rozvoj řeči neodpovídá věku. Chlapci zjevně prospěl odklad školní docházky, aby dohnal prvotní zanedbání rozvoje z doby pobytu u matky. Davídek má před sebou ještě rok, může udělat skokové pokroky. Celá věc se bude posuzovat před vstupem do školy. Chlapec je celkově malého vzrůstu a drobný. Výrazně za rok pobytu v DD nevyrostl. Celkem dobře jedl. Stavby vzteklosti, vzdoru, odporu a vynucování si svého požadavku se vyskytovaly s menší intenzitou a většími odstupy. Začíná pozitivně reagovat na domluvu a

rozumové vysvětlení, proč mu nebylo vyhověno. Menších výsledků bylo dosaženo v oblasti uposlechnutí pokynu. Moc se mu poslouchat nechtělo. Požadavek se mu musel opakovat mnohonásobně, chlapec dělal, že neslyší, nechce se mu na pokyn ani reagovat.

Davidkova náladovost se stále hodně měnila. Na přelomu jara a léta byl opět dost nemocný, prošel si 3x propíchnutím ucha od zánětu, a dokonce si ze školky přinesl i neštovice. Velké pokroky jsou u něj vidět v matematických představách a časové orientaci. Hodně se vyptával a ze školky nosil spoustu písniček. Rád zpívá a vždy chtěl písničky opakovat i doma. Během července docházel do školky, avšak vůbec mu to nevadilo. V srpnu si užíval prázdniny, a především koupání v bazénu. Od září se přestal pomočovat ve školce a doma se mu odebrala plena na noc, což obnášelo časté každodenní převlékání ložního prádla. V listopadu byly z OSPODU sociální pracovníci předány paní ředitelce znalecké posudky z oboru psychologie, psychiatrie, pediatrie, z kterých bylo prokázáno týrání obou chlapců.

PROD 2019/2020

Osobnostní charakteristika

Začátkem roku 2019 se vyskytovaly velké výbuchy vzteku, kdy ze sebe strhával oblečení, nebo dokonce hodil hračkou tak moc, že rozbil televizi. Vše se začalo postupně uklidňovat. Také byla začátkem roku ukončena logopedie. V oblasti sebeobsluhy je již samostatný. Roste z něho velice šikovný kluk. Aby získal nějakou odměnu, snaží se být skutečně poslušný, hodný a milý. Rád pozoruje hvězdy, miluje knížky o vesmíru, rád běhá, plave a miluje sladkosti. Není tolik přítulný jako starší bratr Patrik, ale když chce, přijde se pomazlit anebo dá najevo radost z konkrétního vychovatele. Při hygieně na něj dohlížejí starší kluci, které má na pokoji.

2. Vztah k lidem

Davídek má pozitivní vztah jak k dětem, tak i dospělým. Dokáže respektovat stanovený čas při střídání u oblíbených činností. Návštěvy babičky ho zajímají jen ze zjištěných důvodů, nijak neprojevuje žádné emoce k příbuzné osobě. Vychovatele respektuje a očividně je má rád.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Návštěvy babičky Davídka moc nezajímají. Vytěží z nich akorát sladkosti a hračky. Poté odchází pryč. Vychovatelé ho však podporují ve slušném chování k příbuzným. Se svým bratrem mají o mnoho lepší vztah.

4. Sebeobslužné dovednosti

Je potřeba se více s Davídkem věnovat péči o ošacení, aby si skládal oblečení a

následně si jej ukládal do skříně. Je na čase posunout sebeobsluhu na vyšší úroveň. V druhém pololetí se toto povedlo. Davídek je schopný se sám obléknout, třídí si prádlo, když má připravenou hromádku, je schopen se sám obléknout. Daří se mu i samostatně se osprchovat, pokud je motivován nějakou pozitivní činností. Sám a rád pomáhá při úklidech.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Davídek nemá naučené si uklízet hračky na pokoji či v obýváku. Je tedy potřeba mu tuto činnost více vybudovat a pracovat na ní. Jinak velice dobře vnímá, kdy je čas jít spát, že se školkou jede na výlet, respektuje pokyny vychovatelů.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Výslovnost je u Davídka již na požadované úrovni. Na grafomotoriku stále dochází a je tam velmi chválen. Do školy nastoupí na 3. základní školu, kde je velmi dobrá zkušenost v přístupu i k ostatním dětem z DD.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Je stále velmi šikovný na sporty. Nově se naučil na lyžích, miluje plavání a jízdu na kole. Nově našel zálibu v kreslení a projevil zájem o šachy a učení se abecedy. Na fotbal ve vedlejší vesnici se ještě zdá být nedozrálý. Jako negativum je vnímána jeho až posedlost hraním her na PC.

8. Jiná významná oblast

Zatím se stále nepodařilo najít hostitele, ale má alespoň dobré kamarády, například Toníka „ledaře“, kterého poznal na bruslení.

9. Přání/vyjádření dítěte

Davídek se těší do školy. Rád by dostával různé stavebnice, chce se učit abecedu a zahrát si šachy. Rád by pozoroval hvězdy, fascinuje ho bouřka a úkazy na obloze.

Shrnutí roku 2019/2020

Začátkem roku Davídek docházel na logopedii, kde nejvíce procvičovali slabikování slov s hláskou „c“ a nacvičovali odpovědi ve větách, které se zdály velmi obtížné. Na logopedii doporučili trénovat vyprávění pomocí obrázků. Na grafomotorice probíhalo uvolňování ramenního kloubu, zápěstí a procvičoval se rytmus řeči. Cviky Davídkovi velice šly. V červnu přetrvávaly tropické teploty, které Davídkovi poskytly brzké koupání, jež má rád. Velmi dobře plave a umí se pod vodou i potápět. Celé letní prázdniny docházel do mateřské školy. V závěru srpna prosil, aby mohl být doma. Tuto týdenní pauzu plně využil na koupání a byl spokojený, ač to pro něj bylo krátké. Ke konci měsíce si Davídek hodně vynucoval sezení u PC a začaly se množit připomínky k jeho chování od dětí i dospělých.

Po prázdninách stále docházel na logopedii a grafomotoriku. V chování zřejmě dle

vychovatelů procházel nějakým obdobím vzdoru, kdy se často nafukoval a vztekal se. Davídek hodně nasával nové informace, vyptával se na různé věci a zlepšoval své vyjadřování. Dle informací vázla činnost „práce a výkon“. Při individuální péči pracuje dobře, při práci ve skupině se opoždí. Často si děti stěžovaly, že jim Davídek ubližuje. Též ve školce děti upozorňovaly, že je rád provokuje, a také si do nich s chutí bouchne. V listopadu docházel na logopedii již naposledy a s paní logopedkou bylo dohodnuto, že v lednu 2020 bude provedena poslední kontrolní návštěva. U chlapce se výslovnost srovnala, pokud by udělal chybu, jedná se o „nedbalost“. Na grafomotoriku stále dochází a cviky plní dobře i úchop tužky se již zdá celkem dobrý. Problémy v chování se koncem listopadu zlepšily.

V prosinci nebyl Davídek skoro nemocný. Jeho zájem se hodně soustředil na PC, kdyby ho vychovatelé nechali, vydržel by u něj sedět celý den. Každý víkend trávil na bruslení, dokonce mu byly pořízeny nové brusle. Velice se v bruslení zlepšil a sklízel uznání i od pořadatelů. Zúčastnil se i večerního bruslení na zimním stadionu, kam byl přizván i jeho bratr, kamarád Toník a Týnka. S Patrikem dostali od Toníka hokejku a puky, a tak se zapojili do hokejového zápasení, které jim moc šlo.

Kolem vánočního pečení se Davídek kolem cukroví motal, ale na pečení je ještě stále moc malý. Jeho Štědrý den byl pro něj jako z jiného světa. Dostal spoustu dárků a ze všech měl neutuchající radost. Po nějaké době se na kluky přijela podívat babička s dědou a matkou. Tato návštěva je vždy dost pasivní a kluci se začnou po chvíli nudit a utíkají za dětmi. Po vypití kávy a předání sladkostí klukům návštěva odchází.

PROD 2020/2021

1. Osobnostní charakteristika

U Davídka se velmi zlepšila komunikace a postoj k malým dětem, se kterými si rád hraje a dokáže se dělit o své hračky. Je šikovný na sport (kolo, plavání, běh, bruslení). Jsou u něho na velmi výborné úrovni rozvinuty matematické představy a po nástupu do 1. třídy nemá s matematikou žádné problémy. Ve škole se chová dobře a nejsou na něj žádné stížnosti a chodí do ní rád.

Přes noc se ještě občas pomočuje. V oblasti sebeobsluhy je samostatný. Postupně se i zlepšuje potřeba udělat něco s vidinou odměny. Je již schopný udělat nějakou činnost či úkol i sám od sebe, aniž by nějakou odměnu čekal.

2. Vztah k lidem

Stále respektuje stanovené časy dle vnitřního řádu na hraní či spánek/odpočinek, ale občas dokáže trochu zaprotést. Často ještě po provedení nějaké lumpárny svádí vinu na

druhé, ale také se dokáže bránit, pokud je neviný, a to až vztekle.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Návštěvy babičky jsou jen zřídka, matka se již delší dobu neozvala. V listopadu byla matka zbavena rodičovských práv. Návštěvy stále probíhají jen v areálu DD Pepa. Nemají zájem si děti vzít na vycházku do přírody či do města. Telefonický kontakt babičky je iniciovaný od staršího bratra Patrika a vždy dá telefon k uchu i Davidkovi. I přes fakt, že nejsou bratři spolu na pokoji a občas se dostanou do bratrských konfliktů, je vidět, že se mají opravdu rádi. Dělí se o sladkosti i o hračku.

4. Sebeobslužné dovednosti

Vyšší úroveň samostatnosti se stále drží, jen je ještě potřeba dohledu při přípravě osobních věcí do školy a uložení osobních věcí. Hygienu, oblékání, úklid a třídění prádla již zvládá sám, občas mu dopomůžou starší kluci.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Respektuje pokyny vychovatelů. Je potřeba vypilovat úklid hraček a oblečení, na kterém se s ním bude pracovat. V průběhu druhého pololetí se začal zapojovat do povinných úklidových prací v DD, a to vždy se starším dítětem.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Od září nastoupil Davídek do první třídy základní školy, do které chodí rád a vždy se do ní těší. Rád se učí a baví ho dokazovat, jak je chytrý, a to hlavně v matematice. Při distanční výuce potřebuje dohled, protože se tak dobře nesoustředí na výklad paní učitelky.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Stále přetrvávají hry na PC, stavení lega, stolní hry či šachy.

8. Jiná významná oblast

Zatím se nepodařilo najít hostitelskou rodinu, avšak má stále svého dobrého kamaráda Toníka. Během druhého pololetí se zalíbil Paní V., která ho chodí navštěvovat se svým synem. A pokud by to vzájemně dopadlo dobře, ráda by si Davidka vzala na návštěvu k nim domů.

Shrnutí roku 2020/2021

V novém roce Davidka čekalo přešetření školní zralosti. Ve školce se vše zdálo dobré a hodnocení chlapce bylo celkem pozitivní. Proběhlo jednání v MŠ, ze kterého bylo konstatováno, že vzhledem k Davidkovu nerovnoměrnému vývoji bude potřebovat asistenta, zejména v oblasti jazykové. Paní učitelka si stanovila pracovní termín „slovní hluchota“. Jedná se o problém, při kterém Davídek nezvládá ve stanoveném čase vypracovat zadaný úkol, neboť hned dost přesně nerozumí slovní instrukcím. V oblasti neverbálních úkolů je

velmi šikovný a matematické představy má rozvinuty velmi dobře. Tato disharmonie by mohla vést k neúspěšnému startu ve školním vzdělávání a k celkovému zbrzdění školní úspěšnosti. Jako problém je také možné brát fakt, že jakmile se Davídkovi něco nepovede a dojde k nějakému neúspěchu, je schopen vše zabalit a zlobit se.

Doma je Davídek jinak velmi zvědavý, vyžaduje vyprávění o vesmíru a tsunami. Také ho hodně zajímají otázky stárnutí. Hodně se ptá na to, zda byli staří lidé také dětmi a kdy i on bude velký nebo starý, a zda ti, co jsou teď staří, pak již nebudou žít. Má v hlavě spoustu myšlenek a rád se baví s dospělými. Stále dochází na grafomotoriku.

V únoru došlo k přešetření v poradně. Závěrem vyplynulo více méně to, co bylo řečeno ve školce. Nastal však nějaký legislativní problém a bude potřeba zajít na neurologické aktuální vyšetření, na jehož základě bude možné žádat o asistenta. V únoru se tak zúčastnil akce hory-Borová Lada, kde byl zapojen do instruktorem vedené lyžařské školy a během tohoto pobytu velmi dobře lyžoval. Koncem měsíce se nevyhnul chřipkové epidemii, a byl tak 14 dní doma.

V březnu musel přestat, stejně jako ostatní děti, chodit do školky z důvodu koronavirové krize. Denní režim v DD mu nevalil. Občas se objevily projevy vzteku či vynucování „kňouráním“. Koncem měsíce se mu změnil klíčový vychovatel. Na novou vychovatelku si musel zvykat, držel si odstup, ale byl na první pohled velmi přátelský. Bohužel stále přetrvává občasné noční pomočování.

I další měsíc přetrvávala koronavirová opatření, a tak musely být děti doma, což Davídkovi poměrně vyhovovalo. Rád si hrál na hřišti, jezdil na kole a hrál si s oblíbenými hračkami. Jeho vynucování vztekem se zlepšilo a platí na něho časové ohraničení činností a motivace odměnou. Od května se začaly otevírat školky. Davídek byl velmi šikovný, zdravotně zdatný, spolupracoval. Zúčastnil se návštěvy záchranné stanice v Hrachově, kde pozorně poslouchal výklad. Při návštěvě u neurologa byl velmi sebevědomý, milý a šikovný.

Celé prázdniny si užil na plno. Hodně sportoval a trávil čas venku. Návštěvu babičky moc neprožíval. Hodně se těšil do školy. V srpnu navštívil tábor a týden byl s DD na Rovišti. Tyto pobyty mimo DD snáší pozitivně. Dá se říct, že se rád přizpůsobí starším, vyhledává s nimi přístup na internet, ale stejně tak odmlouvá. Hlasitě se vždy mísil do debat, popichoval bratra a další dívku z DD. Bohužel dokázal vyhrotit nějaké situace, a dokonce byl ze vzteku až schopný si roztrhat tepláky nebo kopnout do zdi plnou silou a zařvat jako lev.

Od září nastoupil do první třídy. Davídek byl klidný, pozorný a milý. Hrdě vypracovával domácí úkoly, všemu rozuměl a neotálel. V domově měl opět sklony k odmouvání a odmítání zadaných činností (uklizení). Jinak dále rád chodil do školy a učení

mu šlo. Problém měl s uklízením po sobě a na pokoji. Každý úklid musel nějak komentovat a hledat záminku, proč to neudělat. Často provokoval svého bratra i ostatní malé děti škodolibými poznámkami.

Od listopadu začala distanční výuka, kterou zvládal celkem dobře, jen se na něj muselo více dohlížet, protože se občas moc nesoustředil na výklad paní učitelky. V chování nenastaly žádné změny, stále provokoval a měl spory s bratrem. Ani úklid se stále neposouval k lepšímu. Vypěstovala se u něj poměrná závislost na mobilním telefonu, když se mu nepovolí, je až hysterický a vzteklý. V prosinci opět nastala prezenční výuka. Škola Davidkovi šla dobře a rád vypracovával domácí úkoly.

PROD 2021/2022

1. Osobnostní charakteristika

V prvním i druhém pololetí se u Davidka začala projevovat škodolibost, za kterou je často kárán a v některých chvílích byl i schopen ublížit slabšímu nebo mladšímu dítěti. Po každém takovém incidentu se s ním vždy probíralo a vysvětlovalo, že mladším dětem a děvčatům se ubližovat nemá.

2. Vztah k lidem

Má své místo v dětském kolektivu a také si ho jasně vymezuje. V některých chvílích si vynucuje realizaci svých přání. K dospělým je celkově důvěřivý. Rád poukazuje na chyby ostatních, ale svoje chyby nevidí. Jinak dokáže být poslední dobou i velmi milý a přívětivý, a to jak na děti, tak i na dospělé, ale jakmile má plnit své povinnosti, začne být vzteklý a musí se mu opět vysvětlit, jak to v DD vlastně funguje a že musí přiložit ruku k dílu.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Co se týče návštěv babičky či matky, tak je vše stejné. O Vánocích byli oba bratři u babičky a po návratu oba konstatovali, že už tam nepojedou, protože se jim tam nelíbilo. Stejně tak i v druhé polovině roku se nic nezměnilo, jen občas si Davídek vzpomněl na babičku a zavolal jí. Jediný kladný vztah mají kluci s paní J., která si kluky bere pravidelně jeden den o víkendu na chatu. Kluci jsou za to velmi vděční a jsou s paní J. velmi rádi. Pomáhají jí s různými pracemi na chatě, a tudíž se i učí novým věcem.

4. Sebeobslužné dovednosti.

V druhém pololetí se opět začalo objevovat častější noční pomočování. Jeho hygienické návyky jsou již celkem dobré, ale nedokáže sám obměňovat špinavé za čisté. Pokud si nějakou věc oblíbí, tak ji není schopen po nějaké době vyměnit za čistou a musí se doslova přemluvit, aby si ji vyměnil, že přece nemůže jednu věc nosit déle jak 2-3 dny.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

V povinnostech a uklízacích činnostech se Davídka snaží stále motivovat. Postupně se tato situace malinko lepší a už si uvědomuje, že je správné si uklidit své věci či své hračky.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Davídek navštěvuje 2. třídu základní školy. Stále do ní chodí rád a jeho hodnocení je na velmi dobré úrovni, ale nedostatkem je jeho slabá aktivita ke společným pracím. V druhém pololetí se vyskytlo pár výchovných problémů, o kterých se diskutovalo s paní třídní učitelkou, a po pohovoru si Davídek uvědomuje, že koná špatnou věc a dokáže si vinu přiznat.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Delší dobu navštěvuje fotbalový kroužek a má o něj velký zájem. Na tréninky chodí moc rád, dokonce už vyhráli několik zápasů. Z fotbalu je opravdu nadšený.

8. Jiná významná oblast

Davídkovi se podařilo zajistit hostitelskou rodinu u paní V., která si ho vyzvedávala o víkendech, a to vždy na půlden či na celý den. Čekalo se na šetření od sociální pracovnice. Bohužel později toto hostitelství zůstalo na „mrtvém bodě“ poté, co Davídek odcizil synovi paní V. 300 Kč v hotovosti.

Shrnutí roku 2021/2022

Od ledna do března stále probíhala prezenční výuka. Škola Davídkovi šla a rád vypracovával domácí úkoly a měl velmi dobré výsledky. V chování se moc nezlepšil, byl stále pomstychtivý a rád provokoval. Pozitivní je, že se u něj částečně potlačila závislost na mobilním telefonu. V úklidu byl poměrně schopný, ale když měl s něčím pomoci, spíše to pro něj byl problém a obtíž.

Od března opět nastala distanční výuka. Davídek neměl moc trpělivost s tempem paní učitelky a radši pracoval dopředu. Jediné, co ho v těchto dnech zajímalo, byl počítat a to, kdy si k němu bude moci sednout. Proto se mu pobyt na PC značně omezil.

Od dubna se začala střídát prezenční výuka s distanční. Chlapec byl ve škole chválen a nebyly hlášeny žádné zprávy o konfliktech. Ovšem v DD, pokud si něco umanol, dokázal křičet klidně i hodinu, a tak se mu musely nabízet různé varianty, které někdy přijal. Postupně se ale dny s Davídkem uklidňovaly. Začátkem června se zúčastnil pobytu na Pálavě, kde se jezdilo na kolech a probíhala pěší turistika. Tento pobyt zvládl dobře, i když si občas při túrách stěžoval a chtěl zpátky na ubytování.

Přes letní prázdniny byl klidnější, v noci se méně pomočoval. V době, kdy v DD nebyl jeho bratr, byl opravdu klidný, a dokonce i rád pomohl s nějakou domácí prací (např. úklid nádobí). Zúčastnil se i akce, kdy celý DD přespával v přírodě a každý si na zádech nesl svůj

podíl stravy. Celý tento pobyt zvládl skvěle.

Od září v menší míře přetrvával jeho vztek a chuť se pomstít. Bohužel se u něj objevovala neochota uklízet, a jen když u něj někdo seděl, ochota nastala. Do školy chodí rád, dobře se učí a stále exceluje hlavně v matematice. Od října se u něj začalo objevovat zlepšení v chování, kdy nemá tolik záchvatů vzteku. Je dost možné, že na tom měly podíl pravidelné výlety s paní V. v rámci pěstounské péče. Projevil zájem o fotbalový kroužek ve vedlejší vesnici, ze kterého je nadšený a těší se na každý trénink a zápas. Davídek začal být poslední dobou mazlivý a přítulný, což se doposud nestávalo.

PROD 2022/2023

1. Osobnostní charakteristika

Zlepšuje se Davídkovo chování, nemá tak časté záchvaty vzteku, již pouze výjimečně. Tyto záchvaty bývají, když ho ostatní děti nebo starší bratr vyprovokují a on jim to chce za každou cenu oplátit. I závislost na mobilním telefonu pominula, a to hlavně od té doby, kdy si svůj telefon rozbil. Lépe komunikuje, formuluje myšlenky a obohatila se mu slovní zásoba. Také je nyní schopný se vyrovnat s porážkou ve společenských hrách nebo ve sportu.

2. Vztah k lidem

Ke konci prvního pololetí se Davídek velmi zhoršil v chování. Začal být velmi vulgární, a to k dětem i k dospělým. Mimo jiné dokáže být milý a vtipný.

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Jediný kontakt za první pololetí byl telefonický s babičkou. Ale velmi častá a pravidelná návštěva je s paní J., která je hostitelkou. Davídek u ní strávil už několik víkendů.

4. Sebeobslužné dovednosti

V této oblasti nenastaly žádné změny. Na pokoji má ve svých osobních věcech nepořádek a jeho největším nešvarem je to, že si nedokáže uhlídat své vlastní spodní prádlo, a to hlavně ponožky.

5. Vztah k povinnostem v zařízení

V této oblasti také nejsou žádné změny. Stále odmlouvá a truceje. Plně se již musí podílet na úklidu společných prostor, a to s sebou nese jeho nechuť spolupracovat. Vždy se musí přemlouvat a přesvědčovat, že je na tuto činnost už dostatečně vyzrálý.

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

Davídek chodí do školy stále rád a dobře se učí. V prvním pololetí dostal ředitelskou důtku za nevhodné chování ke spolužákovi. Při sportovních hrách ho s kamarády ve sprše oblečeného namočili. Jinak se jeho chování zdá být nekonfliktní.

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Je sportovně a pohybově velmi nadaný. Stále přetrvává velký zájem o fotbalový kroužek ve vedlejší obci. Velmi rád chodí na všechny tréninky a zápasy. V DD neustále někde kope do míče a předvádí se.

8. Jiná významná oblast

Paní J. stále projevuje zájem o Davídka. V jednom období si ale nějakou chvíli Davídka ani bratra skoro vůbec nebrala na povolenky. Proběhly velké neshody při jednom pobytu, kdy u sebe měla právě oba bratry.

9. Přání/vyjádření dítěte

Moc rád by si kupoval nové kartičky pokémonů a rád by přestoupil k fotbalovému týmu Marila Příbram.

Shrnutí roku 2022/2023

V začátku roku 2022 se chování u Davídka nijak nezměnilo. Ve škole se mu velmi dařilo, ale stále přetrvávalo slabé zapojování se do společných prací při hodině. V dění v DD se taktéž nic nezměnilo, stále bylo potřeba ho napomínat a kontrolovat v úklidu. Když se šlo na výlet, kde se musí jít trochu déle, tak projevoval svou nechuť vzlykáním a vyžadoval návrat domů. Také se dlouho neozvala paní V., údajně pro nemoc.

Oba bratry si v únoru už 2x vyzvedla paní J. na celý den, a to v rámci vycházky. Davídek je stále nadšený z fotbalu a těší se na všechna utkání a tréninky. Také začal projevovat velký zájem o sbírání pokémonových kartiček, s kterými se dokáže velmi dobře zabavit.

Davídkovo chování se jeví většinou dost účelově, většinou jako „něco za něco“. Při poslední návštěvě u paní J. odcizil z pokladničky jejího syna 300 Kč. Toto chování vedlo k velkému smutku a zklamání paní V. Od té doby si pro Davídka nepřišla, pravděpodobně se v něm velmi zklamala. Ke konci dubna navštívil Pedagogicko-psychologickou poradnu v Příbrami, kde byl vyhodnocen jako velice šikovný v matematice, v češtině a ve čtení. Akorát ve čtení je trochu slabší v tom, že není schopen převyprávět, co zrovna přečetl. Dále se bude zvažovat, zda bude ještě potřebovat asistenta pedagoga.

V dalším měsíci se mu stále dařilo ve škole, ale stále přetrvávala slabá aktivita ve skupinových činnostech. Fotbal je stále jeho velkou zábavou a dost na něj platí „pohrůžka“, když zlobí nebo neposlouchá, že nebude moci na fotbal.

V červnu zdárně ukončil 2. třídu. Na vysvědčení měl samé jedničky, a tak byl v DD odměněn finančním darem v hodnotě 150 Kč. V chování se opět zlepšil, již není tak vzpurný, avšak musí se občas napomínat za soustavné slovní i fyzické napadení dívky z DD. Pomalu se začleňuje do úklidu rajonů DD, avšak na pokoji má stále nepořádek a jeho úklid musí být

pod dohledem vychovatele.

Pravidelně ho navštěvuje paní J. a občas ho bere i s bratrem k sobě na chatu. Davídkovi to docela prospívá, protože jsou zapojováni do různých pomocných prací (nátěr plotu, vezení hlíny, skládání dřeva atd.).

Při letních prázdninách se zúčastnil většiny akcí pořádaných dětským domovem. Také zúčastnil pobytu u moře v Chorvatsku. Pravidelně jej navštěvovala paní J., kterou si velmi oblíbil. Párkrát si ho vzala na dovolenku přes celý víkend a také ho i s bratrem brávala na celodenní výlety. Dalo by se říci, že to na něj má velmi dobrý vliv. Je u něj pozorováno zlepšení v chování a v respektu k vychovatelům.

V září začal navštěvovat 3. třídu základní školy. Jeho doménou jsou nyní pokémonové kartičky a fotbal. Strašně nerad uklízí svůj pokoj a udržuje si v něm hrací nepořádek. Jinak je celkem vstřícný a dovede pomáhat i při vaření. Nejvíce ho baví smažení palačinek. U Davídka se zjistilo, že se v noci opět pomočuje. Upozornili na to jeho spolubydlíci. Pomočené věci ukrývá na dno koše se špinavým prádlem. Byl vychovateli poučen, co má udělat v případě takovéto nehody.

V říjnu začal být David zase dost vulgární a náladový, a to především k plnění běžných povinností v DD (úklid, chování k ostatním dětem). V tomto měsíci se zúčastnil akce pořádané DD o podzimních prázdninách na Churáňově. Hostitelka paní J. vzhledem k poslední návštěvě o prázdninách a k ne příliš dobrému chování Davida a jeho staršího bratra, navštívila pouze 2x, a to jen na pár hodin.

V listopadu při třídní schůzce paní učitelka Davídka pochválila za velmi dobré chování a vedení. Ale bohužel hned týden nato dostal třídní důtku za nevhodné chování vůči spolužákovi, kterého namočili ve sprše při sportovních hrách. Také se zjistilo, že David několik dní či týdnů nechává své oblečení ve školní šatně a převlíká se do fotbalového dresu, ve kterém se i vrací ze školy. Ze školy se pak odnesl pytel s oblečením. Za toto dostal trest, kdy nesměl týden na fotbal. Z tohoto trestu si vůbec nic nedělal a ani ho to nemrzelo. Poslední dobou si z žádného trestu nic moc nedělal. Dokázal chvíli poslouchat a pak nakonec stejně něco provedl. Vychovatelé se domnívají, že u něj narůstá neposlušnost a samolibost-neuznávání autorit. I vůči dospělým dokáže být vulgární, hlavně když musí poslechnout nějaký příkaz nebo zákaz, který je spojen s porušováním pravidel Vnitřního řádu DD.

V prosinci se David snažil poslouchat a být trochu vstřícnější. Cítil, že se blíží Vánoce, možnost trávit zimní prázdniny u babičky a u hostitelky paní J., a s tím spojené i dárky. Stálým problémem je jeho uklízení ve společných prostorách DD. Opakovaně nic nedokončí a při otázce proč to nedokončil, je jeho odpověď: „nechci to dělat“, „nechtělo se mi“. Vánoce

strávil u babičky s bratrem a poté 4 dny u paní J. v Praze.

ROZHOVOR s hostitelkou paní J.

Pro doplnění dalších informací byl proveden rozhovor s jednou z hostitelek. Hostitelkou je zmiňovaná paní J., která si oba kluky již několik měsíců bere k sobě domů, na chatu, ke své rodině, na výlety atd. Cílem tohoto rozhovoru je tedy doplnění informací o životě kluků i mimo DD, zjištění, zda můžeme u kluků pozorovat nějaké změny či zlepšení při tomto hostitelství.

1. Jak jste se dostala k tomuto hostitelství a ke klukům celkově?

„Ke klukům jsem se dostala vlastně skrz K. (K. je spolužák ze střední školy od hostitelčiny dcery a zároveň je s Davidkem v DD na pokoji). Vždy, když byl u mě na doučování, tak se mě ptal, jestli nechci někdy kluky někam vytáhnout, že by byli rádi, anebo jestli se nechci aspoň zastavit na kávu. On je K. s Davidkem na pokoji. Tak jsem se občas zastavila v DD a viděla je. Ale já si je vlastně poprvé půjčila hned na celý den. Dali mi je na celý den, a ne jenom třeba na hodinu. Tak jsem je vzala do Berouna do bazénu.“

2. Jak dlouho jste hostitelkou?

„Kluky si půjčuji asi rok a půl, zhruba od listopadu 2021.“

3. Kdy jste si mohla kluky nechávat i přes noc a na několik dní? Musela jste projít nějakým šetřením?

„Ano.“ „Já si kluky začala brát na noc, protože se pomočovali, až vlastně po půl roce. Až v létě o prázdninách, a to jsme začali postupně vyřizovat papíry. Byla u mě jen příbramská sociálka, která to pak dala vědět do Prahy. Měli jsme schůzku u mě na pozemku/na chatičce. Ve skutečnosti jim asi o mně něco napsala paní ředitelka, a když se sociálka přijela podívat sem na pozemek, tak byli naprosto v pohodě a od té doby jsem si kluky mohla brát na víkendy a už i přes noc. Jinak při klasických vycházkách, kdy jsme někam jeli nebo byli u mě celý den, tak jsem nikdy nic nepodepisovala. V DD si asi jen něco vyplnili. Ono vlastně až teď, když si je беру přes noc, tak mi dají podepsat papír.“

4. Jaký byl váš první dojem z kluků?

„Když jsem byla poprvé v DD, tak jsem tam byla kvůli K., protože ve škole potřeboval praxi nebo už možná i brigádu, a jelikož chtěl ke mně do firmy, kde jsem pracovala, tak jsem do DD jela se smlouvou na podepsání. A to jsem nějak stála v jídelně a všimla jsem si, že u stolu sedí s notebookem nějaký malý klouček. Takže to jsem vlastně poprvé viděla Davidka, ale to byl ještě opravdu malinký. To až vlastně po pár letech jsem se s ním seznámila. A bylo to super. Řekla jsem si, že oni mi vlastně udělají radost, budu mít takový ten cíl něco zažít, někam jet a je vytáhnou aspoň z DD, protože to oni potřebují, vypadnout z toho stereotypu.“

Jinak Patrika jsem poznala dřív, a také dřív ke mně jezdil. Protože po každém doučování nebo i telefonátu s K. mě zval do DD. Když jsem tam přijela, tak jsme vždycky seděli na schodech, K. mi udělal kávu nebo čaj, povídali jsme si a Patrik ke mně přišel a chtěl mluvit a měl větší potřebu se zajímat a bavit než třeba Davídek, ten vůbec nic. A to je vidět i teď, že Patrik vždycky přijde a chce obejmout a potřebuje takový ten kontakt a povídat si, ale u Davídka ne. Davídka to teď jakoby učím, občas obejmout nebo dát pusku na tvář.“ „Vždycky řeknu: „Davídku, co aspoň objetí?“ On tohle prostě nechce, nevyžaduje nebo to nezná. To mi i jedna z vychovatelek říkala, ať si toho vážím, že se vůbec nechá, že ani na narozeniny nechce pusku.“

5. Vidíte u kluků nějaké značné změny od té doby, co jste s nimi byla poprvé?

„Když jsem s nimi byla poprvé, tak byli nejdřív takoví vykulení, pak se otrkali, a dokázali i zlobit. A taky je znát, že dřív byli ze všeho hrozně nadšení a vděční. Třeba jsme šli do obchodu a oni hned brali košík a měli z toho radost, protože to neznali. Oni běžně nakupovat nechodí. Ale teď třeba přijdeme do obchodu a hned první, co Davídek řekne, je, zda si může vzít vafle, a hned běží a už si pro ně jde, teď jsou najednou víc otrkaní. Celkově jsou zvyklí už na takový ten běžnější život, to dřív fakt byli ze všeho paf. Ale co jsem si teď všimla, tak je to, že dřív cca ty 2 měsíce jsem byla vždy jen já s nimi sama, ale teď se vždycky ptají, kdy pojedeme za někým z rodiny? A kdy přijede někdo? Že zkrátka chtějí ten kontakt i s dalšími členy mé rodiny. Jinak u Davídka si všímám i toho, že ze začátku byl vždycky hrozně vzteklý, teď už je mnohem klidnější.“

6. Máte s kluky nějakou výraznou zkušenost či vzpomínku?

„Teď nedávno měl Davídek narozeniny, tak mu říkám, co by chtěl dělat. Nejdřív říkal, že by chtěl ohýnek, a jestli přijede někdo z rodiny. Tak jsme si udělali ohýnek, přijela moje sestra, bratr, synovec, přišla i sousedka. Po chvíli si vzal věci a šel si lehnout na trampolínu, odkud nás sledoval, a když jsem za ním přišla, proč nejde za námi, když chtěl tu rodinu, tak řekl, že se na nás rád dívá a že je takhle spokojený. Je taky hodně závislý na mém synovi. Sice se vidí málokdy, ale vždy je z něj hrozně nadšený, těší se na něj, předvádí se před ním, hraje spolu fotbal atd. A ze začátku jsem si všimla pár věcí, ze kterých jsem byla překvapená, které jsou pro nás naprosto běžné a normální, a to například to, že strašně rádi odemykají dveře, protože to v DD nikdy nedělají. Nebo když měl Davídek ty narozeniny, tak jsme měli nalitou limonádu ve skleničce na víno a on si při každém loku chtěl s každým přit'ukávat, což prý z DD taky nezná.“ „Ale jednu velkou vzpomínku mám z léta z vod, kde jsme byli já, Davídek, moje dcera a synovec. Oni dva Davídka hrozně provokovali a chtěli ho ze srandy hodit do vody a jak asi byl v úzkých, tak najednou zavolal: „pomoc mami!“ a natahoval ruku

ke mně. To vím, že jsme se fakt všichni zarazili. Ještě mě překvapuje, jak často mi kluci a převážně Davídek říká, jestli u mě už nemůže zůstat, že se mu zpátky nechce, anebo že až postavím barák, jestli u mě už bude bydlet.“

7. Bylo něco nebo stalo se něco, co Vás v průběhu hostitelství mohlo odradit?

„Jo, to Patrikovo chování. Ten jako občas dostával takový amok. Například to, že chce okamžitě do skateparku, že se tady nudí. A já mu říkala, jak jako se nudíš Patriku, vždyť jsme byli tady a tady a on se přiblížil a z přímé blízkosti, kdy i zvýšil hlas, řekl, že chce prostě okamžitě odvézt. Tak jsem ho okamžitě odvezla a dostal vynadáno a měl „zaracha“. Přikládala jsem ty jeho nálady k pubertě. A pak ještě hodně žárli, ale fakt strašně. To třeba přijedeme do DD, holky přiběhnou a chtějí mě obejmout, a to najednou ten jeho výraz. On je schopný v tu chvíli i štípat, ubližovat jedné z těch holek, co mě objímá.“ „Také jsem si všimla, že v rodině musel být nějaký problém se závislostí asi na alkohol, protože třeba držel benzín do sekačky a strašně básnil, jak to hezky voní a pořád k tomu čichal. To mi nepřišlo normální, přece to spíš smrdí.“

8. Jak vnímáte rozdíl mezi dětmi z DD a svými dětmi? Chování, pouto, vděk atd.

„Tak ze začátku tam byl u kluků vidět ten značný vděk za všechno. Což u mých dětí není. Ale teď už i ti kluci berou hodně věcí jako normální a samozřejmost.“

9. Jak se chovají kluci v přítomnosti Vaší rodiny? Jak rodina kluky přijala?

„No, asi dobře je přijali.“ „Kluci chtějí někoho z rodiny vždycky vidět a jsou rádi, když jedeme někam na návštěvu. Stejně tak i moje děti. S dcerou třeba Davídek i Patrik hodně blbnou a dělají vylomeniny. K synovi oba vzhlíží, hlavně ten Davídek.“

10. Přemýšlela jste někdy o pěstounství kluků či adopci?

„Asi jsem nad tím nějak nepřemýšlela. To hostitelství mi takhle vyhovuje, ale asi nikdy jsem si nepřipustila, že bych šla do adopce nebo tak. Geny nezměníš a nevím, co kdy může přijít. Takhle, když mám čas, tak si je moc ráda vezmu, strávíme spolu nějaký čas. Já jim dám nějaké zážitky, něco nového do života či je něco naučím.“

5. Výsledky

5.1. Zhodnocení Kazuistik

Chlapec Patrik

Patrik byl do DD umístěn v roce 2017, kdy mu bylo 7 let. Důvodem umístění bylo shledání matčina výchovného prostředí jako ohrožující pro řádný psychický, fyzický a emocionální vývoj. Z předešlých vyšetření bylo prokázáno fyzické i psychické týrání páchané na Patrikovi a na jeho mladším bratrovi. Patrikovi byly zjištěny těžší příznaky syndromu CAN. Později byla matce odebrána rodičovská odpovědnost.

Adaptace v DD byla pro Patrika poměrně dlouhá a náročná. Ze začátku býval dost citlivý, ale zároveň i velmi zlý, pomstychtivý a zákeřný. Když něco nedostal nebo propadl vzteku, byl schopný ublížit druhému. Občas se vyskytly náznaky vzít si něco, co mu nepatří. Měl problém se s kýmkoli dělit a převážně o hračky. Ve škole byl dle slov paní učitelky chytrý a šikovný na matematiku, ale měl problém se soustředěností a s vypracováním domácích úkolů (pletla se písmenka atd). Později mu byl vypracován individuální vzdělávací plán a byla mu přiřazena asistentka na celou dobu výuky. Ve škole měl chvílemi problémy kvůli jeho vzteklosti a občasným výbuchům hněvu, který si vybíjel na svých spolužácích (kopání, bouchání), ale to se později zlepšilo.

Velkým problémem, který se vyskytoval celá léta, bylo noční pomočování a v jednom období i pokálení, které se občas objevilo i přes den. Důsledkem jsou události spojené s rodinnou zkušeností v raném dětství. Pozdějším spouštěčem tohoto pomočování, který vyzorovali pracovníci DD, byl telefonický kontakt s matkou, kdy mu pokaždé naslibovala různé věci nebo to, že si ho vezme a budou už jen spolu.

Kontakt s jeho rodinou byl ze začátku s babičkou, která za kluky jezdila nebo si oba bratry brala občas na víkend, převážně o Vánocích. Jen párkrát proběhla návštěva s matkou. S nimi byl občas Patrik i v telefonickém kontaktu. Na tyto schůzky se vždy těšil, a i telefonáty vyžadoval. Postupně ale jeho nadšenost vymizela a z návštěv se stala jen radost z dárků, co od babičky dostane, nyní ani k babičce nechce.

Později navázal hezký vztah se svou psychoterapeutkou paní H., která Patrika občas brala i na různé výlety a vycházky. Později se přidala i hostitelka paní J., se kterou je kontakt velmi pozitivně podporován. K paní J. i nyní jezdí oba bratři na víkendy, pořádají různé výlety, tráví čas s její rodinou, pracují na zahradě atd.

Patrikovo chování k dětem v DD se postupně zlepšovalo. Byl milý, dokázal se o věci dělit, dokonce byl rád, když se mohl podělit s někým třeba o sladkost. Jeho výbušnost a vzteklost se také uklidnila a dost věcí se s ním dalo vykomunikovat. Vztah s mladším bratrem se velmi

zlepšoval. Dokonce i s vychovatelem byl zadobře, chodil se sám od sebe pomazlit a vyžadoval pozornost a ujištění, že ho mají rádi.

Co se u Patrika v poslední době negativně vyvíjí, je jeho puberta, která silně ovlivňuje i jeho chování. Nejdříve to začínalo jeho mnohem větší nesoustředěností, všímavostí svého těla, velkým zájmem o videa pro dospělé, ztrácením věcí, rozdělováním ohně na pokoji, neplechami ve škole s partou kamarádů i mimo ni, lhaní, obrovská vzteklost, a nakonec i užívání nikotinových sáček, na kterých začal být závislý.

U Patrika je hodně znát, že nastoupil do DD v pozdějším věku. Více si zažil a více si pamatuje z minulosti. Tato minulost ho v mnoha věcech ovlivňuje a právě zmíněná puberta tyto aspekty dost prohlubuje.

Mimo jiné, za celou dobu umístění v DD Pepa se Patrik ve spoustě věcí zlepšil a spoustu věcí se i naučil. Dopiloval řeč a komunikaci, přivlastnil si základní vzorce sociálního či rodinného fungování. Zlepšil svůj vztah se svým bratrem, se svými vrstevníky, a i s dospělými autoritami. Naučil se spoustu domácích činností (úklid, vaření, přípravy svačiny, nákupy, základy finanční gramotnosti), umí pracovat na zahradě, naučil se i několik sportů. DD Pepa Patrikovi dal opravdu mnoho, avšak nyní bude potřeba se hlouběji zaměřit na jeho problematické období v průběhu puberty.

Chlapec Davídek

Davídek byl do DD Pepa umístěn se svým starším bratrem v roce 2017, kdy mu byly pouhé 4 roky. Důvod umístění byl stejný jako u staršího bratra, a to shledání domácího prostředí jako ohrožující pro řádný psychický, fyzický a emocionální vývoj. A stejně jako u Patrika i u Davídka bylo prokázané fyzické i psychické týraní, z něhož chlapec jevil těžké příznaky syndromu CAN.

Davídek od nástupu do DD ušel velký kus cesty. Při nástupu Davídek jevil značné známky zanedbání v oblasti hygieny, řeči a měl i známky deprivace. Byl velmi uplakaný a svým brekotem a ječením se vždy snažil vynutit svou vůli. Dokázal mít i veliké výbuchy vzteku, kdy byl schopný ze sebe strhat oblečení nebo hodit hračkou tak moc, že rozbil televizi. Odmítal reagovat na požadavky a dělal, že neslyší, a schovával se. Každou noc se pomočoval několik let, zřídka ještě i dnes. Mezi dětmi byl dost asertivní, a pokud přitom narazil, běžel hned žalovat. S dospělými měl pozitivní vztahy a důvěru k nim.

Vztah s rodinou byl jen občasný, a to hlavně s babičkou, kdy buď přijela na chvíli na návštěvu, či si chlapce občas vzala k sobě. Klukům se tam ale moc nelíbilo. Matka byla na návštěvě jen párkrát, ale Davídek za to byl rád. Později se toto nadšení upnulo jen na dárky, co babička přivezla. Po celou dobu se usilovalo o to, najít Davídkovi hostitelskou rodinu.

Jako první hostitelkou se objevila paní V., která měla o Davídka velký zájem, a dokonce si ho začala brát i k sobě domů. Bohužel Davídek paní V. zklamal poté, co odcizil jejímu synovi cca 300 Kč z kasičky. Od té doby se paní V. přestala zajímat. Naopak novou hostitelkou se objevila paní J., se kterou tráví Davídek i jeho bratr spoustu času. Jezdí k ní na chatu/posedek, na výlety, do bytu do Prahy, za její rodinou. Davídek je za toto velmi rád a je to pro něj i velice přínosné. Učí se spoustě nových věcí, byly pro něj úplně nové (nákupy, práce na zahradě), a dokáže si tak i přivlastňovat nějaký základní sociální i rodinný vzorec. Postupně se i u Davídka začalo zlepšovat chování, už nebyl tak uplakaný a tolik vztekly i jeho arogance mezi dětmi začala ustupovat, spolu s tím i jeho tendence neustále žalovat. Začal si uvědomovat, že se svět netočí jen kolem něho. V řeči udělal také velké pokroky. Pravidelně navštěvoval logopedii a grafomotoriku. Díky opožděné řeči, komunikaci a velké hravosti mu byla odložena školní docházka.

Hodně se u něj projevovalo nadání ve sportech. Dobře běhá, jezdí na kole, bruslí, plave, lyžuje, a dokonce začal hrát fotbal, kterému se věnuje dodnes a má o něj stále velký zájem. Také ve škole poměrně exceloval v matematice a ve čtení. Miluje lego a kartičky pokémonů.

V čem má Davídek problém i dnes, je jeho nepořádnost ve věcech a hračkách. Stále se na něj musí dohlížet a stejně tak při plnění povinností či úkolů v DD, jako je například úklid společných prostor.

V poslední době bylo u Davídka možné si opět všimnout trochu vzteklejších nálad či časté odmítání, trucování či vulgarismus, a to především, když se musí podílet na úklidu v DD. Také má velice účelové chování „něco za něco“. Ve škole začal více zlobit, a dokonce dostal ředitelskou důtku za nevhodné chování ke spolužákovi. Vše se ale zase od konce roku uklidnilo.

5.2. Zhodnocení rozhovoru

Z rozhovoru s paní J. vyplynulo, že je hostitelkou zhruba rok a půl a k této zkušenosti se dostala přes jiného chlapce z DD, který byl současně spolužákem její dcery. Díky tomuto kontaktu se měla možnost seznámit s Patrikem i Davídkem. Z obou měla dobrý pocit a později s nimi strávila první společný den. Ze dne plného aktivit a zážitků měla velmi pozitivní pocit a s chlapci chtěla trávit svůj čas pravidelně. Po cca půl roce proběhlo šetření se sociální pracovnící z Příbrami, která paní J. navštívila na jejím pozemku a vyhodnotila tuto situaci kladně. Od té doby mohli kluci pobývat u paní J. i přes noc či několik dnů.

Jako viditelné změny od té doby, co měla kluky poprvé, si všimla, že už nejsou tolik ze všeho překvapení a za vše vděční. Už si poměrně zvykli na situace pro nás běžné, jako je například nákup potravin. Jako další věc uvedla velký zájem o její rodinu a příbuzné nebo

větší klid v Davídkově chování.

Velmi silné vzpomínky a zkušenosti si hostitelka nese například ze společného rodinného výletu na vodě, kdy se Davídek dostal do „šarvátky“ s ostatními a na paní J. vykřikl „pomoc mami“, přičemž k ní natahoval ruku. Dále například Davídkovo vnímání a zájem o její rodinu či touha u ní nadále zůstat bydlet. Jedna z otázek se zaměřovala na to, jak se chlapci chovají v přítomnosti její rodiny a jak je rodina přijala. V oblasti rodiny má paní J. pocit, že je příbuzní přijali v pořádku. Sami chlapci členy její rodiny vzali kladně, na všechny se těší a vyžadují s nimi kontakt. Stejně tak i s jejími vlastními dětmi si kluci dobře rozumí.

Velkou překážkou, která mohla její hostitelství odradit, vnímá především Patrikovy změny nálad a ukrutné návaly vzteku, které občas přichází z ničeho nic. Také jeho vysoká žárlivost, a to jak na jeho bratra, tak i na ostatní dívky z DD, které paní J. při příjezdu objímají. V tu chvíli je Patrik schopen ostatním ublížit, například štípáním.

Při otázce adopce či pěstounství je toho názoru, že hostitelství je pro ni dostačující a vyhovující a nad ničím jiným snad ani nepřemýšlela.

5.3. Zhodnocení výzkumných otázek

Výzkumné šetření se vycházelo ze třech výzkumných otázek.

Jaké způsoby výchovy či podpory jsou využívány v dětském domově?

Dětský domov Pepa je dětský domov rodinného typu. V tomto DD se opírají převážně o rodinnou výchovu. Každé z dětí má svého klíčového vychovatele, který představuje rodiče. O dítěti ví vše. Vychovává ho ke slušnosti, poctivosti, učí ho starat se o sebe, o své věci. Učí ho, jak se má chovat k ostatním, připravuje ho do školy, doprovází ho k lékaři, vyřizuje mu kroužky. Připravuje ho do života, seznamuje ho s financemi, s vařením a celkovými domácími činnostmi a pracemi. Ve všem ho podporuje. Zkrátka celý DD se snaží o to, aby se dětem dostalo co nejvíce toho, co lze získat i v běžné rodině.

Jaké změny nastaly u chlapců od jejich umístění do dětského domova?

U chlapců došlo opravdu k několika změnám. Přivlastnili si mnoho ze sociálního či rodinného vzoru. Zlepšili si řeč a komunikaci. Naučili se fungovat mezi ostatními dětmi a dospělými. Zlepšil se i samotný vztah sourozenců, který byl při začátku umístění velmi rivalitní, napadali se pěstmi, kopanci a účelově si ubližovali. Naučili se spoustu sportů, našli si nové kamarády. Oba studují na základní škole, kde jim šla velmi dobře matematika. Mimo pozitivní změny, nastaly i změny poměrně negativní. U staršího bratra nastala puberta, která u něj značně mění náladovost a vzteklost. Provádí neplechy se svými kamarády, začal užívat návykové nikotinové sáčky atd. Mladší chlapec začal v poslední době více zlobit ve škole se

svými kamarády. Otázkou je, zda to bude pokračovat dál a zda se s chlapci domluví. Bohužel, co se nepovedlo zatím ani u jednoho chlapce, je úplně eliminovat pomočování.

Jak motivuje či podporuje dětský domov možnost hostitelství?

DD možnost hostitelství velice aktivně a pozitivně podporuje. Již od počátku nástupu usilovali Davidkovi sehnat nějakou hostitelskou rodinu. Nejdříve se nikoho sehnat vůbec nedařilo. Poté proběhl poměrně nadějný pokus o hostitelství, ale ten bohužel kvůli zklamání z hostitelčiny strany selhal. Později se objevila hostitelka paní J., která si začala oba chlapce brát na vycházky a postupně i k sobě na víkendy. Nyní tomu je rok a půl, co spolu tráví společné chvíle. V DD jsou z tohoto hostitelství velmi nadšeni a plně ho podporují, protože to klukům přináší spousty nových zážitků a zkušeností do života.

6. Diskuse

Téma diplomové práce pro mě bylo ze začátku velmi těžké uchopit. Až při absolvování odborné praxe v daném dětském domově mě začaly více zajímat osudy dětí a pozadí toho, proč jsou zde umístěny. Přišlo mi, že se o problematice dětských domovů a převážně dětských domovů, které jsou určené pro děti týrané a zneužívané, moc nemluví. Je to téma, které je pro mnohé až moc citlivé, a tak může být i v některých případech veřejností přehlíženo. Mým cílem bylo toto téma uvést a více přiblížit. Nejdříve mě představa analyzování všech možných dokumentů a spisů o dětech lákala, ale zároveň jsem měla obavy z toho, na co vše mohu narazit. Tyto obavy jsem měla také především z toho důvodu, že jsem děti již v dětském domově poznala a nevěděla, jaké na to mohou být mé reakce. Uvědomovala jsem si, že toto zaměření pro mě bude při vypracování náročné, a to hlavně po psychické stránce. Myslím si, že i pro některé budoucí čtenáře nemusí být téma zrovna příjemné. Naopak na pozdější rozhovor s paní hostitelkou jsem se velice těšila, a to především proto, že každá její odpověď, zkušenost, poznatek či vzpomínka je vzácná, jedinečná, a hlavně reálně prožitá.

Studium dostupné odborné literatury bylo poměrně obsáhlé a rozmanité, ale zároveň velmi přínosné a obohacující. Teoretickou část jsem rozdělila do několika kapitol, které hrají velkou roli při zpracování a pochopení některých výstupů v empirické části. Témata z kapitol jsem čerpala z několika různorodých knih, článků, zákonů či internetových zdrojů a psala se mi vcelku dobře, bez žádných výraznějších obtíží. Pro empirickou část diplomové práce jsem zvolila kvalitativní výzkum, který byl zaměřen na zpracování kazuistik z daných interních dokumentů a spisů Dětského domova Pepa. Tyto kazuistiky se zaměřovaly na dva chlapce, kteří jsou zároveň sourozenci. Oba si prošli domácím násilím, a následně tak byli matce odebráni a umístěni do ústavní péče. Výše zmíněné obavy z toho, co se ve spisech mohu dočíst, se mi bohužel potvrdily, avšak další zpracovávání skrze PRODY (program rozvoje osobnosti dítěte) bylo už spíše zajímavé, protože jsem tak mohla sledovat postupný vývoj a změny či odchylky chlapců. V rámci výzkumu proběhl také rozhovor s paní hostitelkou, který byl velmi příjemný, a to především díky její ochotě, otevřenosti, sdílnosti a dobré atmosféře.

Během realizace mé diplomové práce jsem se setkala s několika autory, kteří mají různé názory na dětské domovy a celkovou ústavní péči. Spoustu z nich zastávalo názor podobný jako například Matoušek a Pazlarová 2014, s. 14–15, kteří zmínili, že již od starověku do současnosti bylo podniknuto několik pokusů vychovávat děti v jiném než rodinném prostředí, avšak tyto pokusy ukázaly nenahraditelnost rodiny. Matějček (2003, s.

9–16) ve své knize zmiňuje, že od 50. let vzniklo několik studií zabývajících se dětmi vyrůstajícími v podmínkách dětských domovů a jiných zařízení, kde byla vedena kolektivní výchova. V těchto studiích byla prokázána psychická deprivace, přičemž se zkoumaly její příčiny a hledaly se způsoby nápravy a prevence. Výsledky těchto studií se mi zdají možná až moc přehnané, avšak nemohu říct, že s nimi do jisté míry nesouhlasím. Přece jenom se například v dětských domovech vyskytují děti či mladiství, kteří potřebují větší citový, psychologický zájem a pocit bezpečí. Tyto potřeby nemusejí být při větším počtu dětí v zařízeních naplněny a věřím, že pak mohou děti trpět různými deficitem vedoucími až k nějakým deprivacím. Ze své vlastní zkušenosti ze sledovaného Dětského domova Pepa, ve kterém je poměrně malý počet dětí a na každého klíčového vychovatele tak spadají cca 3 děti, musím uznat, že zde vládne velice rodinná a přátelská atmosféra. Všechny děti mají možnost se s čímkoli svěřit, cokoli říct a o čemkoli si popovídat. Je znát, že je o ně projevován vskutku velký zájem, což můžeme vysledovat i ze zpracovaných PRODU. Skutečně se mi nezdálo, že by v tomhle ohledu děti výrazně strádaly. Proto je tedy k zamyšlení právě počet dětí v zařízeních. Zda zrovna tento aspekt nemůže být důvodem zmíněných deprivací.

Matějček 2003, s. 9–16 v závěru své knihy vypichuje důležitost rodičovství a rodinné výchovy. Popisuje rozdíly mezi biologickým a psychologickým rodičovstvím. Zmiňuje fakt, že psychologické rodičovství často nastoupí místo biologického a stává se účinnějším. Člověk, který překypuje láskou, rodičovstvím, pocitem bezpečí a jistoty, je mnohdy více nežli biologický rodič, který je schopný dítě opustit, zanedbat jeho péči či mu ublížit. Z toho, dle mého názoru, vyplývá důležitost většího zaměření se na podporu náhradní rodinné péče, aby nebylo tolik dětí, které nakonec skončí v ústavní péči.

Při zpracování kazuistik mě překvapilo, jak moc se některé uvedené příznaky a projevy syndromu CAN, které se u chlapců působením nepříznivého domácího prostředí vyskytly, shodují s teoretickými výstupy. Těmito projevy jsou například: neustálé pomočování, výbuchy vzteku, krádeže, zvýšená agrese k ostatním, návykové užívání nikotinových sáčků atd. U chlapců, a především u toho mladšího, jsme mohli pozorovat i některé složky vývoje, které byly značně opožděné, nebo neodpovídaly věku dítěte. Šlo například o špatný opožděný vývoj řeči či nedostatečné hygienické návyky, které neodpovídaly věku dítěte.

Co se mi v empirické části potvrdilo, je podpora hostitelů. Již od počátku umístění mladšího chlapce Davidka, se pro něj DD snažil najít hostitelskou rodinu. Toto snažení si prošlo jedním neúspěšným pokusem, avšak naštěstí se objevila hostitelka paní J., která se hostitelství ochotně a ráda ujala. Kluky si bere již rok a půl a její poznatky, které vplynuly

z rozhovoru, byly velice zajímavé. Zmínila několik změn, které byly u kluků patrné, a především neobvyklé od jejich prvních chvil až do současnosti, jako například: nákupy potravin, radost z odemykání dveří, velká vděčnost, zájem o přítomnost a radost z hostitelčiny rodiny. Ovšem objevily se také nemilé zkušenosti, a to především se starším chlapcem. Ten s nástupem puberty vykazoval velké změny nálad, vzteku a neochoty.

Závěrem diskuse bych podotkla fakt, že ač jsem s některými z názorů autorů až tolik nesouzněla, tak i přesto mi tito autoři byli oporou po celou dobu vypracovávání tohoto tématu. Také jsem si alespoň díky nim mohla utvořit i nějaké vlastní názory či postoje.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat život dětí ve sledovaném dětském domově a porovnat možné změny a vývoj od jejich umístění do současnosti. Tento popis a porovnání byly uskutečněny skrze kazuistiky dvou vybraných chlapců. Pro pouhé dva výzkumné vzorky jsem se rozhodla po zvážení náročnosti a obsáhlosti vypracování kazuistik. K doplnění informací a umocnění tohoto tématu byl proveden rozhovor s hostitelkou chlapců.

V teoretické části byla provedena literární rešerše zabývající se tématy, která následně souvisela s vypracováním praktické části. Jednalo se o témata ústavní výchovy, ve které se zabývám historií a současností dětských domovů, uvádím druhy dětských domovů. Zmiňuji důvody umístění dětí do dětských domovů a potřeby dětí. V jedné z kapitol se věnuji i vývojovým stádiím dětí, které nám mohou nastínit to, co by dítě mělo v určitém věku znát či umět. Stádia vývoje nám tak poskytují větší pochopení k výstupům a zpracování PRODŮ. V poslední kapitole se zabývám syndromem CAN, který taktéž souvisí se skutečností, že sledovaní chlapci z DD si nesou zkušenosti s domácím násilím.

Empirická část byla zaměřena na metodou kvalitativního výzkumu, který byl proveden vlastní analýzou interních dokumentů a spisů, pozorováním a poznáváním chodu a harmonogramu domova, pracovníků a samotných dětí. Pro výzkum byly vypracované kazuistiky na základě zmíněných dokumentů, spisů a dle interních PRODŮ. K většímu uchopení a prohloubení tématu sloužil rozhovor s hostitelkou.

Z výsledků mého výzkumu vyplynulo, že od umístění chlapců do DD nastala spousta změn. Chlapci se poměrně dlouho a náročně adaptovali na nové prostředí. Z negativních zkušeností a vzpomínek z prostředí matky si oba nesli těžké příznaky syndromu CAN, které se projevovaly především pmočováním přes den i noc. Mladší chlapec měl výrazně opožděnou řeč a komunikaci. Vztah mezi oběma chlapci i vztah k ostatním dětem byl velice násilný. Byli zlí, vzteklí až agresivní. Z PRODŮ, které popisují život chlapců v různých oblastech od začátku nástupu až do současnosti, můžeme vidět několik pokroků. Chlapci zlepšili vztah k dětem, dospělým i k sobě samým. Vypilovali řeč a komunikaci či osobní hygienu. Vztek a agrese se postupně s chlapci zvládla vykomunikovat. Oběma se daří přivlastnit si základní vzorce běžného života. Hlavně podpora hostitelství klukům přinesla nový pohled na rodinný a sociální život.

Celková realizace diplomové práce mi prohloubila a obohatila znalosti v tomto tématu. Poskytla mi větší a hlubší nahlédnutí do systému ústavní výchovy a do samotného fungování dětského domova. Díky výzkumu jsem měla možnost pozorování a poznání péče o děti, které si prošly jistými formami násilí či zanedbání. Tyto poznatky mi napomohly k nasbírání nových zkušeností, které mohou být přínosné pro mou budoucí praxi. Výsledky výzkumu také mohou

nastínit a zmírnit různé předsudky veřejnosti o ústavní výchově, respektive dětských domovech.

Seznam použité literatury

Tištěné publikace

- BUREŠOVÁ, Pavla, POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ, ed. Rodina a náhradní rodinná péče. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.
- ČECHOVÁ, Věra, Alena MELLANOVÁ a Hana KUČEROVÁ. Psychologie a pedagogika II: pro střední zdravotnické školy. Praha: Informatorium, 2004. ISBN 80-7333-028-8.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN isbn978-80-7367-485-4.
- CHRASTINA, Jan. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study - a method of qualitative research strategy and research design*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5373-6.
- JANDA, Martin Maxmilián L. Syndrom CAN v moderním pojetí. Brno: Tribun EU, 2021. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-263-1681-7.
- KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-507-3.
- KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.
- KUKLA, Lubomír. Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- MACEK, Petr. Adolescence. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN isbn978-80-262-0853-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.
- SEKERA, Ondřej. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-728-1.
- ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
- ŠVANCAR, Zdeněk. Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy. Praha:

Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Knižnice speciální pedagogiky.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

Elektronické zdroje

109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 11.12.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109?text=z%C3%A1kon+o+%C3%BAstavn%C3%AD+v%C3%BDchov%C4%9B>

218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 15.12.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218?text=ochrann%C3%A1+v%C3%BDchova>

403 Forbidden. 403 Forbidden [online]. Dostupné z: https://www.birminghamchildrenstrust.co.uk/info/2/information_for_children_and_young_people/24/what_is_a_children_s_home

89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 11.12.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=%C3%BAstavn%C3%AD%20v%C3%BDchova>

Dokumenty - Dětský domov Pepa. Aktuálně - Dětský domov Pepa [online]. Copyright © 2023 [cit. 27.01.2023]. Dostupné z: <https://www.detskydomovpepa.cz/dokumenty/>

O nás - Dětský domov Pepa. Aktuálně - Dětský domov Pepa [online]. Copyright © 2023 [cit. 27.01.2023]. Dostupné z: <https://www.detskydomovpepa.cz/o-nas/>

Syndrom CAN | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. Copyright © [cit. 26.04.2023]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/syndrom-can>

VÁLKOVÁ, Jitka. Příprava dětí v dětských domovech na samostatný život [online]. Zlín, 2017 [cit. 2022-12-16]. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. PhDr. Hana Včelařová. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/40317/v%C3%A1lkov%C3%A1_2017_dp.pdf?sequence=1

Wiki - Wiki. Wiki - Wiki [online]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/Syndrom_CAN

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá kvalitou žití dětí a mladistvých v dětském domově. Cílem této práce bylo popsat život dětí ve sledovaném dětském domově a porovnat možné změny a vývoj od jejich umístění do současnosti. Tento popis a porovnání byly uskutečněny skrze kazuistiky dvou vybraných chlapců. K doplnění informací a umocnění tohoto tématu byl proveden rozhovor s hostitelkou.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se skládá z několika kapitol, které následně souvisejí s částí praktickou. Zde zmiňuji historii a současnost dětských domovů v ČR, druhy dětských domovů. Také jsou uvedeny příčiny umístění dětí do dětských domovů, potřeby dětí či vývojová stadia dětí. V poslední kapitole literární rešerše popisují syndrom CAN.

Empirická část je zaměřena na metodou kvalitativního výzkumu. Výzkum byl proveden pozorováním a poznáváním chodu a harmonogramu domova, pracovníků a samotných dětí. Pro výzkum byly vypracované kazuistiky na základě zmíněných dokumentů, spisů a dle interních PRODŮ. K většímu uchopení a prohloubení tématu sloužil rozhovor s hostitelkou.

Výsledkem této práce bylo popsání možných změn, pokroků, zlepšení či odchylek obou chlapců od jejich umístění do ústavní péče do současnosti. Popis byl prohlouben pomocí rozhovoru s hostitelkou, která výsledky obohatila pohledem na život chlapců i mimo DD.

Abstract

This thesis focuses on the quality of life of children and young people in a children's home. The aim of the thesis is to describe the lives of children in the observed children's home and to compare possible changes and development since their placement to the present. This description and comparison were made through the case studies of two selected boys. To supplement the information and strengthen this topic, an interview was conducted with the host.

The thesis is divided into a theoretical and empirical part. The theoretical part consists of several chapters that are subsequently related to the practical part. Here, I mention the history and current state of children's homes in the Czech Republic, types of children's homes, causes of children's placement in children's homes, children's needs, and developmental stages of children. In the last chapter, the literature review describes the CAN syndrome.

The empirical part is focused on qualitative research methods. The research was conducted by observing and getting to know the operation and schedule of the home, its staff, and the children themselves. For the research, case studies were developed based on the mentioned documents, files, and internal records. To better grasp and deepen the topic, an interview with the host was conducted.

The result of this thesis was the description of possible changes, progress, improvements, or deviations of both boys since their placement into institutional care to the present. The description was deepened by the interview with the host, who enriched the results with a view of the boys' lives beyond the children's home.

Seznam obrázků

- 1. Obrázek 3 Formy a projevy syndromu CAN**
- 2. Obrázek 4 Organizační struktura DD**

Přílohy

Příloha A Jídelníček na jeden celý týden

Jídelníček 30.1. - 5.2. 2023		
Vychovatelé	Dny	Jídla
Pondělí	Snídaně	vajíčka
	Svačina 1.	rohlík, čaj, ovoce
	Svačina 2.	jogurt
	Večeře 1.	topinky, tvaroh s česnekem (úkol jednoho z dětí)
	Večeře 2.	zelenina
Úterý	Snídaně	houska, paštika, čaj
	Svačina 1.	chléb se sýrem, jablko
	Svačina 2.	jogurt, koláč
	Večeře 1.	čočka, vejce, kysané zelí, okurka (úkol jednoho z dětí)
	Večeře 2.	banán
Středa	Snídaně	müsli, kakao
	Svačina 1.	sušenka
	Svačina 2.	zeleninová mísa
	2Večeře	kuřecí kousky na smetaně, kari, těstoviny
	Večeře 2.	banán
Čtvrtek	Snídaně	makový šáteček, bílá káva
	Svačina 1.	croissant
	Svačina 2.	kedlubna, mrkev, zelí
	Večeře 1.	zeleninové rizoto, sýr
	Večeře 2.	jablko, rohlík
Pátek	Snídaně	pečivo, máslo, marmeláda, čaj
	Svačina 1.	jogurt
	Svačina 2.	špagety, špenát, smetana (úkol jednoho z dětí)
	Večeře 1.	párky, pečivo, hořčice, kečup
	Večeře 2.	tvaroh
Sobota	Snídaně	pečivo (sýr, máslo), čaj
	Svačina 1.	jablko, rohlík
	Oběd	kuře na paprice, těstoviny, (úkol jednoho z dětí)
	Svačina 2.	jogurt
	Večeře 1.	krupicová kaše

	Večeře 2.	zelenina
Neděle	Snídaně	lupínky, kakao
	Svačina 1.	ovoce, jogurt
	Oběd	kuřecí špízy (zelenina, klobása), brambory (úkol jednoho z dětí)
	Svačina 2.	pórková polévka
	Večeře 1.	tvaroh
	Večeře 2.	

Zdroj: jídelníček z interní nástěnky DD